

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE

MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ

TOPSIS YÖNTEMİ İLE ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ozan ERDOĞAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali USLU

TOKAT – 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Ali USLU danışmanlığında hazırlamış olduğum “**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE ANALİZİ**” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

(.../.../....)

Ozan ERDOĞAN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Ozan ERDOĞAN tarafından hazırlanan “**TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE ANALİZİ**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 27/11/2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) : Doç. Dr. Zekai ŞENOL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ali USLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Sibel ÖLMEZ CANGİ

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

Kızım Elif Gülce 'ye..

TEŞEKKÜR

Ciddi bir emek ve özveriyle hazırladığım yüksek lisans tezimi tamamlamanın heyecanını yaşıyorum. Yüksek lisans eğitim sürecinde, tez çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın araştırma sürecinin tüm aşamalarında, benden bilgisini ve tecrübesini esirgemeyen, çalışmama katkı sağlayan saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali USLU'ya, yüksek lisans derslerim boyunca yardımcı olan Prof. Dr. Mihriban COŞKUN ARSLAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Bankacılık meslek hayatımda kendimi geliştirmem konusunda bana destek olan, bilgi ve birikimime katkıda bulunan, mensubu olmaktan gurur duyduğum T.C. Ziraat Bankası şube yöneticisi Mustafa KIRKIZ'a ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmalarım sürecinde desteğini esirgemeyen kıymetli dostum Av. Hüseyin Utku YAMÇICI'ye teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, özveri, sevgi ve emekleriyle beni bugünlere getiren sevgili anneme, babama ve ablama en içten teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak her zaman yanımda olan, aldığım kararları destekleyen, sevgili eşim Gözde Nil'e ve biricik kızıma sonsuz teşekkürler.

ÖZET

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT BANKALARININ FİNANSAL PERFORMANSLARININ TOPSIS YÖNTEMİ İLE ANALİZİ

ERDOĞAN, Ozan

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı

Aralık 2023, xiv + 95 sayfa

Global düzeyde yaşanan ekonomik dalgalanmalar, bankacılık sektöründe büyük krizlere neden olmuştur. Bu ekonomik krizler bazı bankaların iflas etmesine ülke ekonomilerinin zarar görmesine etki etmiştir. İflas eden bankaların ülke ekonomilerine olumsuz etkileri büyük ölçüde olmuştur. Bankalar zarar gören imajlarını ve olumsuz etkilenen güvenilirliklerini düzeltme çabası içine girmişlerdir.

Finansal sektörün en önemli aktörü olan bankaların, günümüzde performanslarının ölçülmesi bankacılık sektörü açısından önemli bir hal almıştır. Çalışmanın amacı; Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 21 mevduat bankasının finansal performanslarını ölçmektir. Performans ölçülmesi neticesinde bankaların sektör içerisindeki rekabet etme gücü belirlenir. Performans ölçümleri gerek fon sahipleri gerek banka yönetimi gerekse yatırımcılar başta olmak üzere tüm tarafları ilgilendirmektedir. Performanslarının ölçülmesi için en çok tercih edilen yöntemler çok kriterli karar verme yöntemleridir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; banka kavramının tanımı, doğuşu, dünyada bankacılık sektörünün kısa tarihi ve Türk bankacılık sektörünün doğuşu, sınıflandırılması, ilerleyişi, temel problemleri, karşı karşıya kaldığı riskler ve sektöre ilişkin genel değerlendirmelerden bahsedilmektedir. İkinci bölümünde; karar verme süreci, karar verme çeşitleri, kriter sayısı açısından karar verme çeşitleri, mevcut bilgi açısından karar verme çeşitleri, çok kriterli karar verme yöntemleri, TOPSİS yönteminin tanımı, özelliği ve işleyiş yönteminden bahsedilmektedir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise; TOPSİS yöntemiyle ilgili literatür taramasından bahsedilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren 21 mevduat bankasının finansal performansları TOPSİS yöntemiyle analizi yapılmış ve bankaların yıllar itibariyle karşılaştırmalarına yer verilmiştir. 2013-2022 yılları itibariyle hangi bankaların yüksek veya düşük performans elde edilen analiz sonuçlarına göre yorumlanmıştır. Bu yorumlar yapılırken Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Bankalar Birliği’nin internet

sitesindeki verilerden faydalanılmıştır. Bu veriler yardımıyla TOPSİS tekniği kullanılarak bankaların performans puanları hesaplanmıştır ve bazı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz neticesinde ilgili analiz yılları incelendiğinde en yüksek performansı sergileyen banka Citibank olmuştur. Grup bazında bakıldığında kamusal sermayeli bankalar içinde en yüksek performansı Ziraat Bankası'nın gösterdiği sonucuna varılmıştır. Kamusal sermayeli bankaların özel ve yabancı sermayeli bankalara kıyasla daha düşük performans sergilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka, Mevduat Bankaları, TOPSİS Yöntemi

ABSTRACT

ANALYSIS OF FINANCIAL PERFORMANCES OF DEPOSIT BANK IN TURKISH BANKING SECTOR USING TOPSIS METHOD

ERDOGAN, Ozan

Master's Thesis Degree, Business Scientific

Advisor: Ascc. Prof. Ali Ali USLU

December 2023, xiv + 95 pages

Global Economic fluctuations at the global level have caused major crises in the banking sector. These economic crises caused the bankruptcy of some banks and damaged the economies of the their countries. The negative effects of bankrupt banks on the country's economies have been large. Banks made efforts to repair their damaged image and negatively affected credibility.

Measuring the performance of banks, which are the most important actors of the financial sector, has become important for the banking sector today. The purpose of the our study is to measure the financial performance of 21 deposit banks operating in the Turkish banking sector. As a result of performance measurement, the competitiveness of banks within the sector is determined. Performance measurements concern all parties, especially fund owners, bank management and investors. The most preferred methods for measuring their performances are multi-criteria decision-making methods.

Our study consists of three parts. In the first part; the definition of the concept of bank, its birth, the brief history of the banking sector in the world and the birth of the Turkish banking sector, its classification, progress, basic problems, risks it faces and general evaluations of the sector are mentioned.

In the second part of our study; the decision-making process, decision-making types, decision-making types in terms of the number of criteria, decision-making types in terms of available information, multi-criteria decision-making methods, definition, feature and operating method of the TOPSIS method are mentioned.

In the third part of our study; literature review regarding the TOPSIS method was mentioned. The financial performances of 21 deposit banks operating in Turkey were analyzed using the TOPSIS method and comparisons of the banks over the years were included. It was interpreted according to the analysis results of which banks had high or low performance between 2013 and 2022. While making these comments, data on the websites of the Banking

Regulation and Supervision Agency and the Banks Association of Turkey were used. With the help of these data, the performance scores of banks were calculated using the TOPSIS method and some results were obtained. As a result of the analysis, when the relevant analysis years are examined, the bank with the highest performance was Citibank. When looked at on a group basis, it was concluded that Ziraat Bank showed the highest performance among public capital banks. It has been observed that public capital banks exhibit lower performance compared to private and foreign capital banks

Key Words: Bank, Deposit Banks, TOPSIS Analysis

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	i
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ	3
1.1. BANKA KAVRAMI	3
1.2. DÜNYADA BANKACILIĞIN TARİHİ	4
1.3. TÜRKİYE’DE BANKACILIĞIN TARİH.....	6
1.3.1 Osmanlı Döneminde Bankacılık (1847–1922)	6
1.3.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)	7
1.3.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1945)	8
1.3.4. Özel Bankalar Dönemi (1944-1959)	9
1.3.5. Planlı Dönem (1960-1979)	9
1.3.6. Serbestleşme Dönemi (1980-2001).....	10
1.3.6.1. 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları	11
1.3.6.2. 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları	13
1.3.6.3. 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri	14
1.3.7 Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-2007).....	15
1.3.7.1. Kamu Bankalarının Yapılandırılması	17
1.3.7.2. TMSF’ye Devredilen Bankaların Yapılandırılması	17
1.3.7.3. Özel Sermayeli Bankaların Yeniden Yapılandırılması	18
1.4. BANKACILIK SİSTEMİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	19
1.4.1. Mülkiyet Yapısı Açısından	20
1.4.1.1. Kamusal Sermayeli Bankalar	20
1.4.1.2. Özel Sermayeli Bankalar	20
1.4.1.3. Yabancı Sermayeli Bankalar.....	20
1.4.2. Faaliyet Konuları Açısından	20
1.4.2.1. Mevduat Bankaları	20
1.4.2.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	21

1.4.2.3. Katılım Bankaları.....	21
1.5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ, TEMEL SORUNLARI VE KARŞILAŞTIĞI RİSKLER.....	24
1.5.1. Türk Bankacılık Sisteminin Temel Sorunları.....	24
1.5.1.1. Ekonomik İstikrarsızlık	25
1.5.1.2. Yüksek Kaynak Maliyeti	26
1.5.1.3. Haksız Rekabet	27
1.5.1.4. Hızlı Teknolojik Gelişmeler	27
1.5.1.5. Özkaynakların Yetersizliği.....	28
1.5.2. Türk Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler.....	28
1.5.2.1. Likidite Riski	28
1.5.2.2. Faiz Riski	28
1.5.2.3. Kur Riski	29
1.5.2.4. Kredi Riski	29
1.5.2.5. Operasyonel Risk	29
1.5.2.6. Ülke Riski	30
1.5.2.7. Piyasa Riski	30
1.6. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ	30
1.6.1. Sektör Büyüklüğü	30
1.6.2. Mevduat Toplamı.....	31
1.6.3. Piyasa Yapısı.....	32
1.6.4. Bankaların Sayısı	32
1.6.5. Kredi Yapısı.....	33
1.6.6. Karlılık Yapısı	34
1.6.7. Özkaynaklar ve Sermaye Yeterliliği	35
BÖLÜM 2: KARAR VERME SÜREÇLERİ ve ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME YÖNTEMLERİNDEN TOPSİS.....	36
2.1 KARAR VERME SÜRECİ VE KARAR VERME TÜRLERİ.....	36
2.1.1. Karar Ortamının Unsurları.....	36
2.1.2. Karar Verme Süreci	37
2.1.3. Kriter Sayısı Açısından Karar Verme Teknikleri	38
2.1.3.1. Tek Kriterli Karar Verme	39
2.1.3.2. Çok Kriterli Karar Verme.....	39
2.1.4. Mevcut Bilgi Açısından Karar Verme Türleri.....	39
2.1.4.1. Belirlilik Altında Karar Verme	39
2.1.4.2. Risk Altında Karar Verme.....	40

2.1.4.3. Belirsizlik Altında Karar Verme	40
2.1.5. Karar Vericiler Açısından Karar Verme Türleri	40
2.1.5.1. Bireysel Karar Verme	40
2.1.5.2. Grup Karar Verme	40
2.2. ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME VE YÖNTEMLERİ	41
2.2.1. Ağırlıklı Toplam Yöntemi	41
2.2.2. Ağırlıklı Çarpan Yöntemi	41
2.2.3. Analitik Hiyerarşi Yöntemi	42
2.2.4. Analitik Ağ Süreci	43
2.2.5. TOPSİS Yöntemi	43
2.2.6. Electre Yöntemi	43
2.3. TOPSİS YÖNTEMİ	44
2.3.1 TOPSİS Yöntemi Tanımı ve Özellikleri	44
2.3.2. TOPSİS Yöntemi Uygulama Aşamaları	46
2.3.2.1. Karar Matrisinin Oluşturulması	46
2.3.2.2. Standart Karar Matrisinin Oluşturulması	46
2.3.2.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması	46
2.3.2.4. İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerinin Oluşturulması	47
2.3.2.5. Ayırma Ölçümünün Hesaplanması	47
2.3.2.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması	48
2.3.3 TOPSİS Yöntemi Kullanım Alanları Zayıf ve Üstün Yanları	48
BÖLÜM 3: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT BANKALARININ PERFORMANSLARININ TOPSİS TEKNİĞİ İLE ANALİZİ	50
3.1. LİTERATÜR İNCELEMESİ	50
3.2. TOPSİS YÖNTEMİ İLE FINANSAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ	52
3.2.1. Araştırmanın Konusu	52
3.2.2. Araştırmanın Amacı	53
3.2.3. Araştırmanın Örneklemi	53
3.2.4. Araştırmanın Kısıtları	53
3.2.5. Analiz ve Bulgular	54
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	86

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No ve Adı	Sayfa
Tablo 1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Aktif Büyüklükleri	22
Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	24
Tablo 3. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü	31
Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörü Mevduat Toplamı	32
Tablo 5. Türk Bankacılık Sektörü Banka Sayıları ve Toplamı	33
Tablo 6. Türk Bankacılık Sektörü Krediler Toplamı	34
Tablo 7. Türk Bankacılık Sektörü Karlılık Yapısı	34
Tablo 8. Türk Bankacılık Sektörü Özkaynakları ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu	35
Tablo 9. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 1. Adım	56
Tablo 10. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 2. Adım	57
Tablo 11. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 3. Adım	58
Tablo 12. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri Pozitif İdeal Çözüm Kümesi	59
Tablo 13. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri Negatif İdeal Çözüm Kümesi	60
Tablo 14. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 5. Adım	60
Tablo 15. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 6. Adım	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No ve Adı	Sayfa
Şekil 1: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların Ortaklarının Ülkeleri	23
Şekil 2: Bankaların 2013 Yılı Performansları	62
Şekil:3: Bankaların 2014 Yılı Performansları	63
Şekil 4: Bankaların 2015 Yılı Performansları	64
Şekil 5: Bankaların 2016 Yılı Performansları	65
Şekil 6: Bankaların 2017 Yılı Performansları	66
Şekil 7: Bankaların 2018 Yılı Performansları	67
Şekil 8: Bankaların 2019 Yılı Performansları	68
Şekil 9: Bankaların 2020 Yılı Performansları	69
Şekil 10: Bankaların 2021 Yılı Performansları	70
Şekil 11: Bankaların 2022 Yılı Performansları	71
Şekil 12: Akbank T.A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	72
Şekil 13: Alternatifbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	72
Şekil 14: Anadolubank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	73
Şekil 15: Burganbank Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	73
Şekil 16: Citibank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	74
Şekil 17: Denizbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	74
Şekil 18: Fibabanka A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	75
Şekil 19: Garanti Bank Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	75
Şekil 20: HSBC Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	76
Şekil 21: ICBC Turkey A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	76
Şekil 22: ING Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	77
Şekil 23: MUFG Bank Turkey A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	77
Şekil 24: Odea Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	78

Şekil 25: QNB Finansbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	78
Şekil 26: Şekerbank T.A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	79
Şekil 27: T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	79
Şekil 28: Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	80
Şekil 29: Türkiye Halk Bankası Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	80
Şekil 30: Türkiye İş Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	81
Şekil 31: Türkiye Vakıflar Bankası Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	81
Şekil 32: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi	82

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
AHP	:	Analitik Hiyerarşı Süreci
A.Ş.	:	Anonim Şirket
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	:	Borsa İstanbul
DİBS	:	Devlet İç Borçlanma Senetleri
ELECTRE	:	Elimination and Choice Translating Reality
FED	:	Amerikan Merkez Bankası
GSYİH	:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
İMKB	:	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
KİT	:	Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
OECD	:	Uluslararası Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
s.	:	Sayfa No
SYR	:	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	:	Türk Lirası
TSMF	:	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSİS	:	Technique for Order Preserence by Similarity to Ideal Solution

GİRİŞ

Finansal piyasalar, fon arz edenler ve fon talep edenler arasında bir köprü görevi görmektedir. Tasarruflar ve yatırımlar arasında optimal değişimin gerçekleşmesine imkân tanıyan bankalar, finansal piyasalarda çok önemli bir konuma sahiptir (Erdoğan ve Uslu, 2022, s. 1). Bankalar, mevduat kabul eden, fon toplayan, topladığı bu kaynakları fon ihtiyacı olan gerçek ve tüzel kişilere veya devlete kısa ve uzun vadeli kredi olarak verilmesine aracılık eden finansal kuruluşlardır. Finansal piyasalar içinde bankaların faaliyetlerini etkin ve sağlıklı olarak devam ettirmeleri için sürdürülebilir kar etmeleri gerekmektedir. Bankaların faaliyetlerini etkin ve sağlıklı olarak sürdürmeleri içinde bulundukları finansal sektörde etkin ve sağlıklı işlemesine olanak tanımaktadır.

Finansal sistemin en önemli aktörlerinden biri olan bankalar, ulusal ve uluslararası birçok değişime hızlı tepki verebilmektedir. Bankalar hem yoğun rekabet ortamı hem de birçok olumsuz çevresel faktörlere karşı koyabilmesi için dinamik ve verimli çalışmak zorundadır. Rekabetin üst seviyelerde yaşandığı bankacılık sektörü, performanslarını sürekli olarak ölçmeli ve değerlendirme sonuçlarını tarafsız olarak değerlendirmeleri gerekmektedir.

Global düzeyde yaşanan ekonomik dalgalanmalar, bankacılık sektöründe büyük krizlere neden olmuştur. Bu ekonomik krizler bazı bankaların batmasına ve ülke ekonomilerinin zarar görmesine neden olmuştur. İflas eden bankaların ülke ekonomilerine olumsuz etkileri büyük ölçüde olmuştur. Bankalar zarar gören görüntülerini ve olumsuz etkilenen güvenilirliklerini düzeltme çabası içine girmişlerdir.

2000 yılının son çeyreği ve Şubat 2001 krizleri ülkemizde faaliyet gösteren kamusal ve özel sermayeli bankaların sermayelerinin erimesine neden olmuştur. Kriz sonucunda birçok bankanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devirleri gerçekleşmiştir. Türk Bankacılık sektörünün Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinden bu denli olumsuz etkilenmesinin arkasındaki etmen, sektörün kırılgan bir yapıya sahip olmasıdır.

Yaşanan krizler sonrası Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, birçok önlem almış ve “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nı uygulamaya almıştır. Programın amacı bankacılık sektörünün mali durumunun güçlendirilerek sektördeki verimliliğin ve rekabetin artırılmasıdır (Özdemir, 2006, s. 59).

Finansal sektörün en önemli aktörü olan bankaların, günümüzde performanslarının ölçülmesi bankacılık sektörü açısından önemli bir hal almıştır. Çalışmanın amacı; Türk

Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal performanslarını ölçmektir. Performans ölçülmesi neticesinde bankaların sektör içerisindeki rekabet etme gücü belirlenir. Performans ölçümleri gerek fon sahipleri gerek banka yönetimi gerekse yatırımcılar başta olmak üzere tüm tarafları ilgilendirmektedir. Performanslarının ölçülmesi için en çok tercih edilen yöntemler çok kriterli karar verme yöntemleridir.

Çok kriterli karar verme süreci, özellikleri birbirinden farklı alternatifler arasından belirlenen kriterlere göre optimal olanın seçilmesidir (Aytekin ve Sakarya, 2013, s. 31). TOPSİS yöntemi hem hesaplanışı ve hem de anlaşılabilirliği kolay olan çok kriterli karar verme yöntemlerindendir. Muhasebe ve finans, sağlık, ulaştırma vb. birçok alanda kullanılmaktadır. Bu yöntemde her alternatif kendi değerini alır. Bu nedenle TOPSİS, birden farklı kriterle karakterize edilen sonlu sayıda alternatifler arasında en uygun olanı seçmeyi ve sağlıklı yorum yapabilmeyi sağlar (Akyüz vd., 2011: s. 74). Maliyetlerin en düşük düzeyde olması istenirken karın en yüksek düzeyde olması istenir. Ayrıca TOPSİS yöntemi farklı değerlendirme seçeneklerini ortak bir paydada birleştirebildiği için karar vermede objektif bir değerlendirme yapılmasını sağlar (Yükçü ve Atağan, 2010, s. 35).

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; banka kavramının tanımı, doğuşu, dünyada bankacılık sektörünün kısa tarihi ve Türk bankacılık sektörünün doğuşu, sınıflandırılması, ilerleyişi, temel problemleri, karşı karşıya kaldığı riskler ve sektöre ilişkin genel değerlendirmelerden bahsedilmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; karar verme süreci, karar verme çeşitleri, kriter sayısı açısından karar verme çeşitleri, mevcut bilgi açısından karar verme çeşitleri, çok kriterli karar verme yöntemleri, TOPSİS yönteminin tanımı, özelliği ve işleyiş yönteminden bahsedilmektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise; TOPSİS yöntemiyle ilgili literatür taramasından bahsedilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının finansal performansları TOPSİS yöntemiyle analizi yapılarak yıllar itibarıyla hangi bankaların yüksek veya düşük performans sergilediği belirlenerek yorumlar yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

1.1. BANKA KAVRAMI

Bankalar dünya ekonomik sistemine önemli katkılarda bulunan oldukça eski kurumlarıdır. İtalyanca masa, tezgâh anlamlarına gelen “banko” kelimesinden türetilen bankacılığın tarihi M.Ö. 3500’lü yıllara kadar uzanmaktadır. Yeni deniz yollarının bulunması ve uluslararası ticaretin giderek artması neticesinde 12. ve 14. yüzyıllarda yaşanan gelişmelerle birlikte bankacılığın temelleri atılmıştır. Modern anlamda bankacılık anlayışı ise 1609 yılında Amsterdam Bankası’nın kurulmasıyla başlamıştır (Eyüpgiller, 1997, s. 8).

Bankalar, finansal para piyasalarındaki en etkin kurumlar arasındadır (Eğilmez, 2019: 148). Bir başka ifadeyle, bankalar para ve para yerine geçebilen her türlü kıymetin ticaretini belirli kanunlara göre yapan, bu kanunlar çerçevesinde farklılaştırılmış finansal hizmet sunan, finansal sistemin en büyük kurumlarıdır (www.tdk.gov.tr).

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkılarak, bankalar mevduat olarak fon toplama ve bu topladığı mevduat ve fonları dağıtmak üzere iki ayrı önemli hizmeti yerine getirmektedir (Akgüç, 1987, s. 7). Bankacılık sektöründe meydana gelebilecek bir olumsuzluk yerel ve global anlamda ülke ekonomilerini etkileyebilecektir. Bankacılık işlemlerini bankalar yerine getirir. Banka, en kısa şekilde ticaretini para üzerine yapan işletmeler şeklinde tanımlanabilir (İbiş, 2018, s. 59).

Bankalar, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun dördüncü maddesi gereğince aşağıda belirtilen faaliyetleri finansal hizmet olarak uygulayabilirler (Kaya, 2017, s. 4):

- Mevduatın toplanması.
- Katılım fonlarının kabulü.
- Nakdi, gayri nakdi her türlü kredi verme işlemi.
- Muhabir bankacılık, fon transferi, çek – senet gibi her türlü ödeme tahsilat işlemleri.
- Saklama hizmetleri.
- Kredi kartı, hesap kartları gibi ödeme araçları işlemlerinin sunulması.
- Her türlü kambiyo alım satım işlemlerinin gerçekleştirilmesi.
- Türev araçların alım satımı işlemlerinde aracılık yapılması.
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satımının taahhüdü işlemleri.

- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık etme.
- Başkaları lehine teminat, garanti ve diğer yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri.
- Yatırım danışmanlığı hizmetleri.
- Portföy danışmanlığı hizmetleri.
- Faktöring ve forfaiting işlemleri.
- Finansal kiralama hizmetleri.
- Bireysel emeklilik ve sigorta acenteliği aracılık hizmetleri.
- Finansal kiralama hizmetleri.

1.2. DÜNYADA BANKACILIĞIN TARİHİ

Bankacılık tarihi, ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Toplu bir şekilde yaşamaya başlayan insanların aralarındaki ticaret kadar eski bir geçmişi vardır. İnsanlar arasındaki bu toplu şekilde yaşama ihtiyacı, kendi aralarında yaptıkları mübadeleye başlamaları hem ticaretin hem de bankacılığın doğmasına etken olmuştur (Yetiz, 2009, s. 9).

Tarihin ilk dönemlerinde insanlar sahip oldukları eşyaları olası tehditlerden korumak için ibadethanelere bırakır ve bırakılan bu eşyalar Din adamları eşliğinde ihtiyacı olan başka kişilere ödünç olarak verilirdi. İlerleyen zamanlarda bu tarz işlemler ülke yöneticileri tarafından yapılmaya başlanmıştır. En nihayetinde bu işlemler sonucunda artık insanlar kendi aralarında mallarının takası ile alışveriş yapmaya başlamışlardı (Yetiz, 2009, s. 9).

Bilinen ilk bankacılık faaliyetinin ibadethanelerdeki görevliler ve çiftçiler arasında olan malların emanet bırakılmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. İlk bankalar ibadethaneler, ilk bankacılar da bu ibadethanelerdeki görevli rahipler olduğu düşünülmektedir (Kırbaşı ve Güzveli, 2010, s. 35).

Tarihin çok eski zamanlarına kadar bankacılık tarihi uzanmaktadır. Sümerler ve Babiller dönemindeki rahiplerin çiftçilere nakdi ödünç verdiği belgeler bulunmuştur (Yazıcı, 2018, s. 2). Yapılan çalışmalar neticesinde bankacılık faaliyetlerinin başlangıcının M.Ö. 3500'lü yıllara kadar uzandığına dair evraklar bulunmuştur. Bu araştırmalar sonucunda bulunan en eski banka Sümerlerin Uruk ilindedir (Öçal ve Çokal, 1999, s. 14).

M.Ö. 2000'li yıllarda çıkarılan Hammurabi Kanunlarında, rahipler ve ödünç borç isteyen çiftçiler arasında yapılan bu işlemlerin, teminat yapısı, vade tarihi, faiz oranı ve tahsil

süreci ile ilgili düzenlemeler bulunmaktadır (Kaya, 2017, s. 44). Antik Yunan döneminde bankacılık faaliyetleri banker adı verilen kişiler tarafından yürütülmektedir. Yine Antik Yunan tarihinde ilk devlet bankası kurulmuştur (Tutcuoğlu, 2010, s. 3). Ortaçağ Avrupa dönemine baktığımızda, bankacılık faaliyetlerinin gelişimi kiliselerin bankalara karşı olumsuz görüş bildirmesi ve yaklaşım almasından dolayı gelişim sağlayamamıştır (Ustaoglu, 2014, s. 3).

Bankacılık işlemleri, paranın icadı ve insanların açık denizleri keşfedip, deniz ticaretini yaygınlaştırması ile daha da önem kazanmıştır. Bilinen ilk madeni para Lidyalılar zamanında bulunmuştur. Ortaçağ'da denizcilik faaliyetlerinde ivme kazanılmış artan bu faaliyetler yeni toprakların keşfedilmesine olanak sağlamıştır. Bu yeni keşfedilen ülkelerin madenlerinin deniz yolu ile taşınması zamanla tehlikeli bir hal alıp emniyet sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bunların sonucunda taşınan malların bedelini mal satıcıları peşin istemekte, alıcılar ise veresiye olarak ödenmesini istemişlerdir. Bu süreçler bir aracı sistemin oluşmasına ön ayak olmuş ve bankacılık sisteminin başlaması ve ilerlemesinde etkin rol oynamıştır (Yetiz, 2009, s. 9).

Ticaret, paranın icadıyla birlikte gelişim göstermiş, ticari faaliyetlerin tarafları ortaya çıkmaya başlamış, tüccarlık sınıfı ve tefecilik sınıflarındaki insan sayısının artmasına etken olmuştur (Kırbaşı ve Güzveli, 2010, s. 40). İstanbul'un fethedilmesi dünya tarihi açısından çok farklı gelişmelere neden olmuştur. Bu gelişmelerden biri de bankacılık faaliyetleridir. Fetihden itibaren bankacılık faaliyetlerinde hızlı ve büyük ilerlemeler kaydedilmiştir (Kırbaşı ve Güzveli, 2010, s. 36).

Avrupa'da yaşanan Reform ve Rönesans hareketleri ile birlikte kiliselerin yasakladığı faiz yasağı kaldırılmış ve bankacılık faaliyetleri hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Günümüz modern bankacılığın temelleri ise 17. yüzyılın ilk yarısında atılmıştır. Amsterdam Bankası 1609 yılında kurulmuştur. İlk modern banka ve küresel anlamda ilk merkez bankasıdır. Amsterdam Bankası'nı sırasıyla, 1637'e kurulan Venedik Bankası ve 1654'te kurulan İngiltere Bankası izlemiştir (Kırbaşı ve Güzveli, 2010, s. 35-37; Kaya, 2017, s. 44). Tahsilat yöntemlerinden biri olan çek ve senet kullanımı Venedik Bankasının kurulmasına paraleldir (Yazıcı, 2015, s. 3).

Amerika Kıtası'nda ise günümüz modern bankacılığı Bank of North America'nın kurulmasıyla fiilen başlamıştır. Özel banka ve merkez bankası uhdesi altında kurulan Bank of The United States'in kuruluşu da 1791 yılında olmuştur. Banka uhdesinde merkez bankası statüsü bulunmasından dolayı, mevduat girişlerinden ve bu mevduatların fon olarak kullandırılmasından sorumlu olmuştur. Bankalar Kanunu ile ulusal bankalar ile eyalet bankalarından oluşan ikili bir sistem kurulmuştur (Mishkin, 1986, s. 264-266). 1907 yılında

Amerikan Merkez Bankası (FED) kurulmuş ve modern merkez bankacılık sisteminin kurulması sağlamıştır (Yazıcı, 2015, s. 3).

Büyük Buhran uluslararası düzeyde bütün ekonomilerde ciddi hasarlara yol açmıştır. Sonrasında meydana gelen ikinci dünya savaşı neticesinde ülke ekonomilerinde ve finansal sistemlerinde telafisi zor kayıplar yaşanmış ve ülkelerin bankacılık sistemlerinin düzenli ve merkezi otorite ekonomileri altında oluşması elzem hale gelmiştir. Bu dönemlerde kalkınma bankacılığı önem kazanmıştır (Aydın, 2006, s. 22).

II. Dünya Savaşı sonrasında pek çok ekonomik gelişmeler olmuş ve yine bu dönemlerde Avrupa Yatırım Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası kurulmuştur. ABD'nin Bretton Woods kasabasında 1944 yılı temmuz ayında Birleşmiş Milletler Para ve Finans konferansı yapılmıştır. Toplantının amacı II. Dünya savaşı sonrasında parasal sistemi ve ödeme dengesi bozulan devletlere gerekli yardımların yapılmasını kararlaştırmaktır. Petrol İhracatçısı Arap ülkelerinin, petrol ihracında kısıtlamaya gideceklerini beyan etmesi sonucunda Ekim 1973'te Dünya Petrol Krizi meydana gelmiştir. Krizin etkisiyle borsalarda çökmeler olmuş ve Bretton Woods sistemi bozulmuştur.

1.3. TÜRKİYE'DE BANKACILIĞIN TARİH

1.3.1 Osmanlı Döneminde Bankacılık (1847–1922)

Dini inanışların etkisiyle Türklerin bankacılık ile tanışması ve bankacılık ile ilgilenmesi diğer toplumlara göre daha geç bir zaman diliminde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda dini bir yönetim ve şeriat kanunları geçerli olması nedeniyle ana faaliyet konuları faiz alışverişi olan bankalar dinen yasaklanmış kurumlardır. Ayrıca Osmanlı'daki lonca ve ahilik teşkilatları ticaretin birlik beraberlik içinde koordineli olarak yapılmasına öncülük eden kurumlar olmuştur. Ancak, Osmanlı'da banka ve bankacılık faaliyetlerinin olmadığından bahsetmek mümkün değildir. Bankacılık faaliyetleri daha çok yabancılar tarafından gerçekleştirilmiş, yerli bankalar bölgesel olarak faaliyet göstermişler ve dolayısıyla bankacılığın doğuşu ve gelişimi gecikmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda artan ticari faaliyetler, Osmanlı toplumunun banka ve bankacılık faaliyetlerine ihtiyaç duymasına neden olmuş fakat tüm bu gelişmelere karşılık 19. yüzyıl başlarına kadar bankacılık sistemi gelişim gösterememiştir. Mübadele ekonomisi uzun yıllar devam etmiştir (Yetiz, 2016, s. 6).

Birkaç Galata Bankeri, devlet desteğiyle birlikte 1847 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk bankası olan Bank-ı Dersaadet'i (İstanbul Bankası) kurmuş fakat bu banka çok uzun bir süre faaliyet gösterememiş ve kapanmıştır (Eyüpgiller, 1997, s. 10).

1856 yılında kurulan Osmanlı Bankası, Osmanlı İmparatorluğu'nda bankacılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Yetiz, 2016, s. 6). 1863 yılında çiftçilere tarımsal finansman sağlamak amacıyla Mithat Paşa tarafından Osmanlı'nın ilk ulusal bankası Memleket Sandıkları kurulmuştur. 1888 yılında ise Memleket Sandıkları ilk devlet bankası olma özelliği taşıyan Ziraat Bankasına devredilmiştir (Deveci, 2019, s. 7).

Ziraat Bankası 1916 yılında çıkarılan yasayla kamu kurumu vasfı kazanan ve Osmanlı'dan günümüze kadar uzanan köklü bir geçmişi olan kuruluşlar arasında yer almaktadır. 1881 yılında ise Osmanlı gelirlerini ve dış borçlanmalarının idaresinin yapılması amacıyla Duyun-ı Umumiye kurulmuştur (Eyüpgiller, 1997, s. 10)

1.3.2. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye'de 35 banka faaliyet göstermekteydi. Bu bankaların 13 tanesi yabancı sermayeli 22 tanesi ulusal sermayeli bankalardı (Eyceyurt Batır, 2016, s. 7).

Ulusal bankacılığın önemi İzmir İktisat Kongresi'nde dile getirilmiştir. Ülke ekonomisi ve ülke genelinde yaygın olarak bankacılık sistemin gelişmesinin kaçınılmaz olduğu gereksinimi kongreye atılan tüm kesimler tarafından beyan edilmiştir. Kongre sonrasında 1924'te ilk özel banka olarak Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Banka İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar sonucunda özel sektör sanayi ve ticaret kesimlerinin kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur (Zarakolu 1973, s. 28).

Yine İktisat Kongresi'nde alınan kararlar neticesinde 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur (Polatoğlu, 2019, s. 447). 1933 yıllarında Sümerbank'a devredilmesi kararlaştırılıp devri sağlanmıştır (Zarakolu 1973, s. 28). Ülke içindeki bireylerin konut edinimlerini kolaylaştırmak ve konut alımında finansman sağlamak amacıyla 1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Sonrasında 1946 yılında Emlak ve Katılım Bankası adını almıştır (Akgüç, 1989, s. 48).

Büyük Buhran tüm dünyada etkili olduğu gibi Türkiye'de de olumsuz etkilere sahip olmuştur. 1929-1930 dönemlerine denk gelen ekonomik buhranda birçok banka faaliyetlerini sonlandırmıştır (Buluş ve Kabaklarlı, 2010, s. 1-5).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 1715 sayılı kanun ile 30 Haziran 1930'da kurulmuştur. Bunun neticesinde bankacılık anlamında önemli bir gelişim yakalanmıştır. Bankanın amacı, para basmaktır. Türk Lirası'nın değerini korumak ve fiyat istikrarını sağlamak bankanın diğer görevleri arasındadır (TBB,2008, s. 2).

1.3.3. Kamu Bankaları Dönemi (1933-1945)

1933-1945 yıllarında hayati devlet bankaları kurulması bu dönemin Kamu bankaları dönemi olarak adlandırılmasına neden olmuştur (Akgüç, 1989, s. 129). Büyük Ekonomik Buhran tüm dünyayı ve ülkemizi etkilemiştir. Buhranın ekonomiler üzerindeki olumsuz etkisi, devletlerin ekonomileri ve finansal sistemleri içinde daha çok müdahalede bulunması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bankaların kurulma amacı istenilen sanayi planlarını yerine getirmek ve yeni kurulacak girişimlerin finansman ihtiyaçlarına destek olmaktır.

Ülkemizde bu tarihlerde hızlı bir sanayileşme gelişimi sağlamak amacıyla Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) kurulmuştur. KİT'lerin amacı devletin ekonomide daha etkin olarak yer almasıdır (Coşkun, 2012, s. 6). Bu dönemde kamu bankaları kurulmaya başlanmıştır. Bu kamu bankalarının temel görevi finansal aktörlerin finansal ihtiyaçlarını sağlamaktır (TBB, 2008, s. 4-5). Özel banka kurulması bu tarihlerde olmamıştır. Finansal sektörde kamu bankaları ağırlığı artmıştır (Akarçay, 2013, s. 5-6).

Büyük Buhran' da yaşanan ekonomik kriz neticesinde küresel düzeyde müdahaleci devlet politikaları önem kazanmış ve bu gelişmeler akabinde Türkiye'de devletin ekonomik sisteme müdahalesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Buluş ve Kabaklarlı, 2010, s. 1-5).

Bu dönemlerde planlı bir sanayileşmesinin yaşanması için planları açıklanmıştır. 17 Nisan 1934'te Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanmıştır. 1934-1938 yılları arasında sanayi gelişiminin amaçlandığı bir plandır. Plana göre sanayileşme ve kalkınmanın özel sektör aktörleri yerine devlet tarafından gerçekleştirilmesi amacı güdülmüştür. Büyük sermayeli kamu bankaları bu dönemde kurulmuş ve ülke finansal sistemi içinde aktif görev üstlenmişlerdir (Coşkun, 2012: 6).

Bu dönemde iktisadi devletçilik ilkesi benimsenmiş ve bankacılık sektörü de bu ilkeden etkilenmiştir. Kalkınma ve sanayi yatırımları devlet tarafından yapılmış ve bu dönemlerde sıkı bütçe politikaları ve sıkı tasarruf planları ön plana çıkmıştır (Aydın, 2012, s. 63). 1933 yılında devlet tarafından Sümerbank kurulmuştur. 1935 yılında Belediyeler Bankası kurulmuştur. Kuruluş amacı belediyelere il ve ilçelerin düzenlemesi için finansal destek sağlamaktır. 1938'de

Halkbank kurulmuştur. Kuruluş amacı esnaf ve zanaatkârların finansal ihtiyaçlarına finans sağlamaktır (Özdenkaya, 2013, 4-5). 1943 yılına gelindiğinde ülkede faaliyet gösteren 42 banka bulunmaktadır (Aydemir, 2004, s. 22-23).

1.3.4. Özel Bankalar Dönemi (1944-1959)

1939-1945 tarihleri arasında ikinci dünya savaşı meydana gelmiş, ülke ekonomilerinde ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik durgunluk boy göstermiştir. Durgunluk ülke finansal sistemlerinin en büyük aktörü olan bankacılık sektörünü de olumsuz derecede etkilemiştir. Kamu işletmelerinin finansman ihtiyaçlarında ve savaş nedeniyle savunma harcamalarının finansman ihtiyaçlarında artış meydana gelmiştir. Bu durum mevcut hükümetin bankacılık kesiminden talep ettiği kredinin artışına neden olmuştur. Hükümet yine bu dönemde iç borçlanma yöntemini de seçmiştir (Özdenkaya, 2013, s. 41).

Bu dönemde kamu bankaları kurulması yerini çok sayıda özel sektör bankasının kurulmasına bırakmıştır. 1953 yılında Şekerbank, 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası, 1946 yılında Garanti Bankası, 1948 yılında Akbank gibi günümüzde de faaliyetlerine devam eden özel sermayeli bankalar kurulmuştur (Çankaya ve Öz, 2011, s. 13).

Özel bankaların sayılarının artması ile birlikte TCMB ülke ekonomisindeki yeri ve önemi daha çok artmış ve ekonomide daha etkin bir rol almıştır. 1958 yılında 7129 sayılı Bankalar Kanunu çıkarılmıştır. Yine 1958 de bankacılık mesleğinin gelişimi, bankalar arasındaki dayanışmanın oluşması ve bankalar arasındaki haksız rekabeti engelleyici kararların alınması ve uygulanmasını amaçlayan Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur. Bu dönemde küçük sermayeli bankalar ve mikro ölçekli bankalar ekonomik buhran ve piyasadaki serbest rekabet koşullarının da neticesinde kapanmıştır (Tutcuoğlu, 2010, s. 8).

1.3.5. Planlı Dönem (1960-1979)

Bu dönemde ülke ekonomisinin ana konusu kalkınma stratejisi olmuştur. Türk bankacılık sektörü de bu stratejiye paralel bir şekilde pozisyon almıştır. Türkiye, kambiyo harcamalarının azaltılacağı ve kalkınma sanayileşmesinin artırılacağı model olan ithal ikameci yaklaşım üzerine bir büyüme planı kurgulanmıştır. Bu planın uygulanması ise Beş Yıllık Kalkınma Planları sınırlarında olmuştur. Bu büyüme modeli ile birlikte kamu kesiminin yatırımcı karakteri ağır basmıştır (Sakarya, 2011, s. 104). Öte yandan tüm bu nedenler altında Türk Bankacılık sektöründe kamu kesiminin denetimi ve etkisi altında kaldığı gözlemlenmektedir.

Bankalar tarafından toplanan mevduat ve yine bankalar tarafından verilen krediler için belirlenen faiz oranları, banka komisyon ve ücretleri, ithal ikameci model eşliğinde oluşmuştur. Kalkınma planlarına finansman sağlamak bankaların temel amacı olarak kabul edilmiştir (Özdenkaya 2013, s. 43).

Bu dönemde ülke içinde makul sayıda ticari banka olduğu bunun için daha fazla ihtisas bankalarına önem ve öncelik tanınması gerekliliği düşüncesi öncelik kazanmıştır. Yabancı sermayeli ticari banka kurulması dışında ticari banka kurulmasına izin verilmemiştir (Özdenkaya 2013, s. 43). Bu dönem itibariyle 5 kalkınma bankası, 2 ticari banka kurulmuştur. 1962 yılında Turizm Bankası, 1963 yılında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası, 1968 yılında Türkiye Maden Bankası ve 1976 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kurulmuştur. 1964 yılında ABD-Türk Dış Ticaret Bankası, 1977 yılında Arap Türk Bankası kurulmuştur (Çankaya ve Öz, 2001, s. 16).

Yerel banka sayılarında azalış meydana gelmiştir. Bankacılık sektöründe küçük banka yerine, şube sayısı çok olan büyük bankalar kurulmuştur. Yapılan bu sınırlamalar doğrultusunda, döviz fiyatı ve faiz oranlarındaki oynaklıktan meydana gelen riskler en aza inmiştir. Sektör için ürün, hizmet ve fiyat rekabeti ortadan kalktığı için özel sermayeli bankalar, negatif faizle topladıkları fonları çoğaltarak şube bankacılığına yönelim göstermişlerdir (TBB,1958-2007, s. 11-13).

Faiz ve kredi ücret komisyon ve limitleri devlet kanalıyla açıklanmış, bankalar arası rekabetin olmadığı bir dönem olmuştur. Şube bankacılıkları hızlı bir gelişim göstererek sayıları artmıştır. Artan devlet teşvikleri ile birlikte özel ticari bankaların çok fazlası holding bankacılığına dönmüştür (Keskin vd., 2008, s. 13). Türkiye’de bankacılık sektöründe 1980 öncesi dönemde kamu kesimi aktif bir rol oynamıştır. Bankacılık sektörü TCMB ve kamu bankaları desteğiyle kontrol altında tutulmakta olup rekabetçi bir piyasa hakim değildi (Çalık, 2016, s. 28).

1.3.6. Serbestleşme Dönemi (1980-2001)

1980 yılı sonlarında Türk Bankacılık sektörü için büyük değişiklikler olmuş ve sektörde liberalleşme politikaları etkisinde kalmıştır. Dışa dönük serbest piyasa ekonomisi tesis etme düşüncesiyle bankacılık sektörüne yönelik birçok kanuni düzenleme yürürlüğe alınmıştır. Bankacılık sektörüne yeni kavram ve işleyişler kazandırılmış ve bunun neticesinde sektörde hayati değişimler meydana gelmiştir (Boyacıoğlu, 2003, s. 524).

Bu dönemde alınan tüm kararların, asıl amacı Türk Bankacılık Sektöründeki rekabetin ve finansal sistemin verimliliğinin artırılmasıdır. Türkiye ekonomisi 1980'nin sonuna doğru dışa açık bir anlayış benimsemiştir. Bu nedenle bankacılık sektörü de dışa açık bir gelişim göstermiştir. Pek çok yabancı sermayeli bankalar ülke içinde faaliyete başlamış ve milli sermayeli bankalarla ortaklıklar kurma eğiliminde olmuşlardır. Milli sermayeli bankalarda ülke dışında şube açma, banka ve iştirak kurma gibi hedefler belirlemişlerdir (Uluyol, 2019, s. 77).

Yine bu dönemin önemli bir olayı ise TCMB bünyesinde faaliyet gösteren 'interbank' kurulmuş olmasıdır. Bankalara kısa vadeli nakit ihtiyaçlarının karşılanmasında ve nakit fazlalıklarının değerlendirilmesinde çok fazla uygunluk sağlamıştı (TBB, 2008, s. 14-15).

1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu kurulmuş; 1986 yılında bugünkü adıyla Borsa İstanbul (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) kurulmuştur. 1987 yılında ise TCMB açık piyasa işlemlerini başlatmış, altın piyasalarının kurulup geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır 1986 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bankacılık sektörü için uluslararası standartlar, Uluslararası Denetim ve Gözetim Sistemi ve Mevduat Sigorta Fonu kurulmuştur. Tek düzen hesap planı uygulanması başladı ve banka bilançoları dış denetime tabi tutulmuştur (Keskin, 1994, s. 8).

1.3.6.1. 24 Ocak 1980 Ekonomik İstikrar Kararları

Bu dönemde alınan kararların temel amacı, Türkiye'nin ithal ikameci büyüme modelinden vazgeçip ihracata dayalı büyüme modelini seçmesidir. Finansal serbestleşme eşliğinde, sektöre girişler kolaylaşmış ve bankacılık sektöründe artan bir rekabet söz konusu olmuştur. Faiz oranlarının serbestleşmesi akabinde faiz oranları piyasadaki dengeye göre belirlenmeye başlamıştır (Özkay, 2006, s. 29).

24 Ocak 1980 Kararları Türk Bankacılığının gelişmesi açısından son derece önemli rol oynamıştır. Bu kararlar tüm alanlarda Türkiye'de köklü değişikliklere neden olmuştur. Bugüne dek hâkim olan kapalı ekonomi anlayışından dışa açık ekonomi anlayışına geçilmiş ve ihracata dayalı büyüme politikası seçilmiştir (Gündoğdu, 2020, s. 23). Ekonomik sistem içinde kamu kesiminin ağırlığının azaltılarak, oluşan devasa bütçe açıklarının azaltılması amaçlanmıştır. Yapısal yenilikler ve değişimlere dayanan bu istikrar programına göre serbest piyasa ekonomisinin sistem içindeki etkinliğinin artacağı öngörülmektedir. Yine bu dönemde faizler serbest bırakılmış, faizlerin serbest piyasada oluşmasına imkân verilmiştir. Yerli ve yabancı yeni bankaların kurulmasına destek verilerek bankalar arası rekabet artırılmıştır (TBB, 1958-

2007, s. 14-15). Bankacılık sektörü 24 Ocak kararlarından önemli ölçüde etkilenmiştir. Bankalar kanununda ve işleyişlerinde önemli değişimler yaşanmıştır (Çevik, 1992, s. 156).

Tek Düzen Hesap Planı uygulanmaya başlanmış tek ve ortak bir muhasebe sistemine geçiş amaçlanmıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde toplumun bütün kesimleri gelişmekte olan bankacılık hizmetlerinden yararlanmaya başlamıştır. Bireysel bankacılık hizmetleri, otomatik para çekme üniteleri, tüketici kredileri, kredi ve maaş kartları, leasing, factoring, forfaiting, forward ve yatırım fonları gibi ürün, hizmet ve işlemler sektör piyasasına sunulmaya başlanmıştır (Uluyol, 2019, s. 77).

1980 sonrası dönemde Türk Bankacılık sektörüne yönelik alınan tedbirler ve yenilikler aşağıdaki gibi özetlenebilir (BDDK, 2011, s. 109):

- Yerli ve yabancı bankaların sektöre girişlerine izin verilmiştir. 1980’de 43 olan banka sayısı 1992 yılında 71 olmuştur.
- 1980 yılına kadar devlet tarafından belirlenen mevduat faiz oranları ve kredi faiz oranları serbest piyasada denge durumuna göre belirlenmeye başlamıştır.
- Mevduat ve kredi faiz oranlarındaki serbestleşme bankacılık sektöründe rekabeti artırmıştır.
- Kambiyo uygulamalarında serbestleşmeye gidilmiştir.
- Bankaların kısa vadeli nakit ihtiyaçlarının karşılanması ve nakit fazlalıklarının bulunması durumlarında bunların değerlendirilmesi için TCMB bünyesinde interbank kurulmuştur.
- Bankacılık sektöründe artan rekabet, sektörün denetlenmesi gereksinimini ortaya çıkarmış ve denetim ve gözetim sistemi kurulmuştur.
- Sermaye yeterliliği rasyosu yürürlüğe konulmuştur.
- Riskli kredilerin tespit edilmesi ve bunlara karşılık ayrılması için karşılık kararı yürürlüğe girmiştir.
- Denetim otoritelerine sağlıklı planlama yapabilmeleri için Tek Düzen Hesap Planı oluşturulmuştur.
- Sektördeki bankaların yıllık dış denetimden geçmesi uygulamasına başlanmıştır.
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TSMF) kurulmuştur.
- Tüketici kredileri, kredi kartları, hesap kartları uygulanmaya konulmuştur.

- Yerli sermayeli bankalar yurtdışında şube açma, banka kurma, banka satın alma ile dışa açılmaya başlamışlardır.

1.3.6.2. 5 Nisan 1994 Ekonomik İstikrar Kararları

İstikrara dayanmayan büyüme modeli ve yıpratıcı enflasyon 1994 yılında yaşanan krizin temel nedenleri arasındadır. Bunlara ek olarak finansal sektördeki yapısal sorunlar ve devlet iç borçlanmalarının devasa büyüklükte olması krizin diğer etmenleridir (BDDK, 2002: 3-4).

Piyasalarda meydana gelen belirsizlikler, yatırımcıların tercih ve tutumlarında önemli rol oynamıştır. Bunların neticesinde bankacılık sektöründe olumsuz etkilerin artmasına neden olmuştur (Solak, 2010, s. 38-39).

Kriz ilk olarak finansal kesimde etkili olurken sonralarında reel kesim üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Kamu bütçe açığı artıyor olmasına rağmen, genişletici para ve maliye politikaları sürdürülmeye devam etmiştir. Ekonomik ve bilimsel temellere dayanmadan düşürülen faiz oranları finansal sistemde krizin hissedilmesine neden olmuştur. Faiz oranları %350'lere yükselmiş, Türk Lirası başka ülke paraları karşısında değer kaybetmiş ve finansal kesim daralmış ve neticesinde küçülmüştür. 1994'te sektörün aktifleri 68,6 milyar dolardan 51,6 milyar dolara, özkaynakları da 6,6 milyar dolardan 4,3 milyar dolara gerilemiştir (Solak, 2010, s. 38-39). 1994 krizi ile birlikte pek çok problem ve riski peşinde getirmiş ve bankacılık sektörü bu sorun ve risklerle karşı karşıya kalmıştır (Şahin, 2010: 23). Tüm kesimler tarafından hissedilen yüksek enflasyonu dizginlemek ve oluşan kamu açıklarını azaltmak için 5 Nisan 1994 Kararları alınmıştır. Bu kararlarla kısa ve uzun vadeli iki temel strateji belirlenmiştir (Şahin, 2010: 23):

- Kısa sürede enflasyon düşüşü, Türk Lirası'na yeniden istikrar kazandırmak, ihracatı artırmak ve bozulan kamu dengelerinin sağlanması amacıyla makroekonomik dengeleri yeniden tesis etmek.
- Uzun vadede; ekonomik yapısal dönüşümün gerçekleştirilmesine odaklanılmıştır. Fakat Türkiye'de uzun vadede yapısal dönüşüm için kararlı adımlar atılamadığı için hedef gerçekleştirilememiştir.

Yaşanan bu başarısızlıklar, ekonomideki oynaklıklar ekonomik istikrarın sağlanamaması ülkenin 2000 ve 2001 yıllarında tekrar krizle karşılaşmasına sebebiyet vermiştir.

1.3.6.3. 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri

1999 yılında meydana gelen deprem, Rusya ile yaşanan siyasi krizler nedeniyle ülke ekonomisinde ekonomik durgunluklar meydana gelmiştir. Ülke ekonomisinde yaşanan bu ekonomik daralmalar bankacılık sektörünü de etkilemiş ve birçok mevduat bankası TMSF'ye devredilmiştir (BDDK, 2002, s. 4).

1999 yılında İMF ile Stand-by anlaşması imzalanmış, bu anlaşma enflasyon, faizlerin düşmesine olanak sağlamış fiyat istikrarının pozitif bir seyir izlemesine katkı sunmuştur (Arabacı, 2018, s. 31). Yine bu anlaşma ile bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması süreci gündeme gelmiştir.

Türk Bankacılık sektörünün yapısal sorunlarının çözümü için alınan önlemler yeterli olmamıştır. Mali sektörün uyumunu finanse etmek için Dünya Bankası tarafından verilecek olan kredi de aksaklıklar yaşanmış, enflasyonun azalması beklenilenin altında kalmış ve neticesinde ülke ekonomisi krize girmiştir. Ekonomik piyasalarda güven problemi yaşanmaya başlamıştır (Arabacı, 2018, s. 32).

Kasım 2000'de ülke ekonomisinde meydana gelen bu krizin etkileri giderilmeden, Şubat 2001 krizi patlak vermiştir ve Türkiye'nin en yıkıcı krizi olan 21 Şubat 2001 krizi yaşanmıştır. Bu kriz ülke ekonomisinde 'Kara Çarşamba' olarak geçmektedir (Tunalı, 2007, s. 158-159).

2000 yılının son çeyreğinde meydana gelen kriz, ülke ekonomisini ve dolayısıyla Türk Bankacılık Sektörünü oldukça olumsuz etkilemiştir. Ülke ekonomisi %6,1 küçülmüş, enflasyon %70'e dayanmış ve faizler %106 seviyelerine ulaşmıştır. 2000 yılında oluşan krizin olumsuz etkileri atlatılmadan, Şubat 2001 krizi ile birlikte bankacılık sektöründe büyük bir çöküş yaşanmıştır. Kamu bankalarının likidite ihtiyaçları karşılanamamıştır. Aşırı döviz talepleri ve faiz oranları oluşmuştur (Tunalı, 2007, s. 158-159).

Krizlerin arkasındaki en büyük neden, Türk Bankacılık sektörünün kırılgan bir yapıya sahip olmasıdır. Bankacılık sektöründe güçsüz aktif yapısı, özkaynaklardaki eksiklik ve kamu bankalarının sistem içindeki ağırlığının fazla olması bu krizlerin yaşanmasına alt yapı hazırlamıştır (Tunalı, 2007, s. 158-159).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin etkileri aşağıda sıralanmıştır (Gürdal, 2008, s. 27-28):

- Bankacılık sektörü toplam aktifleri %26 oranında azalmıştır.

- Sektör içinde kamu bankalarının ağırlığı %35'lere varmış, bu durum sisteme negatif yönde etki etmiştir.
- Sistem içinde ağırlığı artan kamu bankaları, etkin olmayan bir şekilde çalışmaya başlamış ve görev zararları meydana gelmiştir.
- Krizler bankacılık sektörünün aktif yapısını azaltarak değeriz hale getirmiştir.
- Bankaların verdiği kredilerin geri dönüşlerinde sorunlar yaşanmaya başlamıştır.
- Faiz ve kur riski etkisinde kalan bankacılık sektörünün özkaynakları büyük bir hızla azalmaya başlamıştır. Sektörün rezervleri azalmış istenilen sermaye yeterlilik oranlarına ulaşım imkânsız hale gelmiştir.

Şubat 2001 krizi, bankacılık sektöründe başlamış ve reel kesimi de kısa sürede etkileyerek uzun yıllar etkisini devam ettirmiştir (Toprak ve Demir, 2001, s. 1-26). Tüm bu olanlar nihayetinde, Nisan 2001 yılında 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı' uygulanmaya alınmıştır. Programın amacı, artan enflasyonu makul seviyelere getirmek, kamu kesimi açıklarını düşürmek, bankacılık sisteminin güçlü, kırılğan olmayan bir yapıya ulaşmasını sağlamaktır (Uysal, 2010, s. 24).

Program kapsamında sermaye yeterlilik rasyosu düşük olan bankalar TMSF'ye aktarılmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı kapsamında bankacılık sektörü ile ilgili çok önemli kararlar alınmış, yeni kurumlar oluşturulup, yasalar çıkartılmıştır. Bankaları sağlam ve dinamik bir yapıya kavuşturmak, bankacılık sektöründe denetim ve gözetimi sağlayacak yasal ve kurumsal bir yapının oluşturulması, mali sektörü istikrarsızlığa götüren kamu bankalarını güçlendirmek, bu bankaların sistem üzerinde çok ağır olan maddi yükünü azaltmak ve krizde zarar gören bankaları iyileştirmek amacıyla Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programını hazırlamıştır (Yetiz, 2016, s. 113-114).

Yapılan tüm yasal düzenlemeler, kurulan özerk kurum, kurullar sektörün çalışma koşullarını baştan aşağı değiştirmiş, Türk Bankacılık Sektörü farklı bir yapıya bürünmüştür. (Sümer, 2016). Yüksek sermaye yeterlilikleri, etkin iç denetim, kontrol ve risk yönetimi mekanizmaları Bankaların son derece sağlıklı çalışmalarına imkân vermiştir.

1.3.7 Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-2007)

Güçlü Ekonomiye Geçiş Programıyla birlikte kamu kesimi, mali kesim ve reel kesimin sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu programın hedefleri; görev zararı

yapan kamusal sermayeli bankaların istikrarsızlık durumlarını düzeltmek, kamu bütçesine verdiği yükün azaltılması, kur – faiz riski sonrası TMSF’ye devredilen bankaların problemlerini kısa sürede çözüme kavuşturmak, sektörün mali yapısının kuvvetlendirilmesine yönelik adımlar atılarak, sektörü daha güçlü, rekabetçi, kırılğan olmayan bir yapıya ulaştıracak uygulamaları en kısa sürede devreye almaktır (TBB, 2008, s. 20).

Programın amaçları şöyle sıralanabilir (Şahin, 2010, s. 31):

- Enflasyonla mücadele tüm kurumlarla kararlı bir şekilde sürdürülecektir.
- Bankacılık sektörünün reel kesim ile arasındaki ilişki düzenlenecek ve kamu bankaları ve sektör içindeki bankalar detaylı bir biçimde yeniden yapılandırılacaktır.
- Kamu kesiminin finansman dengesi güçlendirilecektir.
- Sürdürülebilir enflasyon planları ile uygun gelir politikaları oluşturulacaktır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonucunda bankalar özkaynak sıkıntısı çekmeye başlamıştır. Bankaların karşı karşıya kaldıkları vergi engellerinin çözülmesi için yeniden yapılandırılmaları uygulamaya konulmuştur. O dönemdeki adıyla Maliye Bakanlığı’na bağlı Hazine Müsteşarlığı tarafından özel sermayeli bankaların yabancı yükümlülüklerinde oluşan açıkların büyük oranda kapatılması sağlamıştır (Genç, 2015, s. 9).

Özel sermayeli bankalara bazı şartlar altında ilk ve son kez olmak üzere sermaye aktarımı sağlanmıştır (Genç, 2015, s. 9).

Krizlerin yıkıcı etkisi nedeniyle aktif kalitesi bozulan ve performansları düşen sektör içindeki bankaların daha dirençli ve etkin bir yapıya kavuşması için 15 Mayıs 2001’de “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” hayata geçirilmiştir. Program 4 ana unsur etrafında yoğunlaşmıştır (Eroğlu, 2006, s. 78-79; Genç, 2015, s. 8-9).

Bunlar;

- Kamusal sermayeli bankalar hızlı bir şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
- TMSF’ye aktarılan bankaların problemleri hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulacaktır.

- Özel sermayeli bankaların, bankacılık sistemi içinde aktif rolünün artırılması sağlanacaktır.
- Bankacılık sektörünün denetim ve gözetimi sağlanarak sektörün etkin bir yapıya kavuşması sağlanacaktır.

1.3.7.1. Kamu Bankalarının Yapılandırılması

Bu dönemde kamusal sermayeli bankaların görev zararları Hazine tarafından karşılanmış ve sermayelerine yine Hazine tarafından ilave enjekteler olmuştur. Hazine bu görev zararlarını ve ilave enjekteleri özel tertip tahvil ihraç ederek finanse etmiştir. Kamusal sermayeli bankaların kısa vadeli borçları tasfiyeye çekilmiş, topladıkları mevduatlara uygulanan faizler piyasa şartlarına uygun duruma getirilmiştir (Eroğlu, 2006, s. 79). Kamusal sermayeli bankaların yeniden yapılandırılması kapsamında Emlak Bankası Ziraat Bankası'na devredilmiştir (Eroğlu, 2006, s. 79).

1.3.7.2. TMSF'ye Devredilen Bankaların Yapılandırılması

Sektör içinde yükümlülüklerini sağlayamayan bankalar, bankacılık sistemine zarar vermekteydi. Bu durumların önüne geçebilmek adına bankalar ya tasfiye edilecek ya da kamusal denetim altına alınacaktır. Bankacılık sistemine zarar veren bankalara müdahale veya yaptırım uygulanmadığı zaman sektörün tamamına duyulan güvenin azalması söz konusu olacaktır (Tunalı, 2007, s. 171).

Bu denetim görevi TMFS tarafından yerine getirilmektedir. TMSF bünyesinde bulunan tüm bankaların yükümlülüklerini de üstlenmektedir. Bu fonun görevi düzelme ihtimali olan bankaların yeterli destek almasını sağlayarak mali açıdan iyileştirilerek satılmasını gerçekleştirmektir. Mali olarak iyileşme imkânı bulunmayan bankaları ise bankacılık sistemine daha çok olumsuz etki yapmadan tasfiye etmektir (Tunalı, 2007, s. 171).

TMSF bünyesine devredilen bankalar aşağıda sıralanmıştır (Çiftçi, 2009, s. 68-69);

- Türk Ticaret Bankası
- Bank Ekspres
- İnterbank
- Egebank
- Yurtbank
- Yaşarbank
- Esbank

- Sümerbank
- Kıbrıs Kredi Bankası
- Bank Kapital
- Etibank
- Demirbank
- Ulusalbank
- İktisat Bankası
- Kentbank
- EGS Bank
- Sitebank
- Tarişbank
- Bayındırbank
- Toprakbank
- Pamukbank
- İmar Bankası

1.3.7.3. Özel Sermayeli Bankaların Yeniden Yapılandırılması

Kasım 2000 krizinin olumsuz etkileri giderilmeden meydana gelen Şubat 2001 krizi, sektör içinde yer alan kamusal sermayeli bankalar dışındaki bankaların da büyük kayıplar yaşamasına neden olmuştur. Bu krizler ülke bankacılık sistemine duyulan güveni azaltmıştır (Gök, 2011, s. 75). Kamusal sermayeli bankaların yeniden yapılandırılması neticesinde bu bankalarda orta vadede düzelmeler meydana gelmeye başlamıştır. Tüm bunların sonucunda özel sermayeli bankaların da fonlama için katlandıkları maliyetler azalmış ve ulusal piyasadan bulabilecekleri kaynaklarda artış meydana gelmiştir (Gök, 2011, s. 75).

Özel sermayeli bankaların tıpkı kamu bankaları gibi güçlü bir yapıya ulaşmalarını tesis etmek için bir takım önlemler alınmıştır (Mercan, 2008, s. 68).

Bunlar;

- Hazine Müsteşarlığı uygulamaya aldığı iç borçlanma takası yoluyla özel sermayeli bankaların yabancı para yükümlülüklerindeki açıklarını kapatmalarına olumlu katkılar sunmuştur.
- Özel sermayeli bankaların hızla düşen öz kaynaklarına hazine tarafından 2,7 Milyar Dolarlık ilave yapılmıştır.
- Özel bankaların devri ve birleşmeleri yönünde teşvik edilmiştir.

Tüm bu plan ve uygulamalara bakıldığında Türk Bankacılık sektörünün yeniden yapılanması etkili denetim ve gözetim altında güçlü bir yapıya kavuşturularak, bankacılık sektörünün daha sağlıklı ve kırılgan olmayan bir yapıya dönüştürülmesi için gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır.

Bu dönemde BDDK'nın yaptığı düzenlemelerle Türk Bankacılık Sektörü AB standartlarına ulaştırılmaya çalışılmıştır. İlgili düzenlemelerin ağırlık verdiği alanlar (Özdenkaya, 2013, s. 64);

- Sermaye Yeterliliği
- Risk Yönetimi
- Kredi karşılıkları ile ilgili düzenlemeler
- Uluslararası muhasebe standartlarına uyum

Bu düzenlemeler ile birlikte ülke kaynaklarının etkin ve sağlıklı bir yöntemle kullanımının sağlanması amaçlanmıştır. Herhangi bir bankanın mali durumunda bozulma meydana gelmesi, ülke finansal sisteminde sistemik riskin oluşmasına neden olmaktadır. Bu sistemik risk domino etkisi yaparak birçok bankanın ve dolayısıyla ülke ekonomisinin bozulmasına neden olabilmektedir. Bu gibi durumların önüne geçebilmek ve finansal sistemin daha güçlü ve güvenli bir temel üzerine inşa etmek için ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Genel anlamda bankacılık sektörüne bakıldığında, 2003 yılının ikinci çeyreğine kadar ülke ekonomisinde durgunluk ve daralma gözlemlenmiştir (BDDK, 2010, s. 138).

İlerleyen dönemlerde ise bankacılık sektörünün etkin denetim ve gözetim mekanizması içerisinde alınan kararlara ve uygulamalara verimli ve sağlıklı bir şekilde büyüme göstererek tepki verdiği izlenmiştir (TBB, 2008, s. 20). 5411 sayılı kanun ile sektör küresel genel kabul görmüş ilkelere ve yöntemlere büyük ölçüde taşınmıştır.

1.4. BANKACILIK SİSTEMİNİN SINIFLANDIRILMASI

Türk Bankacılık sektörü içinde yer alan bankaların kurulma amaçlarına özgü değişim gösteren ve yasalarla belirlenen ayrı çalışma alanları bulunmaktadır. Bankalar kuruluş amaçlarına göre Kalkınma ve Yatırım Bankaları veya Ticaret Bankaları, mülkiyet durumlarına göre Kamusal ve Özel sermayeli veya yabancı sermayeli bankalar olarak sınıflandırılabilirler (Arıçelik, 2010, s. 53-54).

1.4.1. Mülkiyet Yapısı Açısından

Bankaların sermaye yapılarındaki sahiplik, bu kuruluşların sermayelerinin hangi gerçek veya tüzel kişiye ait olup olmaması nedeniyle sınıflandırılmalarına neden olmaktadır. Mülkiyet türüne göre kamusal sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar ve yabancı sermayeli bankalar olarak üçe ayrılmıştır (Arıçelik, 2010, s. 54).

1.4.1.1. Kamusal Sermayeli Bankalar

Kamusal sermayeli bankaların sermayesinin tamamı veya çoğunluğu devletindir. Özel sektörün karlı görmediği alanlarda faaliyet yürütürler. Genellikle kanun veya kanunun verdiği yetkiyle kurulmaktadır (Arıkan, 2011, s. 17-18). T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası kamusal sermayeli mevduat bankalarıdır. İller Bankası, Türk Eximbank ve Türkiye Kalkınma Bankası kamusal sermayeli yatırım bankalarıdır.

1.4.1.2. Özel Sermayeli Bankalar

Sermaye yapılarındaki payların kamu kesimi dışındaki gerçek ve tüzel kişilerin sahipliğinde olan bankalara özel sermayeli bankalar denir.

1.4.1.3. Yabancı Sermayeli Bankalar

Bu bankaların sermayedarları yönetimleri ve ana merkezleri ülke dışındadır. Bu tarz bankalara yabancı sermayeli bankalar denmektedir. Yabancı sermayeli bankaların Türk Bankacılık sektöründe faaliyet göstermelerinin başlıca birkaç nedeni (Konukçu, 2008, s. 52):

- Dünyada azalan kar marjları
- Petronasyon oranlarındaki farklılıklar
- Hacimsel büyümeden yararlanma
- Yabancı bankaların, kendi ülkelerindeki rekabetler

1.4.2. Faaliyet Konuları Açısından

Bankalar, fon toplayan ve toplanılan bu fonları gerçek veya tüzel kişilere kredi olarak aktaran ticari kuruluşlardır. Faaliyet konularına göre bankalar üçe ayrılmaktadır (Arıçelik, 2010, s. 55).

1.4.2.1. Mevduat Bankaları

Kendi nam ve hesabına fon (mevduat) toplayıp, toplanılan bu fonları kredi vermek üzere yetki ve görevleri kanunlarla belirlenmiş bankalardır.

Başka bir deyişle ülke içindeki vadeli ve vadesiz mevduatları toplayarak elde edilen fonları, kredi şeklinde gerçek ve tüzel kişilere aktarımını yapan bankalardır. Bu bankaların görevleri; vadeli mevduat ve vadesiz mevduat toplamak, kredi vermek, bankacılık faaliyetlerini yerine getirmektir (Karataş, 2015, s. 11).

1.4.2.2. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kamu kesimi işletmelerinin veya özel sektör işletmelere uzun tarihli finansman sağlamak için kurulan bankalara Kalkınma ve Yatırım Bankaları denilmektedir. Yatırım bankaları, kamu işletmelerinin veya özel sektör işletmelerinin ihraç ettikleri tahvil ve senetleri tasarruf sahiplerine ulaşmasını sağlamaktadır. Kalkınma bankaları ile yatırım bankalarının işleyiş tarzında farklılıklar bulunmaktadır. Kalkınma bankaları gelişmekte olan veya az gelişmiş devletlerin ekonomilerine destek olmak, bu ülkelerde yapılan yatırımların finansmanına yardımcı olmak, ilgili projeler hazırlayarak bu projelerin uzun süreli fonlarla desteklenmesini sağlamaktadırlar (Özakdağ, 2009, s. 77).

Kalkınma bankalarının, mevduat bankaları gibi fon toplama yetkileri bulunmaktadır. Bu bankaların sermayeleri, küresel kuruluşlardan alınan kredilerle veya devletler tarafından yapılan yardımlar tarafından oluşmaktadır (Beycan, 2007, s. 7).

1.4.2.3. Katılım Bankaları

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 3. maddesine göre katılım bankaları; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005).

Katılım bankacılığında, yatırımcılar ve fon sağlayıcıların fazla fonlarını, girişimciler aracılığıyla verimli yatırımlara dönüştürüp yatırımlardan elde edilen kazançları ve kayıpları paylaşmak mantığı üzerine kurulmuştur (Yayar ve Baykara, 2012, s. 22). Ticari bankaların faaliyetlerine benzer bir faaliyeti olan katılım bankaları, faizsiz bankacılık üzerine hizmet veren finansal kurumlardır.

Aşağıdaki tabloda ülke içinde faaliyet gösteren bankalar sermaye yapılarına, aktif büyüklüklerine, şube sayılarına ve piyasa paylarına göre belirtilmiştir.

**Tablo 1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Aktif Büyüklükleri ve Şube Sayıları
(10.11.2023 İtibariyle)**

Sermaye	Banka	Toplam Aktifler Milyon TL	Şube Sayısı
Kamusal sermayeli	T.C. Ziraat Bankası	3.019.394	1.770
	Türkiye Vakıflar Bankası	2.187.079	941
	Türkiye Halk Bankası	1.949.743	1.066
Özel sermayeli	Akbank	1.434.576	713
	Anadolubank	48.758	116
	Fibabanka	92.450	40
	Şekerbank	71.459	240
	Turkish Bank	3.158	6
	Türk Ticaret Bankası	243	1
	Türkiye İş Bankası	1.945.933	1.102
	Yapı Kredi Bankası	1.378.169	796
Tmsf bünyesinde	Birleşik Fon Bankası	8.708	1
Yabancı sermayeli	Alternatif Bank	62.136	31
	Arap Türk Bankası	12.881	7
	Bank of China Turkey	2.981	1
	Burgan Bank	61.048	31
	Citibank	54.035	3
	Denizbank	746.184	645
	Deutsche Bank	17.216	1
	Garanti BBVA	1.669.364	825
	HSBC	134.940	67
	ICBC Turkey Bank	87.779	39
	ING Bank	137.969	146
	MUFG Bank Turkey A.Ş.	55.436	1
	Odeabank	73.436	48
	QNB Finansbank	782.657	436
	Rabobank	1.435	1
	TEB	332.960	450
	Turkland Bank A.Ş.	14.996	12
Türkiye'de Şube Açan Bankalar	Bank Mellat	1.920	3
	Habib Bank	692	1
	Intesa Sanpaolo	9.448	1
	JPMorgan Chase Bank	3.187	1
	Société Générale	192	1

Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	İller Bankası	124.021	19
	Türk Eximbank	464.135	23
	Türkiye Kalkınma Bankası	121.896	1
Özel sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Aktif Yatırım Bankası	60.217	13
	Diler Yatırım Bankası	312	1
	Golden Global Bank	6.225	1
	GSD Yatırım Bankası	799	3
	Nurol Yatırım Bankası	27.772	1
	İstanbul Takasbank	93.492	1
	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	146.645	2
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Bankpozitif	8.708	1
	Bank of Amerika	4.921	1
	PASHA Bank	7.766	1
	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk	464	1

Kaynak: TBB, 2023, “Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankalar” verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1 : Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yabancı Bankaların Ortaklarının Ülkeleri

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/bankalar/64>

Yukarıdaki şekle göre Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı bankaların genellikle Avrupa ve Ortadoğu menşeli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları (Ekim 2023 İtibariyle)

Sermaye	Banka
Kamusal Sermayeli Katılım Bankaları	Türkiye Emlak Katılım Bankası
	Vakıf Katılım Bankası
	Ziraat Katılım
Yabancı Sermayeli Katılım Bankaları	Albaraka Türk
	Kuveyt Türk
	Türkiye Finans Katılım Bankası
Yerli Sermayeli Katılım Bankaları	TOM Katılım Bankası A.Ş.
	Hayat Finans Katılım Bankası

Kaynak: TKBB, Bankalar Genel Bilgiler 2023, <https://tkbb.org.tr/banka-bilgileri#1730> verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.5. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ, TEMEL SORUNLARI VE KARŞILAŞTIĞI RİSKLER

1.5.1. Türk Bankacılık Sisteminin Temel Sorunları

Ülkelerin kalkınmasındaki en önemli rol bankalara düşmektedir. Sağlıklı bir ekonomik büyüme için ülke içi tasarruflar büyük önem arz etmektedir. Ülke ekonomilerinde yatırımların artması için asgari düzeyde tasarrufun olması gereklidir. Bu durumun gerçekleşmesi de bankacılık sektörüyle olmaktadır.

Bir ekonomide finansal sistem; finansal araçlar- araçlar ve finansal piyasalar ile bir bütündür. Finansal sistem içindeki en önemli aktör de bankacılık sektörüdür. Bankacılık sektörü, finansal sistem içinde oluşturduğu ödeme sistemleri ve aracılık faaliyetleri ile tasarruf sahiplerinin tasarruflarının yatırıma dönüştürülmesine katkı sağlayan bir sektördür.

Türk bankacılık sektörünün 1980 sonrası karşılaştığı temel sorunları; ekonomik istikrarsızlık, krizler, sermaye yetersizliği, denetim yetersizliği, yönetim hataları, mevduat güvencesi, iştiraklere kullandırılan krediler, kaynak ve işlem maliyetinin yüksekliği ve son olarak teknolojik gelişmelere dayanan sorunlar şeklinde sıralamak mümkündür (Eroğlu, 2006, s. 37).

1.5.1.1. Ekonomik İstikrarsızlık

Ulusal ve uluslararası düzeydeki makroekonomik istikrarsızlıklar, bankacılık sektörü için yapısal sorunlarının en başında gelmektedir. Faizlerdeki değişimler, döviz kurundaki oynaklıklar ve piyasa riskleri bankacılık sektörünün negatif yönde etkilemektedir (Bağcı, 2013, s. 33).

Türk bankacılık sektörünün, geçmişten günümüze dek uzanan ve özellikle de 1980 sonrası uygulanan sektörü düzenlemeye yönelik uygulamalar neticesinde sektörün karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan birisi de ekonomik istikrarsızlıktır. Ülke ekonomisinde meydana gelen bu ekonomik istikrarsızlıkların temel sebepleri yanlış para ve maliye politikası uygulamaları, siyasi olumsuzluklar ve yüksek enflasyon neticesinde ortaya çıkan yapısal krizlerdir (Bağcı, 2013, s. 33).

Türk Bankacılık sektöründe yaşanan istikrarsızlıkların en temelinde ülkenin ekonomisinin makroekonomik sorunları yaşaması yatmaktadır. Bankacılık sektöründe meydana gelen kriz; emisyonun yükselmesine, kredi kapasitesinin azalmasına, faiz oranlarının artmasına, üretim ve istihdamın azalıp tasarrufların düşmesine ve neticesinde yatırımların azalmasına neden olmaktadır. Bu durum kamu maliyesinin olumsuz yönde bozulmasına neden olmaktadır (Eroğlu, 2006, s. 37-38).

Tasarruf sahipleri, tasarruflarını bankalarda tutarlar ve karşılığında faiz getirisi elde ederler. Mevduatlarını bankalarda tutmak istemeyen tasarruf sahipleri bankaların nakitlerinde azalışa neden olur. Bu durum akabinde bankalar kredi kullandırmalarında sorunlar yaşamaya başlarlar. Kredi kullandıramama sorunu doğrudan ve dolaylı olarak ülke ekonomisinin tamamına etki edebilir. Sektörde meydana gelen bu ani arz-talep değişimlerine bankaların duyarlılık düzeyi yüksektir. Mevduat sahiplerinin bankalara karşı yaşadığı güvensizlik nedeniyle bankalardaki mevduatlarını çekmeye başlamaları, bankaları olumsuz etkileyecektir. Mevduat çıkış talebini karşılamak zorunda olan bankaların, nakit yönetimini optimal düzeyde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Kriz durumunda optimal nakit yönetimi sergilemek epey zor bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Faiz hadlerinde meydana gelen ani yükselişler, kısa vadeli mevduatlarla uzun vadeli kredileri karşılamaya aracılık eden bankacılık sektörünü olumsuz etkiler. Küresel faiz oranlarındaki değişimler ve bunun sonucu olarak sermaye hareketlerinde meydana gelen değişiklikler de banka krizlerine neden olabilmektedir. Ekonomik büyüme zamanlarında banka kredileri artmakta, ekonomik küçülme zamanlarında ise tam tersi bir durum meydana

gelmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde kredi bakiyesindeki büyüme azalmaktadır (Altıntaş, 2004, s. 45).

İstikrarsız büyüme yaşayan ülkelerde, şirketlerin karlarında değişimler söz konusu olmaktadır. Bankacılık sektörü bu dönemlerde kredi politikalarına çok önem vermeli ve ülke ekonomisinin ve sektörün mali analizlerinin son derece iyi yapılmasına dikkat edilmelidir. Çünkü şirketler kriz dönemlerinde faaliyetlerinin devamını sağlayabilmek için birkaç bankadan kredi talebinde bulunabilirler. Alınan bu krediler rasyonel ve verimli kullanılmazsa firmalar krize girer ve borç ödeme yükümlülüklerini zamanında yerine getirmezler. Tahsilatlarını zamanında alamayan bankalar da kredi kullandırım sonrası doğan taahhütlerini yerine getirmezler ve ödemelerinde sorun yaşarlar. Bu durum bankaların yüksek maliyetle fon toplayarak kaynak yaratmalarına neden olmaktadır (Uyar, 2003, s. 44-50-51).

Bankacılık sektöründe yaşanan bu krizler, sermaye sahiplik yapılarında değişimlere neden olur. Bankaların kredi maliyetlerindeki artışlar, kredi hacminin azalması, şirketlerin finansman kaynaklarına ulaşmasının zorlaşması ülke reel ekonomisini olumsuz etkileyecektir.

Tüm bu açıklamalar ışığında ülke ekonomisinde meydana gelen makroekonomik bozulmalar, bankacılık sektörünü olumsuz etkilemekte bu durumda doğrudan ve dolaylı olarak reel sektörü negatif yönde etkilemektedir.

1.5.1.2. Yüksek Kaynak Maliyeti

Enflasyon oranlarındaki sürekli artışlar bankacılık sektörünün fonlama maliyetini artırmaktadır. Disponibilite, munzam karşılıklar, BSMV ve KKDF primleri de kaynak maliyetini artıran diğer faktörlerdir (Gök, 2011, s. 4).

Yükselen kaynak maliyetleri bankaların işletme giderlerini de artırmaktadır. Artan fon maliyetleri kredi faizlerindeki artışları da etkilemekte ve bankaların plasman koşullarını olumsuz etkilemektedir (Gök, 2011, s. 4).

Ticari bankalar mevduat toplarlar ve bu topladıkları mevduatları fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara aktarım sağlarlar. Toplanan fon maliyetindeki artışlar plasman olanaklarını önemli ölçüde azaltmaktadır. Mevduat faiz oranları enflasyon oranı ile pozitif yönlü bir ilişki içerisindedir. Özellikle devletin finans sektöründeki ağırlığı ve topladığı fonların kısa vadeli borçlar için kullanılmasından kaynaklanan yüksek fonlama maliyeti faiz oranlarının ve dolayısıyla bankaların kaynak maliyetinin artmasına neden olmaktadır. Böylece bankalar yüksek maliyetle fon aktaran verimsiz kurumlar görünümünü almaktadır (Gök, 2011, s. 4-5).

1.5.1.3. Haksız Rekabet

Günümüzde finans sektöründe sürekli olarak bir değişim görülmektedir. Sektör ile ilgili yeni düzenlemeler ve teknoloji alanındaki gelişmeler neticesinde küresel ve yerel piyasalar serbestleşirken, dünya finansal piyasaları da küreselleşme hareketi içine girmektedir. Tüm bu süreçte, bankacılık sektörünün rekabete dayalı gücünü kullanım becerisi de gün geçtikçe önemli hale gelmektedir. Bankacılık sektörü, sektör dışındaki kurumlarla da rekabet ortamı içinde faaliyetini sürdürmektedir (Gök, 2011, s. 5-7).

Rekabet birçok sektör için çoğunlukla etkinliği ve verimliliği artıran, sürekli gelişime ve değişime teşvik eden bir etkidir. Bankacılık sektöründe yoğun bir rekabet ortamı bulunmaktadır. Bu durum ise bankaların hem faaliyetlerinin devamlılığını sağlayabilmeleri için hem de sektör içinde faaliyet gösteren bankalardan daha ileride olma gayretiyle sürekli bir şekilde rekabet içindedirler (Uçarkaya, 2006, s.84-85).

Türk Bankacılık Sektörü gözlemlendiğinde, sektörün rekabet açısından farklı dönemler yaşadığı da görülmektedir (Gök, 2011, s. 5-7).

Ayrıca yerli ve yabancı bankaların piyasaya girişi ile sektör olumlu yönde etkilenmiştir. Tüm bu gelişmeler bankacılık sektörünün daha rekabetçi bir ortama kavuşmasını sağlamıştır. Yabancı sermayeli bankalar, Türk Bankacılık Sektörüne yönetim, pazarlama ve müşteri ilişkileri gibi alanlarda rekabet ortamına büyük katkı sağlamışlardır. Sektörde 1990'lı yıllardan sonra yoğun teknoloji kullanımı rekabeti günden güne daha da çok artırmıştır (Gök, 2011, s. 5-7). Sektörde faaliyet gösteren bankalar arasındaki bu rekabet, müşterilere sunulan hizmet kalitesinin artmasına olanak sağlamıştır.

1.5.1.4. Hızlı Teknolojik Gelişmeler

Bankalar, faaliyetlerinin devamını sağlayabilmek için yoğun rekabet ortamında hizmet üretmektedirler. Bu rekabet ortamında teknoloji yoğun bir şekilde hizmet sunmaya çalışmaktadırlar. Teknolojik gelişmelere hızlı bir şekilde adapte olmaya çalışan bankalar, müşterilerine en doğru ve en uygun zamanda hizmet sunma yarışı içine girmişlerdir. Müşterilerin ihtiyaçlarına en kısa sürede cevap verme ve daha iyi bir hizmet kalitesi için 24 saat hizmet sağlayan müşteri iletişim merkezleri, internet bankacılığı, mobil bankacılık ve telefon bankacılığı uygulamalarını teknolojik gelişmelere paralel bir şekilde güncel tutmaktadırlar. Bankalar bu uygulamalar için büyük yatırımlar yapmaktadır (Yardımcı, 2006, s. 50-51).

1.5.1.5. Özkaynakların Yetersizliği

Bilanço eşitliğinde aktif büyüklüğünden kaynaklar çıkarıldıktan sonra öz kaynaklara ulaşılır. Güçlü özkaynak yapısına sahip bankaların piyasada oluşan risklere karşı gösterdiği tepki ve direnç yüksek olmaktadır. Günümüzde Türk bankacılık sektörünün sermaye yapılarının güçlü, toplam aktiflerinin hızlı bir şekilde arttığı, karlılık oranlarının yükseldiği gözlemlenmektedir.

Sermaye yeterliliği oranı bankalara bir yasal zorunluluk olarak uygulanmaktadır. Yasal düzenlemenin belirlediği asgari sermaye bulundurma oranı olan %8 olup, Türk Bankacılık Sektöründe her zaman çok daha yüksek oranlarda gerçekleşmiştir.

1.5.2. Türk Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler

Risk, kısaca bir olayın gerçekleşme olanağı ve bu gerçekleşen olanaktan etkilenme olasılığı şeklinde tanımlanabilir. Başka bir ifade ile risk, beklenen olayın gerçekleşmemesi veya beklenilmeyen durumların meydana gelmesidir (Usta, 2011, s. 253; Şahin, 2010, s. 94).

Bankalar, faaliyet gösterdikleri sektörden dolayı çok fazla riske maruz kalmaktadırlar. Sektörde yaşanan riskler, başka ülkelerde ve farklı dönem ve zamanlarda farklı ülke bankacılık sektörlerinde görülebilmektedir. Finansal piyasaların varlığı devam ettiği sürece bankaların karşılaşacağı bu riskler de devam edecektir. Bankalar karşı karşıya kaldıkları bu riskleri minimum seviyeye indirmek ve bu risklerden en az düzeyde etkilenmek için gerekli önemleri almalıdırlar (Saydar, 2011, s. 30).

1.5.2.1. Likidite Riski

Likidite, genel anlamda fon taleplerinin karşılanma kapasitesidir ve bankalar için çok önemlidir. Bankaların nakit yönetim birimlerinin, çok fazla likitte kalma veya likitte kalamamanın oluşturacağı maliyeti optimal seviyede tutması gerekmektedir (Candemir, 2011, s. 12).

1.5.2.2. Faiz Riski

Faiz riski, faiz oranlarındaki değişim sonucu bir yatırımdan elde edilecek getirinin başlangıçta beklenen getiriden farklı olmasıdır. Bankalar, faaliyet gösterdikleri sektörden dolayı faiz riskine karşı devamlı olarak maruz kalan kurumlardır. Faiz riskinin hem bankanın gelirleri hem de bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerinin ekonomik değerleri üzerinde etkisi vardır (Çağlar, 2011, s. 33).

1.5.2.3. Kur Riski

Kur riski; bir ülkenin parasını başka ülke paraları karşısında değer kaybetmesi veya bankaların döviz pozisyonunda mevcut yabancı paraların birbirleri arasındaki değerlerinde meydana gelen değişimler sonucu ortaya çıkacak zarar olasılığı olarak tanımlanabilir (Atan, 2002, s. 28). Başka bir ifade ile kur riski, kur farklılıkları neticesinde ortaya çıkan kar ve zararlardır. Bankaların döviz yükümlülükleri döviz alacakları arasındaki fark negatif olduğu zaman bankalar açık pozisyonda bulunmaktadırlar. Bu durumlarda yani yabancı para borçları yabancı para alacaklarından fazla olduğunda bankalar kur riski ile karşılaşılır. Bu pozisyona short pozisyonda denilmektedir. Bu pozisyonun tam tersi ise long pozisyon olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda bankaların yabancı para alacakları yabancı para borçlarından fazladır. Bu tarz durumlarda döviz kurundaki pozitif hareketlenme bankaların karını artıracaktır (Candemir, 2011, s. 11).

1.5.2.4. Kredi Riski

Kredi riski; en basit tanımla karşılıklı bir edim içinde olan taraflardan birinin işlemin diğer tarafına olan yükümlülüğün kısmen gerçekleştirilmesi veya zamanında tamamen gerçekleştirilememesini ifade etmektedir. Bu durum alacaklı olan tarafın zararına yol açacak zarar riski olarak tanımlanır (Nadirli, 2015, s. 8).

Ticari bankaların en temel fonksiyonu fon arz edenlerle fon talep edenler arasında bir köprü olup, fon aktarımını sağlamasıdır. Toplanan fonlar fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlara kredi olarak verilmektedir. Verilen bu kredilerin bankacılık sektörü için büyük bir öneme sahip olduğu ve bu verilen kredilerin geri ödenmeme durumlarında oluşacak kredi riski bankaların bilançolarına olumsuz etki etmektedir. Bankalar bu risklerin önüne geçebilmek adına kredilendirme riskinden en az düzeyde etkilenmek için nakit ve gayri nakdi kredi işlemlerinde güçlü bir teminat alarak ileride ortaya çıkabilecek kredi riskinden en az düzeyde etkilenmek istemektedirler (Gök, 2011, s.14).

1.5.2.5. Operasyonel Risk

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik'te yapılan tanıma göre operasyonel risk kavramı; “bankaların iç denetimlerindeki hatalar neticesinde ortaya çıkan uygunsuzlukların incelemelerden kaçması ve banka çalışanları ve banka üst yönetimleri tarafından zamanında fark edilememesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Tunalı, 2007, s. 51).

1.5.2.6. Ülke Riski

Ülke riski, küresel kredi işlemlerinde, kredi taraflarından krediyi kullanan kişi veya kurumların faaliyet gösterdiği ülkenin sosyal, ekonomik ve politik durumu neticesinde borçlarından doğan yükümlülüklerini zamanında ödeyememe, gerçekleştirememeye durumudur. Ülke riski, dış ülkelere, kamusal kurum ve kamusal kuruluşlara sağlanan kredi verme işlemlerinde son derece önem teşkil etmektedir (Aloğlu, 2005, s. 38).

Bankalar ülke riski ölçümlerinde, ülkeleri siyasi, ekonomik koşullarını detaylı şekilde araştırarak ülke riskleri göstergeleri yayınlarlar. Uluslararası düzeyde en etkin ve bağımsızlığı kabul görmüş derecelendirme kuruluşları olan Standart & Poors, Moody's ve Fitch'in ülke risklerini ölçmede etkili kuruluşlardır (Erol, 2010, s. 123).

1.5.2.7. Piyasa Riski

Piyasa riski; belli getirisi olan borçlanıcı araçlarda, döviz kurlarında, emtia ve hisse fiyatlarında alınan pozisyonlarda yaşanan oynaklıklardan kaynaklanan risktir (Eroğlu, 2006, s. 45). Bankalar piyasalardaki fiyat oynaklıklarına göre bilanço kalemlerini etkileyen veya etkilemeyen işlemlerden dolayı zarar etme ihtimali taşımaktadırlar.

1.6. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Sektörde faaliyet gösteren bankalar, günümüz koşullarında meydana gelen ekonomik ve teknolojik gelişmeler neticesinde rekabete dayalı bir anlayışla hizmet vermeye çalışmaktadırlar. Bankacılık sektöründeki bu hızlı değişme ve gelişmeler doğrudan ve dolaylı olarak bütün ekonomik aktörlere etki etmektedir (Mukhtarov, 2012, s. 39). Bu bölümde Türk Bankacılık sektörünün 2013-2022 yılları dönemlerine ait değerlendirmeler, ilerleyen bölümlerde belirtilen başlıklar ile gösterilmektedir.

1.6.1. Sektör Büyüklüğü

Türk Bankacılık sektörü finans sektörünün en önemli aktörüdür. Tablo 3'te Türk Bankacılık sektörünün yıllar itibariyle aktif büyüklüğü gösterilmiştir.

Tablo 3. Türk Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü (2013-2022)

Yıllar	Aktif Büyüklük (Milyon TL)
2013	1.732.400
2014	1.994.328
2015	2.357.431
2016	2.731.036
2017	3.257.842
2018	3.867.425
2019	4.490.817
2020	6.106.441
2021	9.215.462
2022	14.347.390
2023	21.098.554

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü” verilerinden yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türk Bankacılık Sektörü aktif büyüklüğü yıllar itibariyle pozitif gelişim göstermiş ve düzenli bir artış sergilemiştir.

1.6.2. Mevduat Toplamı

Türk Bankacılık sektöründe yabancı kaynaklar içinde en büyük pay mevduatlara aittir. Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle mevduat gelişimleri gösterilmiştir.

Tablo:4 Türk Bankacılık Sektörü Mevduat Toplamı

Yıllar	Mevduat Toplamı (Milyon TL)
2013	945.770
2014	1.052.662
2015	1.244.865
2016	1.453.192
2017	1.710.831
2018	2.035.876
2019	2.566.744
2020	3.455,078
2021	5.302.774
2022	8.861.141
2023	13.305.342

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Toplam Mevduatları” verilerinden yararlanılarak yazar tarafında oluşturulmuştur.

Türk Bankacılık Sektörünün toplam mevduatları yıllar itibariyle artış göstermiştir.

1.6.3. Piyasa Yapısı

Bankacılık sektöründe düzenleyici ve denetleyici kurumların yapmış olduğu yasal düzenlemeler, kurumsal ve işlevsel ilerlemeler bankacılık sektörünün karışık bir hal almasına neden olmuştur. Banka sayılarındaki artış, finansal ürün ve finansal hizmet çeşitliliği, bankacılık işlem ve faaliyetlerine ilişkin kanuni düzenlemeler, sektörde her gün artan bir rekabetin oluşmasına neden olmuştur.

1.6.4. Bankaların Sayısı

Türk bankacılık sistemi, sermaye yapısına göre 3’e ayrılmaktadır. Bunlar kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalardan oluşmaktadır.

Tablo:5 Türk Bankacılık Sektörü Banka Sayıları ve Toplamı

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
TOPLAM	48	50	51	50	49	50	51	52	53	54
Mevduat Bankaları	31	33	33	32	31	32	32	32	32	32
Kamu Sermayeli	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	11	11	9	8	8	8	8	8	8	8
Yabancı Sermayeli	17	19	21	21	20	21	21	21	21	21
Kalkınma Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13	14	15	16
Katılım Bankaları	4	4	5	5	5	5	6	6	6	6

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Banka Sayıları” verilerinden yararlanılarak yazar tarafında oluşturulmuştur.

Tablo 5’te yıllar itibariyle Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren kamusal sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankaları sayıları gösterilmiştir. Tablo detaylandırıldığında, sektörde genel anlamda son 10 yılda banka sayısındaki artış yatay bir seyir göstermiş çok fazla bir artış gözlemlenmemiştir. Kamusal sermayeli mevduat bankaları sayısında herhangi bir artış olmazken, özel sermayeli banka sayısında yıllar itibariyle azalış görülmektedir. Yabancı sermayeli banka sayısında ise yıllar itibariyle kamusal ve özel sermayeli bankalara oranla artış görülmektedir. Kalkınma ve yatırım, katılım bankalarında ise yine kamusal sermayeli ve özel sermayeli mevduat bankalarına göre artış yaşanmıştır.

1.6.5. Kredi Yapısı

Bankacılık sektörünün ana görevi, sektörün yatırım finansmanı için talep ettiği krediyi, fon sahiplerinden toplayarak reel sektörün kredi ihtiyacını karşılamaktır.

Tablo:6 Türk Bankacılık Sektörü Krediler Toplamı (milyon TL)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tüketici Kredileri	248.138	281.934	306.165	337.594	672.299	399.441	466.5	675,99	776.77	1.084
İşletme Kredileri	284.476	361.020	449.872	544.277	397.341	748.159	495.702	675,33	988.81	1.436
Diğer Krediler	218.807	597.746	728.213	851,696	1.323,433	1.506,77	2.612,41	2.223,3	3.132,1	5.054
TOPLAM	751.691	1.240.70	1.484.25	1.733.57	2.393.073	2.654.37	3.574.62	3.574.62	4.897	7.576

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Krediler Toplamı” verilerinden yararlanılarak yazar tarafında oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda yıllar itibariyle sektörün kredi büyüklükleri gösterilmiştir. 2013-2022 dönemlerinde kredi büyüklükleri her geçen yıl artış göstermiştir. 2022 yılında tüketici kredileri toplamı 1 milyar 84 milyon Türk Lirası olarak gerçekleşirken, işletme kredileri bakiyesi 1 milyar 436 milyon Türk Lirası olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılının toplam kredi büyüklüğü ise 7 milyar 576 milyon Türk Lirası düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörün genel görünümü incelediğinde kredi bakiyelerin deki artış dikkat çekmektedir.

1.6.6. Karlılık Yapısı

Bankaların temel amaçlarından bir tanesi de sürdürülebilir karlılıktır. Karlılık yapısı banka performanslarını belirlemeye çalışan bir etmendir. Bankalar bu karlılık yapıları sahip oldukları beklenmeyen ani durumlar sonucunda korunma refleksleri belirlerler.

Tablo:7 Türk Bankacılık Sektörü Karlılık Yapısı (milyon TL)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kar	24.664	24.610	26.052	37.530	48.648	54.123	49.043	58.503	92.942	431.614

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Karlılık” verilerinden yararlanılarak yazar tarafında oluşturulmuştur.

Tablo 7’de yıllar itibariyle sektörün karlılık rakamlarına yer verilmiştir. Sektörün karı dönemler itibariyle artış eğilimi göstermiştir. 2013 yılında 24 milyar 664 milyon TL olarak gerçekleşen sektör karı bir sonraki yıl olan 2014 yılında hafif azalış eğilimine girmiş ve sonraki yıllarda artış trendi yakalayarak 2022 yılında 431 milyar 614 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

1.6.7. Özkaynaklar ve Sermaye Yeterliliği

Bankaların öz sermayeleri, faaliyetlerine devam edebilmelerini ve faaliyetlerini düzgün ve sağlıklı bir biçimde yerine getirebilmeleri için hayati öneme sahiptir.

Sermaye yeterlilik rasyosu (SYR), bankaların sermaye yeterlilik düzeylerini ölçüp değerlendirmek için gerekli olan en etkili orandır. Sermaye yeterlilik rasyosu bankaların özkaynaklarının bankaların karşılaştığı risklere (Piyasa Riski + Kur Riski + Faiz Riski) bölünmesiyle elde edilmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosunun Basel Kriterlerine göre %8 olması istenirken BDDK'ya göre %12 olması istenmektedir. BDDK'nın belirlediği SYR oranı altında kalan bankaların temettü dağıtımları veya yurtiçinde şube açmaları konusunda kısıtlamalar olmaktadır (Özkan, 2011, s. 51).

$$\text{SYR} = \text{Özkaynaklar} / \text{Piyasa Riski} + \text{Kur Riski} + \text{Faiz Riski}$$

Tablo:8 Türk Bankacılık Sektörü Özkaynakları ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu (milyon TL)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Özkaynaklar	193.724	232.007	262.259	300.285	358.676	422.027	492.175	599.590	713.946	1.406.000
SYR	%15	%16	%16	%16	%17	%17	%18	%19	%18	%19

Kaynak: BDDK, “Türk Bankacılık Sektörü Özkaynakları ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu” verilerinden yararlanılarak yazar tarafında oluşturulmuştur.

Tablo 8’de Sektörün özkaynak rakamları ve Sermaye yeterlilik rasyosu oranları yıllar bazında gösterilmiştir. Sektörün özkaynak yapısı dönemler bazında artış göstermiştir. 2013 yılında 193 milyar 724 milyon TL olarak gerçekleşirken 2022 yılına gelindiğinde bu rakam 1 trilyon 405 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Yine 2013 yılında %15 olarak gerçekleşen sektörün sermaye yeterlilik rasyosu yıllar itibariyle artış eğilimi göstererek 2022 yılında %19 düzeyinde gerçekleşme oranı göstermiştir.

BÖLÜM 2: KARAR VERME SÜREÇLERİ ve ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME YÖNTEMLERİNDEN TOPSİS

2.1 KARAR VERME SÜRECİ VE KARAR VERME TÜRLERİ

İnsanoğlu gündelik yaşamdan iş yaşamına, küçük yaştan ileri yaşlara kadar tüm hayatının hemen hemen her anında ve alanında karar verme olgusuyla karşılaşır. İnsanlar yaşamları boyunca bazen yalnız kendilerini, bazen bir grubu, bazen de milyonları ve milyarlarca kişiyi ilgilendiren bir amaç doğrultusunda çeşitli alternatifler arasından seçim yapmak zorunda kalırlar. İşte yapılan bu seçme işlemine karar verme denir (Budak, 2014, s. 4). Bir başka tanıma göre karar verme, bir amaca ulaşabilmek için eldeki olanak ve koşullara göre mümkün olabilecek çeşitli eylem biçimlerinden en uygun olanı seçme eylemidir (Mimarbaşı, 2011, s. 21).

Karar verme yapılarının farklılıklarına karşın karar verme problemlerinin modellenmesinde ortak olarak kullanılan kavramlar aşağıda tanımlanmıştır (Umarusman, 2007, s. 7).

- Kriterler: karar vermede öncü olan ölçümler, prensip ve standartlar olarak tanımlanabilir.
- Hedefler: karar vericilerin talep ve istekleri şeklinde tanımlanır.
- Ağırlıklar ve Öncelik: Ağırlıklar, hedefin önemlilik kriterlerine oranla karar vericilerin sıralanmasıdır.

2.1.1. Karar Ortamının Unsurları

Karar ortamında bir problemi çözmek ve sonuca ulaşmak için öncelikle problemin tanımlanması gerekir. Bu durumda da karar verme ortamının unsurları önemli rol oynamaktadır. Karar ortamının unsurları 3 başlık altında incelenebilir (Alpay, 2010, s. 53-54).

- Belirsizlik: Belirsizlik karar verici için ortaya çıkan olayların bilinmemesi, neden-sonuç ilişkilerinin iyi kurulamaması, alternatiflerinin belirlenememesi gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır.

- Karmaşıklık: Karar verme ortamının çok geniş ve kapsamlı olmasını ve aynı zamanda karar verme için gerekli kriterlerin birbiriyle ilişkili olmasını ifade eder.
- Çatışma: Hedeflerin ve seçeneklerin etkileşim içinde bulunmasıyla ortaya çıkan istenmeyen durumdur.

2.1.2. Karar Verme Süreci

Karar verme süreci birbirini takip eden ve biriyle etkileşime sahip olan bilgilendirme, tasarım, seçim ve uygulama aşamalarından oluşmaktadır (Can, 2006, s. 8).

Bilgilendirme, problemin varlığının belirlendiği ve tanımlandığı aşamadır. Çözülmesi gereken bir problemin varlığının belirlendiği ve tanımlandığı aşamadır. Çözülmesi gereken bir problemin varlığının anlaşılması sonrasında problemin belirtileri ve bulunduğu çevreyi inceleyerek problemin çözümü için ihtiyaç duyulacak bilgilerin toplanmasını sağlayacak araştırmalar yapılır. Seçim aşaması alternatifler arasından en uygun olanının seçilmesidir. Uygulama aşaması, bir önceki aşamada seçilen alternatifin gerçekleştirilme aşamasıdır (Can, 2006, s. 9).

Karar verme süreci 6 aşamadan oluşmaktadır:

Problemin belirlenmesi ve tanımlanması: Etkinliklerle ilgili karar verme gereksinimi görüldüğünde ya da özel bir problemin farkına varıldığında bir karar noktasına ulaşılması gerekir. Bunun için bir problemi çözmeden önce o problemin ne olduğu bilinmeli ve aynı zamanda problemin açık bir şekilde anlaşılması için tüm bileşenlerin dikkatle yorumlanması gerekir (Budak, 2014, s. 6).

Amaç ve problemin irdelenmesi: Amaçın belirlenmiş olması veya sorununun tanımlanmış olması 'karar'ı ifade eden seçim için yeterli olmamaktadır. Bu amaç veya sorunların nedenlerinin, özelliklerinin, çözülmemesi halinde karşılaşılabilecek durumların ve niteliklerin incelenmesi ve analiz edilmesi gerekir. Böyle bir irdeleme ile amaç belirleme ve sorun tanımlama da daha sağlıklı olacaktır. İvedi bir sorun olduğunda ilk yapılması gereken sorunun gruplara ayrılması gerekir. Sorunu gruplandırma, sorunun kendisi hakkında karar vericiye genel bilgi verir. Bu yolla çözmenin ne kadar zaman alacağı kestirilebilir ve sorunun büyüklüğü görülebilir. Bu ve benzeri sorularla tanımlı yapılan sorun incelenmiş ve böylece tanımın daha sıhhatli olması sağlanmış olacaktır (Özkan, 2007, s. 73-74).

Çözüm Alternatiflerinin Belirlenmesi: Karar durumu ile uygun amaçlar kurulduktan sonra alternatiflerin oluşturulması ve yaratılması aşamasına geçilmektedir. Amaçların sıkı bir inceleme ve analizi ile başlangıçta görülmeyen çeşitli alternatifler ortaya çıkabilir. Bu karar verme yaklaşımının önemli bir faydasını göstermektedir. Ayrıca yaratıcılık konusunda yapılan araştırmalar yeni tekniklerin ortaya çıkmasına neden olmuş bu da yeni alternatifler bulmada kullanılabilmelerine olanak tanımıştır (Şen, 2014, s. 8).

Alternatiflerin İrdelenmesi: Karar verici her bir alternatifi ayrı ayrı değerlendirir. Alternatifler farklı problemler ve fırsatlar grubunu ortaya çıkarmaktadır. Alternatifler belirli bir problem ya da noktayı içeren kategoriler halinde sıralanabilir. Karar verici bu grupta ve sınırlandırmanın içeriğini düşünerek kararın ne ile ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Özkan, 2007, s. 77).

Karar Kriterlerinin Belirlenmesi: Alternatifler arasından seçim yapabilmek için bir seçim kriterine ihtiyaç vardır. Seçim kriteri alternatif veya seçeneklerin özelliklerinden hangilerinin, bunları karar olarak seçerken kullanılacağını ifade etmektedir. Örneğin maliyet bir seçim kriteri olabilir. Ancak bu durumda en düşük maliyeti olan alternatif seçilecektir. Gerektirdiği ek kaynak seçim kriteri olarak alınırsa en az kaynak gerektiren alternatif seçilecektir. Bu bağlamda seçilecek kriter ile problem tanımı ve sahip olunan kaynaklar arasında yakın bir ilişki olduğu ifade edilebilir (Şen, 2014, s. 8-9).

Karar Verme: Karar verme sürecinin en son aşaması alternatifler arasından seçim yapıp en sağlıklı kararı verebilmektir. Seçilen alternatif kararı temsil eder ve böylece örgüt kaynaklarının nasıl kullanılacağı, hangi işlerin yapılacağı belirlenmiş olur. Ondan sonra sıra bu kararı uygulamaya gelir. Bu sistematikliği de Karar Destek Sistemi sağlayabilir. Bu sistemin en çok kullandığı yer ve karar verme sürecinin özünde, olası alternatiflerin bir grubundan seçilen uygun çözümü bulma işi bulunmaktadır. Aynı zamanda karar destek sistemleri olası alternatifler grubunun analizinde niceliksel yaklaşımlar sağlamak ve yöneticiye problemin en mümkün olan iyi çözümünü seçmede yardım etmek için kullanılabilir (Subaşı, 2011, s. 11).

2.1.3. Kriter Sayısı Açısından Karar Verme Teknikleri

Karar verme ele alınan kriter sayısına göre ikiye ayrılabilir. İlki değerlendirmelerin bir kritere göre yapıldığı tek kriterli, diğeri ise birden fazla kriter çerçevesinde değerlendirmelerin yapıldığı çok kriterli karar vermedir (Subaşı, 2011, s. 16).

2.1.3.1. Tek Kriterli Karar Verme

Karar problemine ilişkin tek bir amaç söz konusudur. Bu nedenle de karar verici çeşitli kısıtlayıcı koşulları da göz önünde bulundurarak problemin niteliğine göre amaca en büyükmeye ve en küçükmeye çalışacaktır. Karar verici böyle bir durumda karar probleminin çözümü için yöneylem araştırması konusu içindeki pek çok yöntemden (örneğin doğrusal programlama ya da doğrusal olmayan programlama gibi) yararlanabilmektedir. Böylece amacını gerçekleştirecek en iyi optimal çözüme ulaşabilmektedir (Subaşı, 2011, s. 16).

2.1.3.2. Çok Kriterli Karar Verme

Çok kriterli karar verme yöntemleri, amaca ulaşmak için göz önünde bulundurulması gereken bir kıstas olduğundan tercih edilmektedir. Bu yöntemlerin temelinde kıstaslar arasında yeni değerlendirmelerin yapılması ve sonucunda en uygun alternatifin seçilmesi yatmaktadır (Kaya, 2013, s. 55).

2.1.4. Mevcut Bilgi Açısından Karar Verme Türleri

Karar verme eylemi, kararı etkileyen faktörlerin gerçekleşme olasılıklarından, seçeneklerin sonuçlarını tam olarak bilinip bilinilmemesinden ve hangi seçeneğin en iyi olduğun belirlenmesi içinde elde edilen bilginin yeterli olup olmamasından önemli ölçüde etkilenir. Bazı olaylar, kontrol edilemeyen türden olabilecekleri gibi bazıları da kısmen rassallık özelliği taşır. Değişkenlerin niteliklerini, seçeneklerin ve sonuçların ortaya çıkı biçimlerine göre kullanılacak, karar verme modelleri değişiklik gösterecektir. Kısacası, karar vermede kullanılan modeller arasındaki farklılık vericinin bilgi derecesinden kaynaklanmaktadır (Şen, 2014, s. 10).

2.1.4.1. Belirlilik Altında Karar Verme

Gerçekleşecek olay üzerindeki bilginin, tam ve kesin olduğu varsayımına dayanan kararlardır. Belirlilik karar vericinin ihtiyaç duyduğu tüm bilgilerin elde edilmesidir. Belirlilik altında karar vermede alternatiflerinin hangi koşullar altında gerçekleşeceği kesin olarak bilinmektedir. Başka bir ifadeyle belirli bir alternatifin seçimi sonunda ortaya çıkacak sonuç kesinlikle bellidir. Karar verici alternatiflerin fayda, maliyet ve sonuçları konusunda tam bilgiye sahip olup kendisine en yüksek faydayı sağlayan alternatifini seçer (Alpay, 2010, s. 57-58).

2.1.4.2. Risk Altında Karar Verme

Risk altında karar vermede alınacak bir karar ilişkin değişik sayıda koşullar söz konusudur. Her seçeneğin her koşul altında ulaşacağı sonuçlar belirli bir olasılıkla oluşur. Seçeneklerin seçiminin belirli olasılıklara dayanarak yapılması durumuna risk altında karar verme denir. Risk altında seçeneklerin ne gibi sonuçlar doğuracağı bilinmemektedir. Bu durumda karar verici, doğa koşullarının belirli bir olasılıkla meydana geldiğini kabul ederek, beklenen parasal değerleri hesaplayıp en iyi alternatifini seçmektedir (Şen, 2014, s. 11).

2.1.4.3. Belirsizlik Altında Karar Verme

Olayların ortaya çıkacağını önceden öngörülemediği ve gerçekleşme olasılıklarının belirlenemediği karar problemleri belirsizlik altında karar verme problemi olarak ifade edilmektedir. Belirsizlik altında karar vericinin sonuçlara ilişkin olasılıklar vermesi söz konusu değildir. Çünkü geçmişe ilişkin tecrübe ve kayıtlar olmadığından olasılıklar hesaplanmamaktadır (Subaşı, 2011, s. 16-17).

2.1.5. Karar Vericiler Açısından Karar Verme Türleri

Karar verenler bakımından karar vermeyi ikiye ayırabiliriz.

2.1.5.1. Bireysel Karar Verme

Bireysel karar verme, kararın bir kişi tarafından verildiği karar verme türüdür. Bireysel karar vermede karar verici, karar alternatifleri arasından bir alternatifini seçer. Bireysel kararlar, grup kararlarına göre daha çabuk alınabilir ve yanlış karar verdiği fark edilirse kararlar daha kolay revize edilebilir. Ancak bu tür kararlarda az sayıda alternatif ve yaratıcı fikir üretilir (Subaşı, 2011, s. 17).

2.1.5.2. Grup Karar Verme

Grup kararı verme, karar vericinin bir topluluk veya grup olması durumunda alınan bir karar türüdür. Bu kararlar sonucunda çok sayıda alternatif üretilebilir ve alternatifler daha detaylı değerlendirilebilir. Böylece örgütsel fayda getiren sonuçlara ulaşılır. Bu karar vermenin en zayıf yönü, bireysel karar vermeye göre daha uzun bir süreç olmasıdır. Ayrıca grup kararında oy birliği sağlama çok zor olmakta ve karar verme sürecinde grubun her bir üyesi kişisel bakış açılarını yansıtmaları nedeniyle anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir (Alpay, 2010, s. 59).

Karar verme probleminin sonucunda etkilenen farklı paydaşlar olması durumlarında karar verici sayısı birden çok olabilir. Karar verme probleminin ortağı olan karar vericiler çoğu

zaman ortak bir amaç için bir araya gelmiş ya da grup kararlarından farklı çıkarları olan karar vericilerden oluşabilir. Gruptaki her karar vericinin karar üzerinde belirli derecede etkisi mevcut olmaktadır. Grup karar verme ile ilgili durumlara yerel belediyeler, çeşitli komiteler ve kurullar, firmalarda oluşturulan çeşitli problem çözme ekipleri verilebilir (Can, 2006, s. 10).

2.2. ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME VE YÖNTEMLERİ

Bu yöntemleri kısaca aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

2.2.1. Ağırlıklı Toplam Yöntemi

Bu teknikte her alternatif, her kritere göre ayrı ayrı puanlanır. Ardından her kritere, o kriterin diğer kriterlere göre önemini gösteren ağırlıklar verilir. Daha sonra tüm alternatifler için ağırlıklı ortalama puan hesaplanır. En yüksek puanı toplayan alternatif karar olarak belirlenir. Yöntem uygulama olarak basittir. Ancak kriterlerin görece önemini gösteren ağırlıklar karar verici tarafından sübjektif olarak verildiğinden, bu ağırlıkların tahmininde yapılan hatalar sonuçları tamamen değiştirebilir (Şen, 2014, s. 22).

$$A_i = \sum_{j=1}^n a_{ij} w_j$$

A_i = i alternatifinin ağırlıklı toplam skor

a_{ij} = i alternatifinin j kriterine göre puanı

w_j = j kriterinin ağırlığı

2.2.2. Ağırlıklı Çarpım Yöntemi

Ağırlıklı çarpım yönteminde, alternatifleri sıralamak için çarpma işlemi kullanılmaktadır. Her bir alternatif, diğer alternatiflerle her bir kriter için belirlenen oranla çarpılarak karşılaştırılır. Genel olarak iki alternatifin karşılaştırılması şu şekilde ifade edilir (Alpay, 2010, s. 64):

$$R(A_k/A_L) = \prod_{j=1}^N \left(\frac{a_{kj}}{a_{Lj}} \right)^{w_j}$$

$R(A_k/A_L)$ = K alternatifinin L alternatifine göre ağırlıklı çarpım yöntemi ile elde edilen skoru,

A_{kj}/A_{Lj} = K alternatifinin j kriterine göre puanının, L alternatifinin j kriterine göre puanına oranı

w_j = j kriterinin ağırlığı

$R(A_k/A_L)$ ifadesinin birden büyük çıkması K alternatifinin, L alternatifine göre tercih edileceği anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla en iyi alternatif diğer tüm alternatiflere göre daha iyi ya da eşit orana sahip olandır (Şen, 2014, s. 23).

2.2.3. Analitik Hiyerarşi Yöntemi

Analitik Hiyerarşi Süreci (Analytic Hierarchy Process, AHP) 1970'lerde Profesör Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiştir. AHP, birden çok kriter içeren karmaşık problemlerin çözümünde kullanılan bir karar verme yöntemidir. AHP, belirlilik ya da belirsizlik altında çok sayıda alternatif arasından seçim yaparken, çok sayıda karar vericinin olduğu, çok kriterli, çok amaçlı karar verme durumunda kullanılır. Hem objektif hem de subjektif değerlendirme ölçütlerini kullanması, değerlendirmelerin gereken alternatifler içerisinde hangisine öncelik verilmesi gerektiği gibi çok önemli bir kararın karar verici tarafından uygulanması nedeniyle AHP önemli bir araç olmaktadır (Hacıköylü, 2006, s. 16).

AHP yöntemi karar verme sürecini sistematik hale getirmeyi ve doğru kararlara ulaşmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda karar vericinin amaca ilişkin tercihlerini doğru bir şekilde belirlemesine olanak sağlayarak uygulamaları kolaylaştırıp, karar vericinin karar probleminin tanımlı ve unsurlarına ilişkin bilgilerini artırır (Subaşı, 2011, s. 32-33). Aynı zamanda AHP, gruplara ve bireylere karar verme aşamasında nitel ve nicel faktörleri birleştirme olanağı sağlayan güçlü ve kolay anlaşılır bir yöntemdir (Karaatlı vd., 2014, s. 35).

Bankacılık sistemi gibi çok sayıda girdi ve çıktı içeren karar birimlerinde sağlıklı bir performans değerlendirmesi yapabilmek için, tüm bu kriterlerin aynı anda ve aynı sistem içinde incelenmesi gerekir. Ancak tüm bu kriterlerin ortak bir birime dönüştürülememesi, diğer bir deyişle birimler itibarıyla homojen olmaması söz konusudur. İşte bu aşamada sorunu parçalarına ayırıp alt sistemler halinde inceleyebilme şansı veren, konu ile ilgili olup da farklı kriterlere farklı tartılar uygulayan, finansal ve finansal olmayan kriterlerin bir arada kullanımına

olanak veren, uzmanların her birinin görüş açılarna eş zamanlı olarak yer verebilen ve çeşitli etmenler arası etkileşimleri ortaya koyan çok amaçlı ve çok kriterli bir karar verme yöntemi olarak ve kısaca AHP olarak bilinen Analitik Hiyerarşi Süreci yöntemi kullanılmıştır (Albayrak ve Erkut, 2005, s. 49).

2.2.4. Analitik Ağ Süreci

Analitik Ağ Süreci (AAP), Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) yönteminin devamı niteliğinde olup daha genel bir yaklaşım olan ve karmaşık karar verme problemlerinde daha etkin ve gerçekçi çözümler ortaya koymak amacıyla Thomas L. Saaty (1999) tarafından geliştirilmiş çok kriterli bir karar verme yöntemidir (Budak, 2014, s. 37). AAP yönteminde karar verme problemi bir ağ yapısı ile modellenmekte ve modelleme aşamasında faktörler arasındaki bağımlılıklar ve faktör içindeki iç bağımlılıklar dikkate alınmaktadır. AHP hiyerarşik yapılar ile modellenemeyen karmaşık problemlerin kolay bir şekilde modellenmesini sağlamaktadır (Ünal, 2008, s. 44).

2.2.5. TOPSİS Yöntemi

Tezimizin uygulama bölümünde ele alınan bu teknik aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.2.6. Electre Yöntemi

Electre (Elimination et Choix Traduisant La Realite- Elimination and Choice Translating Reality) ilk olarak Benayoun, Roy ve arkadaşları tarafından 1966 yılında geliştirilmiştir (Şen, 2014, s. 32). Bu yöntem; alternatiflerin tercih sıralamasına göre birbirleriyle kıyaslanarak seçim yapılması temeline oturtulmuştur (Özgül, 2006, s. 37).

ELECTRE yöntemi alternatiflerinin birbirleri ile kıyaslanması ve en iyi tercihin belirlenmesi özellikleri ile öne çıkan bir yöntemdir. Yapılan bu işlem kıyaslama sonucunda bir sıralama işlemidir. Bütün alternatifler kriter değerlerine ve ağırlıklarına göre birbirleri ile karşılaştırılır ve göreceli olarak en iyiden en kötüye doğru sıralanır. Yöntemde, ortada ideal bir durum yoktur. Böylece alternatifler birbirlerine sağladıkları üstünlük sonucunda diğerlerine göre tercih edilme sıralaması belirlenmiş olur (Urfalıoğlu ve Genç, 2013, s. 332).

ELECTRE yöntemi sıralama ilişkisidir. Her bir kriter için ayrı ayrı olmak üzere alternatiflerin arasında ikili ilişkiler kurarak çiftli karşılaştırmaya olanak sağlamaktadır. Yani A alternatifi B alternatifine göre tercih ediliyor ise, $A \rightarrow B$ şeklinde gösterilir. $A \rightarrow B$ ve $B \rightarrow$

C ise $A \rightarrow C$ olması gibi bir şart yoktur. Karar verici C alternatifini A alternatifine de tercih edebilir ($C \rightarrow A$). Seçim için tüm alternatiflerinin birbirleriyle karşılaştırılması gerekir (Alpay, 2010, s. 72).

Electre yönteminde sıralama ilişkisinin oluşturulması, uyum ve uyumsuzluk indekslerinin hesaplanması ve daha sonra da çekirdek oluşturarak alternatiflerin seçilmesiyle olur. Uyum ve uyumsuzluk indeksleri karar vericinin alternatiflerden memnuniyet durumlarına göre oluşturulur. Electre yöntemi aşağıda belirtilen 7 aşamadan oluşmaktadır (Alpay, 2010, s. 72):

1. Karar matrisinin normalize edilmesi
2. Normalize edilmiş karar matrisinin ağırlıklandırılması
3. Uyumluluk ve uyumsuzluk setinin belirlenmesi
4. Uyumluluk ve uyumsuzluk matrislerinin oluşturulması
5. Uyumluluk ve uyumsuzluk matrislerinin belirlenmesi
6. Toplan üstünlük matrisinin belirlenmesi
7. Daha az uygun matrislerin elenmesidir.

2.3. TOPSİS YÖNTEMİ

TOPSİS, 1981 yılında Hwang ve Yoon tarafından çok kriterli karar verme tekniği olarak geliştirilmiştir (Ustasüleyman, 2009, s. 37). Çok kriterli karar verme yöntemleri arasında alternatiflerin değerlendirilmesi ve sıralanmasını sağlayan ve alternatiflerin pozitif ideal noktaya yakınlık ve negatif ideal noktadan uzaklığı esas alan nispi uzaklığa bağlı olarak sıralanmasını sağlayan TOPSİS yöntemi güncel karar verme problemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Gazibey, Keser ve Gökmen, 2014, s. 524). TOPSİS yönteminin yaygın olarak kullanılmasının en önemli sebepler: çok sayıdaki kriterlere göre belirlenen seçenekler arasından optimal tercih yapılması, yöntemin anlaşılması ve uygulama aşamasının kolay olması ve önemli ağırlıklarının hesaplanmasında kesin sayılar kullanılmasıdır (Akdağ, 2015, s. 14).

2.3.1 TOPSİS Yöntemi Tanımı ve Özellikleri

TOPSİS, çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olup (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) ilk olarak Hwang ve Yoon (1981) tarafından geliştirilmiştir (Subaşı, 2011, s. 63).

Hwang ve Yoon TOPSİS yöntemi alternatiflerinin geometrik anlamda pozitif ideal çözüme en az uzaklıkta ve negatif ideal çözüme en fazla uzaklıkta olması esasına dayanmaktadır (Koyuncu ve Özcan, 2014, s. 202). TOPSİS yönteminde ideal çözüm için gerekli olan yakınlığı bulurken hem pozitif ideal çözüme uzaklığı hem de negatif ideal çözüme uzaklığı dikkate almaktadır. Bulunan uzaklıkların tercih sıralaması yapılması için birbirleri ile karşılaştırılması gerekir (Özgüven, 2011, s. 155). İdeal çözüm, tüm ölçütler sağlandıktan sonra tercih edilen alternatiflerin bu ölçütleri ideal seviyelerde oluşmasını sağlamaktır. Eğer ideal çözüm uygulanamaz ya da ulaşılmaz olursa, o zaman ideal çözüme en yakın notanın seçilmesi gerekir (Koyuncu ve Özcan, 2014, s. 202).

Pozitif ideal çözüm fayda kriterinin maksimizasyonunu ve maliyet kriterinin minimizasyonunu ifade eder. Bu yüzden negatif ideal çözüm maliyet kriterini maksimum yapmakta ve fayda kriterini de minimum yapmaktadır. Kısaca pozitif ideal çözüm kriterinin ulaşabileceği en iyi değeri, negatif ideal çözüm kriterinin ulaşabileceği en kötü değeri gösterir (Karaatlı vd., 2014, s. 36). Başka bir ifadeyle, pozitif ideal çözüm, fayda kriterini en büyükleyen ve maliyet kriterlerini en küçükleyen çözümdür. Negatif ideal çözüm ise maliyet kriterini en büyükleyen ve fayda kriterinde en küçükleyen çözümdür. Aşağıda bahsedilen pozitif çözüm A^* ile negatif ideal çözüm A^- şeklinde ifade edilmiştir. Notasyonlarda kullanılan; X_j^* tüm alternatifler arasında j. inci faktör için en iyi değeri ifade etmektedir. Bunun aksına X_j^- ise tüm uygun alternatifler arasında j. inci faktörün en kötü değerini göstermektedir (Demircioğlu, 2010, s. 23).

$$A^* = (X_1^*, \dots, X_j^*, \dots, X_n^*) \quad \text{Pozitif ideal çözüm}$$

$$A^- = (X_1^-, \dots, X_j^-, \dots, X_n^-) \quad \text{Negatif ideal çözüm}$$

TOPSİS yöntemi, ‘m’ sayıda alternatifi ve ‘n’ sayıda kriteri olan çok amaçlı karar verme problemlerinin çözümünde kullanılmaktadır. ‘n’ sayıda kriteri ve ‘m’ sayıda alternatifi olan bir karar verme probleminin karar matrisi aşağıdaki gibi gösterilir. Aşağıdaki A_{ij} matrisinde m karar noktası sayısını, n değerlendirme faktörü sayısını verir. Örneğin; X_{12} birinci alternatifin, ikinci kriter için değerini göstermektedir (Alpay, 2010, s. 77).

$$A_{ij} = \begin{matrix} & X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1n} \\ X_{21} & X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2n} \\ & & & & \\ X_{m1} & X_{m2} & \dots & & X_{mn} \end{matrix}$$

2.3.2. TOPSİS Yöntemi Uygulama Aşamaları

TOPSİS yöntemi aşağıda gösterilen 6 aşamadan oluşmaktadır.

2.3.2.1. Karar Matrisinin Oluşturulması

TOPSİS yönetiminin ilk adımı karar matrisinin oluşturulmasıdır. Karar matrisinde satır ve sütunlar yer alır. Satırlar üstünlükleri tespit etmek için kullanılan karar noktalarını gösterir. Sütunlar ise sıralamak, seçim yapmak ve son kararı vermek için kullanılır. Aşağıdaki matris m yani satırlar karar noktalarını, n ya da sütunlar değerlendirme faktörlerini gösterir (Şamiloğlu, Tükenmez ve Bağcı, 2013, s. 268).

$$A_{ij} = \begin{matrix} & a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ & a_{m1} & a_{m2} & & a_{mn} \end{matrix}$$

2.3.2.2. Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Yöntemin ikinci aşaması standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Bu aşamada karar matrisindeki kriterlere ait puan veya özelliklerin kareleri toplamının karekökü alınarak matrise ait normalizasyon işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Demireli, 2010, s. 105). Bu matris oluşturulurken aşağıdaki formül kullanılır:

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}}$$

2.3.2.3. Ağırlıklı Standart Karar Matrisinin Oluşturulması

Yöntemin üçüncü adımı ağırlıklı standart karar matrisinin oluşturulmasıdır. Öncelikle kriterlerin göreceli ağırlık değerleri w_i belirlenir. Bu ağırlıklar $\sum_{i=1}^n w_i=1$ formülüyle hesaplanır. Bundan sonra ise normalize edilmiş karar matrisinin her bir sütunundaki elemanlar ağırlık değeri w_i ile çarpılarak ağırlıklandırılmış karar matrisi oluşturulur (Alpay, 2010, s. 79).

$$V_{ij} = \begin{matrix} W_1 r_{11} & W_2 r_{12} & \dots & \dots & \dots & W_n r_{1n} \\ W_1 r_{21} & W_2 r_{22} & \dots & \dots & \dots & W_n r_{2n} \\ W_1 r_{m1} & W_2 r_{m2} & \dots & \dots & \dots & W_n r_{nm} \end{matrix}$$

2.3.2.4. İdeal (A^*) ve Negatif İdeal (A^-) Çözümlerinin Oluşturulması

TOPSİS yöntemi, her değerlendirme faktörünün monoton artan ya da azalan bir eğilime sahip olduğunu varsayar. İdeal çözüm setinin oluşturulabilmesi için V matrisindeki ağırlıklandırılmış değerlendirme faktörlerinin yani sütun değerlerinin maksimum olanı seçilir. Ancak değerlendirme minimum çıkarsa en küçüğü seçilmektedir. A^* değeri maksimumu, A^- değeri minimumu ifade etmektedir (Subaşı, 2011, s. 67).

$A^* = \llbracket \max v_{ij} | j \in J, \min v_{ij} | j \in J' \rrbracket$ bu formül sonucunda oluşturulan çözüm sepeti

$A^* = (V_1^*, V_2^*, \dots, V_n^*)$ şeklinde gösterilir.

Negatif ideal çözümü bulmak için ise matris sütun değerlerinin minimum olanı seçilir. Ancak değerlendirme maksimum yönlü çıkarsa en büyüğünün seçilmesi gerekir.

$A^- = \llbracket \max v_{ij} | j \in J, \min v_{ij} | j \in J' \rrbracket$ bu formül sonucunda oluşturulan çözüm sepeti $A^- = (V_1^-, V_2^-, \dots, V_n^-)$ şeklinde gösterilir. Bu formülde de kullanıla J faydayı (maksimizasyon) ifade ederken, J' kayıp değerini (minimizasyon) göstermektedir. Her iki çözüm sepeti n elemandan yani değerlendirme faktörü sayısından oluşmaktadır (Şamiloğlu, Tükenmez ve Bağcı, 2013, s. 276).

2.3.2.5. Ayırma Ölçümünün Hesaplanması

Yöntemin beşinci adımı ayırma ölçümünün hesaplanmasıdır. Bu aşamada, alternatif arasındaki ayırım, diğer bir ifadeyle mesafe ölçülür. Alternatiflerinin pozitif ideal çözümden S_i^* (pozitif ideal ayırım), negatif ideal çözümden uzaklık S_i^- ile gösterilir ve şu şekilde hesaplanır (Alpay, 2010, s. 80):

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^k (X_{ij} - X_j^-)^2}$$

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^k (X_{ij} - X_j^*)^2}$$

2.3.2.6. İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması

İdeal çözüme göreli yakınlığın hesaplanması (C_i^*) altıncı ve son adımdır. Bu adımda; ideal ve negatif ideal ayırım ölçüleri kullanılır. İdeal çözüme yakınlık C_i^* ile gösterilir. C_i^* Hesaplanması aşağıdaki gibi formüle edilir (Şamiloğlu vd., 2013, s. 278).

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*}$$

$0 \leq C_i^* \leq 1$ eğer $C_i^*=1$ çıkarsa sonuç ideal çözüme yakındır. Ancak sonuç $C_i^* = 0$ çıkarsa sonuç negatif ideal çözüme yakındır.

2.3.3 TOPSIS Yöntemi Kullanım Alanları Zayıf ve Üstün Yanları

TOPSIS, çok geniş bir kullanım alanına sahiptir. Ekonomi problemleri, veri tabanı seçimi, muhasebe ve finans, sermaye yatırımı, karar destek, üretim, makro-ekonomik planlama, pazarlama, ürün tasarımı, planlama, portföy seçimi, risk analizi, başvuru değerlendirmeleri, grup karar verme, tesis yeri seçimi, kaynak tahsisi, politika/strateji, ulaştırma, eğitim, çevresel kararlar, sağlık, kamu sektörü, pazar seçimi, portföy seçimi, bilgisayar ve bilgi seçimi gibi alanlarda kullanılır (Şen, 2014, s. 44).

ELECTRE yönteminin üzerine geliştirilen TOPSIS yönteminin ilk iki aşaması ELECTRE yöntemiyle aynıdır. İki yöntemin ölçeklerinin karşılaştırılabilmesi için normalize edilmiş karar matrisleri oluşturulur. Her iki yöntemin de ikinci aşamasında tercihlerin ağırlık derecelerine karar vericiler tarafından karar verilir. Diğer aşamalarda yöntemler farklılıklar göstermektedir. Electre yönteminde alternatiflerden birinin diğerine göre üstünlüğüne bakılırken, TOPSİS yönteminde negatif ideal çözüme en uzak ve pozitif ideal çözüme en yakın alternatif geçilerek karar verilir (Özkan, 2007, s. 123).

TOPSIS yöntemi, yaygın kullanım alanına sahip olan bir yöntemdir. Bunun nedeni ideal ve ideal olmayan çözümleri dikkate alması ve kolay hesaplama prosedürüdür. TOPSİS yönteminin bazı önemli özellikleri şunlardır (Alpay, 2010, s. 82):

- İçeriği anlaşılabılır ve yalın bir yöntemdir.
- Hesaplama yeteneği güçlüdür.
- Karar ile alternatifler arasındaki ilişkiyi matematiksel bir formda gösterebilir.
- Alternatiflerin, belirli kriterler doğrultusunda ve kriterlerin alabileceği maksimum ile minimum değerler arasında ideal duruma göre karşılaştırılmasın sağlar.

BÖLÜM 3: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MEVDUAT BANKALARININ PERFORMANSLARININ TOPSIS TEKNİĞİ İLE ANALİZİ

3.1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Çalışmamızda çok kriterli karar verme tekniklerinden TOPSIS yöntemi ile Türk mevduat bankalarının analizidir. Literatüre bakıldığında yerel ve küresel düzeyde çok sayıda sektörü ilgilendiren çok kriterli karar verme teknikleri ile ilgili çalışma bulunmaktadır.

Sakarya ve Aksu, (2020), Ulaştırma sektöründeki işletmelerin finansal performanslarının TOPSIS yöntemiyle değerlendirildiği çalışmada ulaştırma sektöründe faaliyet gösteren ve Borsa İstanbul (BIST)'da işlem gören işletmelerin 2013-2017 yılları arasındaki finansal performansları on dört finansal oran aracılığıyla çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Bozdoğan vd. (2020), çalışmada CAMELS değerlendirme sistemi bileşenleri kullanılarak bankaların finansal performanslarının TOPSIS yöntemiyle analizi yapılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Türkiye'de faaliyet gösteren 10 bankanın, 10 yıllık verileri kullanılmıştır.

Özkan (2020), Türkiye'de faaliyet gösteren faizsiz bankacılığı ifade eden katılım bankalarının 2016-2018 dönemi için etkinlik ve verimlilik oranları temel alınarak çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemine göre performans sıralamasının yapılması hedeflenmiştir. 2016-2018 döneminde sürekli faaliyet gösteren 5 katılım bankasının performans düzeyleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiş ve analiz sonucunda en iyi performansı gösteren bankanın Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olduğu tespit edilmiştir.

Böker, Çetin, (2020), Sağlık sektöründe ABC-VED, AHP ve TOPSIS yöntemleri kullanılarak çok kriterli stok sınıflandırması adlı çalışmada maliyet, tüketim ve kritiklik kriterlerinin yanında tedarikçi riski ile ilgili bir kriter de eklenerek ABC-VED, AHP ve TOPSIS yöntemleri ile sağlık sektöründe stok sınıflandırması yapılması amaçlanmıştır. Maliyet, tüketim ve kritiklik kriterlerinin içinde bulunduğu ABC-VED yöntemiyle birlikte, hastanedeki ilaçların hem maliyet hem de hayati önem açısından stok sınıflandırması yapılmıştır. Ayrıca AHP yöntemi ile TOPSIS yöntemi kullanılarak ve tedarikçi riski ile ilgili bir kriter eklenerek yeniden ABC-VED Matris yöntemi oluşturulmuştur. Son olarak üçlü ABC-VED yöntemiyle elde edilen

sonuçlarla ABC-VED AHP ve TOPSIS yöntemleriyle elde edilen matris sonuçları kıyaslanmıştır.

Temur, (2022), Borsa İstanbul turizm endeksi (XTRZM) firmalarının entropi temelli ARAS, COPRAS ve TOPSİS yöntemleri ile finansal performans analizi isimli çalışmada, işletmelerin 2016-2020 yıllarına ilişkin yıllık bilanço ve gelir tablolarından elde edilen veriler ile finansal analizlerde sıklıkla kullanılan finansal oranlar hesaplanarak karar matrisi oluşturulmuştur. Objektif bir değerlendirme yapılabilmesi amacıyla Entropi yöntemi kullanılarak ağırlıklar hesaplanmıştır. İşletmelerin finansal performanslarının değerlendirilmesinde ARAS, COPRAS ve TOPSIS yöntemleri kullanılmış olup elde edilen sonuçların karşılaştırılmasında Spearman Sıra İlişkisi Testi'nden faydalanılmıştır.

Al ve Demirel (2022), 2002-2019 döneminde Türkiye'nin makroekonomik performansının TOPSİS yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışmada, makroekonomik performansı sıralamak için çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. TOPSIS yöntemi için performans kriterleri olarak ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik ve cari denge değişkenleri belirlenmiştir. İlgili kriterlerin ağırlıklandırılmasında Kaldoryan, Keynesyen ve Heterodoks yaklaşımlardan yararlanılmıştır.

Sakarya ve İlkdoğan (2022), BIST Bilişim sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin 2017-2021 yılları arasındaki finansal performanslarının nakit akış tablosuna dayalı oranlarla analizi amaçlanmıştır. Bunun için seçilen oranlar, objektif bir yöntem olan CRITIC yöntemi ile ağırlıklandırılmıştır. Şirketlerin finansal performanslarının değerlendirilmesinde çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS yönteminden yararlanılmıştır.

Demireli (2010), Kamusal sermayeli bankaların TOPSİS tekniği ile değerlendirilmesi isimli bu çalışmada yurt çapında yaygın olarak faaliyet gösteren kamu bankalarının performanslarının çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemi ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla literatürde en fazla kullanılan kriterlerden faydalanılarak bu kriterlere eşit ağırlıklar verilmiş, performans puanları elde edilmiştir. Çalışma sonucunda yurt çapında yaygın olarak faaliyet gösteren kamu sermayeli bankaların yerel ve global finansal krizlerden etkilendiği, performans puanlarının yurtdışı verilere dayalı olarak sürekli olarak dalgalanmalar gösterdiği, bankacılık sektöründe göze çarpan bir iyileşmenin kaydedilemediği saptanmıştır.

Akkaya (2004), TOPSİS yönteminin havayolları işletmelerine yönelik performans analizleri değerlendirilmiştir

Yükçü ve Atağan (2010), Çalışmada farklı finansal performans ölçütlerine göre işletme performansı değerlendirilmiştir. Performans ölçütü olarak dört yöntem kullanılmıştır. TOPSIS yöntemi ile performans ölçütleri tek bir değere indirgenmiş ve işletmenin farklı illerdeki otellerinin performansı karşılaştırılmıştır.

Türkmen ve Çağıl (2012), BİST'e Kote Bilişim Sektörü Şirketlerinin Finansal Performanslarının TOPSIS Yöntemi İle Değerlendirilmesi isimli çalışmada BİST'e kayıtlı olan ve bilişim sektöründe faaliyet gösteren 12 firmanın mali tabloları kullanılarak, bu işletmelerin finansal performansları, çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan TOPSIS yöntemi ile analiz edilmiştir.

Sakarya ve Akkuş (2015), Finansal performansın ölçülmesinde geleneksel oranlar ile nakit akım oranlarının karşılaştırmalı analizi: BİST çimento şirketleri üzerine TOPSİS yöntemi ile bir uygulama isimli bu çalışmada, hisse senetleri Borsa İstanbul (BİST) da işlem görmekte olan ve çimento sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin 2010-2013 yılları arasındaki finansal tabloları kullanılarak, bu şirketlerin finansal performansları TOPSIS yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmada ilk olarak şirketlerin geleneksel finansal oranları ve nakit akım oranları hesaplanmış ve daha sonra hesaplanan bu oranlar TOPSIS yöntemi kullanılarak genel şirket performansını gösteren tek bir puana çevrilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, geleneksel oranlara ve nakit akım oranlarına göre şirketlerin finansal performanslarının farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir.

3.2. TOPSİS YÖNTEMİ İLE FINANSAL PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

Araştırmamızın amacında, kısıtları, veri toplama süreci ve analizimizde kullanılan yöntemimizi açıkladıktan daha sonra analiz aşamasına geçilecektir.

3.2.1. Araştırmanın Konusu

Türk Bankacılık sektöründe kamusal sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları, TMSF'ye devredilen mevduat bankaları, Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar, Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar, kamusal, özel sermayeli ve yabancı kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere 2022 yılı sonu itibarıyla 51 adet banka faaliyettedir. Bu bankalar içinden toplam 27 adet kamusal sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar bulunmaktadır. Hem sektörel büyüklükleri ve yaygın şube ağları ile aktif büyüklüklerine göre sektörü temsil kabiliyetlerinin fazla olduğu kanaatiyle bu bankalar analiz için tercih

edilmişlerdir. Anılan 27 adet bankadan da verilerine tam olarak ulaşılabilen 21 adedinin 2013-2022 yılları performansları TOPSIS tekniğiyle analiz edilmiştir.

Ülke finansal sisteminin en önemli aktörü olan bankaların, sektör içindeki faaliyetlerinin devamını sağlayabilmeleri, performanslarının ölçülmesi ve sektörün yerel ve küresel düzeyde gösterilen başarılarının değerlendirilebilmesi için çok kriterli karar verme tekniklerinden TOPSIS yöntemiyle bankaların performanslarının hangi kriterlere ve hangi ağırlıklara göre belirleneceği ve hangi olumsuz aksaklıkların tespit edilip düzenleyici analizlerin yapılması yönünden büyük önem taşımaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı 2013-2022 dönemlerinde mevduat bankalarının performanslarını ölçmek, hangi yıllarda hangi mevduat bankasının daha çok etkin ve verimli olduğunu saptamak ve banka performansların göre sıralama oluşturmaktır.

3.2.3. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmamızın örneklemini: Türkiye’de hizmette bulunan kamu sermayeli mevduat bankaları (T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası), özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalardan (Mufg Bank Turkey, Odea Bank, Burganbank, Citibank, HSBC Bank, Alternatifbank, ING Bank, Akbank, Denizbank, Fibabanka, QNB Finansbank, Yapı ve Kredi Bankası, ICBC Turkey Bank, Türkiye İş Bankası, Türk Ekonomi Bankası, Garanti Bankası, Şekerbank, Anadolubank) oluşmaktadır.

3.2.4. Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışmamızın temel amacı, 2013-2022 yıllarını da kapsayan 10 yıllık dönemde Türkiye’de hizmet veren ve ülke genelinde geniş hizmet ağı ile bankacılık hizmeti sunan kamu, özel ve yabancı sermayeli bankaların TOPSIS tekniği ile performanslarının bulunmasıdır.

Sektörde faaliyet gösteren ticari bankalarının performanslarını kıyaslarken kamusal sermayeli, özel sermayeli ve yabancı sermayeli mevduat bankaları analizimize konu edilmiştir. Bankaların performans notlarının bulunmasında 10 adet finansal oran seçilmiştir.

Çalışmamızda TOPSİS puanlarının bulunmasına yönelik sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, Likidite, bilanço yapısı ve karlılık oranlarından yararlanılmıştır. Bu bağlamda Özkaynaklar/Aktif Toplamı, Finansal Varlıklar (net)/ Toplam Varlıklar, Toplam

Krediler/Toplam Varlıklar, Likit Aktifler/Toplam Aktifler, Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler, Toplam Mevduat/Toplam Varlıklar, Ortalama Özkaynak Karlılığı, Ortalama Aktif Karlılığı, Net Dönem Karı (Zararı)/Ödenmiş Sermaye, Net Faaliyet Karı (Zararı)/Toplam Varlıklar oranları kullanılmıştır. Farklı oranlar kullanılması ve oranlara uygulanan ağırlıkların değiştirilmesi durumunda analiz sonuçlarında ve dolayısıyla banka performanslarında değişimler olacaktır.

3.2.5. Analiz ve Bulgular

Araştırmamızda faydalanılan veri ve oranlar Türkiye Bankalar Birliği (TBB) internet sitelerinden finansal tablo ve oranlar araştırılarak elde edilmiştir. Daha sonra TOPSIS tekniğiyle performansları ölçülmüştür.

Bu tekniği kullanmaya başlarken ilk önce karar matrisi oluşturulur. Bu kısımda analizimize konu olan kamu sermayeli, özel ve yabancı sermayeli ticari bankalarının 2013-2022 yıllarında BDDK ve TBB kurumları tarafından açıklanan rasyolar dikkate alınarak performans ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Yine bu kısımda 2013-2022 yılları dâhil 10 adet karar matrisi oluşmuştur. Oluşturulan çizelgenin sütun kısmında 1-2-3-4 -5-6-7- 8-9-10 satırlarda ise 1'den 21'e kadar rakamlar kullanılmıştır. Kullanılan bu rakamların hepsi ya bir bankayı ya da bir oranı ifade etmektedir. Tablodaki sütunlarda ise rakamlar rasyoları göstermektedir. Bunlar:

- 1: Özkaynaklar/Aktif Toplamı,
- 2: Finansal Varlıklar (net)/ Toplam Varlıklar,
- 3: Toplam Krediler/Toplam Varlıklar,
- 4: Likit Aktifler/Toplam Aktifler,
- 5: Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler
- 6: Toplam Mevduat/Toplam Varlıklar,
- 7: Ortalama Özkaynak Karlılığı,
- 8: Ortalama Aktif Karlılığı,
- 9: Net Dönem Karı (Zararı)/Ödenmiş Sermaye,
- 10: Net Faaliyet Karı (Zararı)/Toplam Varlıklar,

Satırlarda olan rakamlar da bankaları göstermektedir.

1: T.C. Ziraat Bankası A.Ş.

2: T. Halk Bankası,

3: T. Vakıflar Bankası T.A.O.

4: Akbank T.A.Ş.

5: Anadolubank A.Ş.

6: Fibabanka A.Ş.

7: Şekerbank T.A.Ş.

8: Türk Ekonomi Bankası A.Ş.

9: Türkiye İş Bankası A.Ş.

10: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

11: Alternatifbank A.Ş.

12: Burganbank

13: Citbank A.Ş.

14: Denizbank A.Ş.

15: HSBC Bank A.Ş.

16: ICBC Turkey Bank

17: ING Bank A.Ş.

18: MUFG Bank A.Ş.

19: Odea Bank A.Ş.

20: QNB Finansbank A.Ş.

21: Garanti Bank

Yapılan analize ilişkin örnek olması açısından 2013 yılı işlem adımları ve oluşturulan tablolar aşağıdaki gibidir.

Tablo 9. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 1. Adım

TC Ziraat Bankası A.Ş.	8,850	30,260	53,509	36,720	57,273	68,296	18,743	1,798	133,203	2,110
Türkiye Halk Bankası	10,108	20,407	60,630	22,530	40,806	71,998	20,786	2,216	220,067	2,404
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	9,311	16,331	64,026	28,289	53,401	60,174	12,925	1,321	63,422	1,463
Akbank T.A.Ş.	11,614	25,579	60,236	31,231	65,376	57,297	13,604	1,733	73,551	2,097
Anadolubank A.Ş.	14,067	11,832	67,367	27,075	45,757	66,079	8,334	1,339	15,365	1,555
Fibabanka A.Ş.	7,461	5,119	77,732	21,107	40,746	68,251	9,958	0,829	7,965	0,884
Şekerbank T.A.Ş.	10,977	9,812	72,105	16,540	31,348	67,499	10,835	1,265	21,022	1,412
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	9,898	11,264	71,402	23,867	41,642	64,199	10,603	1,104	24,272	1,309
Türkiye İş Bankası A.Ş.	11,201	18,137	64,267	26,179	46,021	57,470	13,665	1,639	70,297	1,832
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	11,626	14,574	64,507	26,501	52,331	57,971	18,747	2,363	73,682	1,717
Alternatifbank A.Ş.	5,730	19,394	61,807	19,730	36,019	48,143	13,108	0,831	18,161	0,921
Burganbank	8,611	16,153	67,202	24,713	55,166	50,336	-6,675	-0,729	-7,192	-0,732
Citibank A.Ş.	16,934	17,730	29,816	66,644	102,883	62,063	8,559	1,308	269,212	0,561
Denizbank A.Ş.	8,271	12,185	65,016	25,590	45,577	59,959	9,134	0,877	63,421	1,034
HSBC Bank A.Ş.	8,322	11,548	52,710	45,069	78,262	48,604	0,982	0,097	4,566	0,182
ICBC Turkey Bank A.Ş.	15,600	10,465	73,251	24,137	39,549	65,611	7,470	1,164	10,432	1,226
ING Bank A.Ş.	10,158	10,602	73,308	23,313	46,647	51,399	5,410	0,598	6,276	0,698
MUFG Bank Turkey A.Ş.	76,919	0,000	1,875	88,258	571,726	0,038	1,647	1,267	0,830	0,850
Odea Bank A.Ş.	8,262	6,479	70,420	27,504	51,507	76,798	-14,853	-1,388	-9,157	-0,950
QNB Finansbank A.Ş.	11,587	18,370	64,724	24,067	46,562	58,055	9,807	1,220	27,194	1,420
Garanti Bank	11,471	19,061	60,271	28,391	57,199	54,076	13,695	1,683	71,561	2,007

Tablo 10. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 2. Adım

1	8,850	30,260	53,509	36,720	57,273	68,296	18,743	1,798	133,203	2,110
2	10,108	20,407	60,630	22,530	40,806	71,998	20,786	2,216	220,067	2,404
3	9,311	16,331	64,026	28,289	53,401	60,174	12,925	1,321	63,422	1,463
4	11,614	25,579	60,236	31,231	65,376	57,297	13,604	1,733	73,551	2,097
5	14,067	11,832	67,367	27,075	45,757	66,079	8,334	1,339	15,365	1,555
6	7,461	5,119	77,732	21,107	40,746	68,251	9,958	0,829	7,965	0,884
7	10,977	9,812	72,105	16,540	31,348	67,499	10,835	1,265	21,022	1,412
8	9,898	11,264	71,402	23,867	41,642	64,199	10,603	1,104	24,272	1,309
9	11,201	18,137	64,267	26,179	46,021	57,470	13,665	1,639	70,297	1,832
10	11,626	14,574	64,507	26,501	52,331	57,971	18,747	2,363	73,682	1,717
11	5,730	19,394	61,807	19,730	36,019	48,143	13,108	0,831	18,161	0,921
12	8,611	16,153	67,202	24,713	55,166	50,336	-6,675	-0,729	-7,192	-0,732
13	16,934	17,730	29,816	66,644	102,883	62,063	8,559	1,308	269,212	0,561
14	8,271	12,185	65,016	25,590	45,577	59,959	9,134	0,877	63,421	1,034
15	8,322	11,548	52,710	45,069	78,262	48,604	0,982	0,097	4,566	0,182
16	15,600	10,465	73,251	24,137	39,549	65,611	7,470	1,164	10,432	1,226
17	10,158	10,602	73,308	23,313	46,647	51,399	5,410	0,598	6,276	0,698
18	76,919	0,000	1,875	88,258	571,726	0,038	1,647	1,267	0,830	0,850
19	8,262	6,479	70,420	27,504	51,507	76,798	-14,853	-1,388	-9,157	-0,950
20	11,587	18,370	64,724	24,067	46,562	58,055	9,807	1,220	27,194	1,420
21	11,471	19,061	60,271	28,391	57,199	54,076	13,695	1,683	71,561	2,007

Tablo 11. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 3. Adım

1	0,0097 36	0,0412 48	0,0185 52	0,0127 31	0,0092 28	0,0249 52	0,03400 4	0,02852 4	0,03227 8	0,03238 3
2	0,0111 20	0,0278 18	0,0210 21	0,0078 11	0,0065 74	0,0263 04	0,03771 0	0,03515 9	0,05332 7	0,03690 6
3	0,0102 43	0,0222 61	0,0221 98	0,0098 08	0,0086 04	0,0219 84	0,02344 9	0,02095 3	0,01536 8	0,02246 2
4	0,0127 76	0,0348 67	0,0208 84	0,0108 28	0,0105 33	0,0209 34	0,02468 1	0,02748 6	0,01782 3	0,03219 2
5	0,0154 75	0,0161 29	0,0233 56	0,0093 87	0,0073 72	0,0241 42	0,01512 0	0,02123 4	0,00372 3	0,02386 8
6	0,0082 07	0,0069 78	0,0269 50	0,0073 18	0,0065 65	0,0249 36	0,01806 5	0,01315 6	0,00193 0	0,01357 3
7	0,0120 76	0,0133 75	0,0249 99	0,0057 34	0,0050 51	0,0246 61	0,01965 8	0,02006 3	0,00509 4	0,02166 8
8	0,0108 89	0,0153 55	0,0247 56	0,0082 75	0,0067 09	0,0234 55	0,01923 7	0,01751 1	0,00588 2	0,02009 3
9	0,0123 23	0,0247 23	0,0222 82	0,0090 76	0,0074 15	0,0209 97	0,02479 2	0,02600 4	0,01703 5	0,02812 1
10	0,0127 90	0,0198 67	0,0223 65	0,0091 88	0,0084 31	0,0211 80	0,03401 1	0,03748 9	0,01785 5	0,02635 4
11	0,0063 04	0,0264 37	0,0214 29	0,0068 41	0,0058 03	0,0175 89	0,02378 2	0,01318 8	0,00440 1	0,01414 3
12	0,0094 72	0,0220 18	0,0232 99	0,0085 68	0,0088 88	0,0183 90	- 0,01211 0	- 0,01155 8	- 0,00174 3	- 0,01123 6
13	0,0186 29	0,0241 69	0,0103 37	0,0231 06	0,0165 76	0,0226 75	0,01552 7	0,02075 6	0,06523 6	0,00861 8
14	0,0090 98	0,0166 09	0,0225 42	0,0088 72	0,0073 43	0,0219 06	0,01657 0	0,01390 5	0,01536 8	0,01587 0
15	0,0091 55	0,0157 42	0,0182 75	0,0156 26	0,0126 09	0,0177 57	0,00178 2	0,00153 6	0,00110 6	0,00278 8
16	0,0171 61	0,0142 65	0,0253 96	0,0083 69	0,0063 72	0,0239 71	0,01355 2	0,01846 9	0,00252 8	0,01881 6
17	0,0111 74	0,0144 52	0,0254 16	0,0080 83	0,0075 16	0,0187 79	0,00981 5	0,00948 2	0,00152 1	0,01071 8
18	0,0846 17	0,0000 00	0,0006 50	0,0306 00	0,0921 15	0,0000 14	0,00298 8	0,02009 8	0,00020 1	0,01305 4
19	0,0090 89	0,0088 31	0,0244 15	0,0095 36	0,0082 99	0,0280 58	- 0,02694 6	- 0,02201 5	- 0,00221 9	- 0,01458 0
20	0,0127 46	0,0250 40	0,0224 40	0,0083 44	0,0075 02	0,0212 10	0,01779 2	0,01934 6	0,00659 0	0,02180 1
21	0,0126 18	0,0259 83	0,0208 96	0,0098 43	0,0092 16	0,0197 57	0,02484 5	0,02670 4	0,01734 1	0,03080 0

Tablo12. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri Pozitif İdeal Çözüm Kümesi 4. Adım

1	0,00561	0,00000	0,00007	0,00032	0,00002	0,00062	0,00371	0,00255	0,00119	0,00221
2	0,00540	0,00018	0,00004	0,00052	0,00000	0,00069	0,00418	0,00327	0,00309	0,00265
3	0,00553	0,00036	0,00002	0,00043	0,00001	0,00048	0,00254	0,00185	0,00031	0,00137
4	0,00516	0,00004	0,00004	0,00039	0,00003	0,00044	0,00267	0,00245	0,00040	0,00219
5	0,00478	0,00063	0,00001	0,00045	0,00001	0,00058	0,00177	0,00187	0,00004	0,00148
6	0,00584	0,00117	0,00000	0,00054	0,00000	0,00062	0,00203	0,00124	0,00002	0,00079
7	0,00526	0,00078	0,00000	0,00062	0,00000	0,00061	0,00217	0,00177	0,00005	0,00131
8	0,00544	0,00067	0,00000	0,00050	0,00000	0,00055	0,00213	0,00156	0,00007	0,00120
9	0,00523	0,00027	0,00002	0,00046	0,00001	0,00044	0,00268	0,00231	0,00037	0,00182
10	0,00516	0,00046	0,00002	0,00046	0,00001	0,00045	0,00372	0,00354	0,00040	0,00168
11	0,00613	0,00022	0,00003	0,00056	0,00000	0,00031	0,00257	0,00124	0,00004	0,00083
12	0,00565	0,00037	0,00001	0,00049	0,00001	0,00034	0,00022	0,00011	0,00000	0,00001
13	0,00435	0,00029	0,00028	0,00006	0,00013	0,00051	0,00180	0,00183	0,00455	0,00054
14	0,00570	0,00061	0,00002	0,00047	0,00001	0,00048	0,00189	0,00129	0,00031	0,00093
15	0,00569	0,00065	0,00008	0,00022	0,00006	0,00031	0,00083	0,00055	0,00001	0,00030
16	0,00455	0,00073	0,00000	0,00049	0,00000	0,00057	0,00164	0,00164	0,00002	0,00112
17	0,00539	0,00072	0,00000	0,00051	0,00001	0,00035	0,00135	0,00099	0,00001	0,00064
18	0,00000	0,00170	0,00069	0,00000	0,00758	0,00000	0,00090	0,00177	0,00001	0,00076
19	0,00570	0,00105	0,00001	0,00044	0,00001	0,00079	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
20	0,00517	0,00026	0,00002	0,00050	0,00001	0,00045	0,00200	0,00171	0,00008	0,00132
21	0,00518	0,00023	0,00004	0,00043	0,00002	0,00039	0,00268	0,00237	0,00038	0,00206

Tablo 13. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri Negatif İdeal Çözüm Kümesi

1	0,00001	0,00170	0,00032	0,00005	0,00001	0,00062	0,00371	0,00004	0,00119	0,00002
2	0,00002	0,00077	0,00041	0,00000	0,00000	0,00069	0,00418	0,00000	0,00309	0,00000
3	0,00002	0,00050	0,00046	0,00002	0,00000	0,00048	0,00254	0,00020	0,00031	0,00021
4	0,00004	0,00122	0,00041	0,00003	0,00002	0,00044	0,00267	0,00006	0,00040	0,00002
5	0,00008	0,00026	0,00052	0,00001	0,00000	0,00058	0,00177	0,00019	0,00004	0,00017
6	0,00000	0,00005	0,00069	0,00000	0,00000	0,00062	0,00203	0,00048	0,00002	0,00054
7	0,00003	0,00018	0,00059	0,00000	0,00000	0,00061	0,00217	0,00023	0,00005	0,00023
8	0,00002	0,00024	0,00058	0,00001	0,00000	0,00055	0,00213	0,00031	0,00007	0,00028
9	0,00004	0,00061	0,00047	0,00001	0,00000	0,00044	0,00268	0,00008	0,00037	0,00008
10	0,00004	0,00039	0,00047	0,00001	0,00000	0,00045	0,00372	0,00001	0,00040	0,00011
11	0,00000	0,00070	0,00043	0,00000	0,00000	0,00031	0,00257	0,00048	0,00004	0,00052
12	0,00001	0,00048	0,00051	0,00001	0,00001	0,00034	0,00022	0,00218	0,00000	0,00232
13	0,00015	0,00058	0,00009	0,00030	0,00010	0,00051	0,00180	0,00021	0,00455	0,00080
14	0,00001	0,00028	0,00048	0,00001	0,00000	0,00048	0,00189	0,00045	0,00031	0,00044
15	0,00001	0,00025	0,00031	0,00010	0,00004	0,00031	0,00083	0,00113	0,00001	0,00116
16	0,00012	0,00020	0,00061	0,00001	0,00000	0,00057	0,00164	0,00028	0,00002	0,00033
17	0,00002	0,00021	0,00061	0,00001	0,00000	0,00035	0,00135	0,00066	0,00001	0,00069
18	0,00613	0,00000	0,00000	0,00062	0,00732	0,00000	0,00090	0,00023	0,00001	0,00057
19	0,00001	0,00008	0,00056	0,00001	0,00000	0,00079	0,00000	0,00327	0,00000	0,00265
20	0,00004	0,00063	0,00047	0,00001	0,00000	0,00045	0,00200	0,00025	0,00008	0,00023
21	0,00004	0,00068	0,00041	0,00002	0,00001	0,00039	0,00268	0,00007	0,00038	0,00004

Tablo 14. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 5. Adım

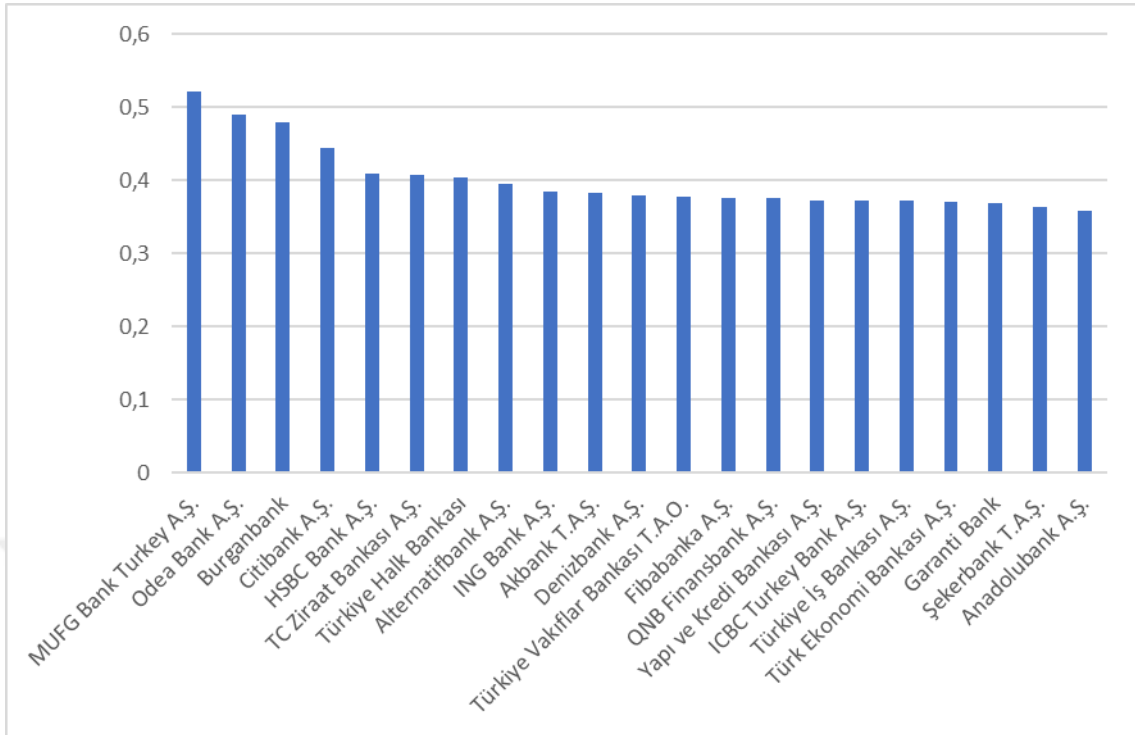
1	0,0163	0,1277	0,0077	0,0876
2	0,0200	0,1415	0,0092	0,0958
3	0,0129	0,1136	0,0047	0,0688
4	0,0138	0,1175	0,0053	0,0728
5	0,0116	0,1078	0,0036	0,0602
6	0,0123	0,1107	0,0044	0,0666
7	0,0126	0,1122	0,0041	0,0640
8	0,0121	0,1101	0,0042	0,0647
9	0,0136	0,1167	0,0048	0,0691
10	0,0159	0,1261	0,0056	0,0749
11	0,0119	0,1093	0,0051	0,0711
12	0,0072	0,0849	0,0061	0,0780
13	0,0143	0,1198	0,0091	0,0954
14	0,0117	0,1082	0,0043	0,0660
15	0,0087	0,0933	0,0041	0,0644
16	0,0108	0,1038	0,0038	0,0615
17	0,0100	0,0999	0,0039	0,0626
18	0,0134	0,1158	0,0158	0,1256
19	0,0080	0,0895	0,0074	0,0859
20	0,0115	0,1073	0,0042	0,0645
21	0,0138	0,1174	0,0047	0,0686

Tablo 15. Analize İlişkin 2013 Yılı Matrisleri 6. Adım

1	0,4070
2	0,4037
3	0,3773
4	0,3825
5	0,3584
6	0,3758
7	0,3634
8	0,3701
9	0,3720
10	0,3727
11	0,3943
12	0,4787
13	0,4434
14	0,3787
15	0,4083
16	0,3722
17	0,3852
18	0,5202
19	0,4898
20	0,3754
21	0,3689

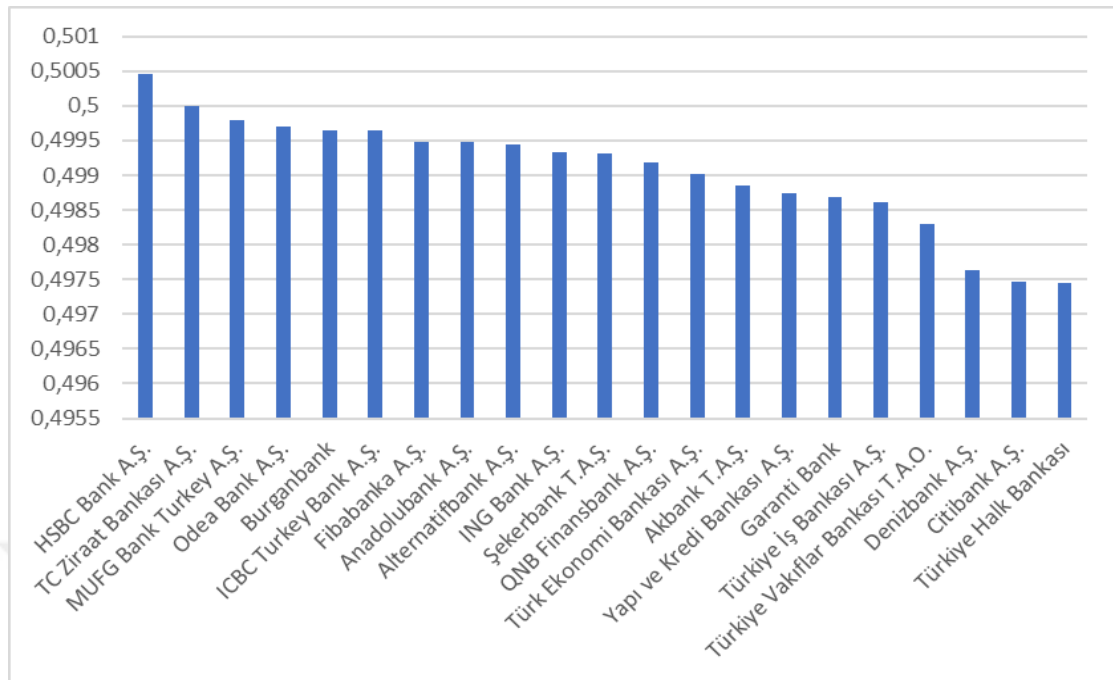
Tablo 15’te analiz sonucunda bankaların performans puanları hesaplanmıştır. En yüksek ve en düşük performansa sahip banka göreceli olarak belirlenmiştir.

Şekil 2. Bankaların 2013 Yılı Performansları

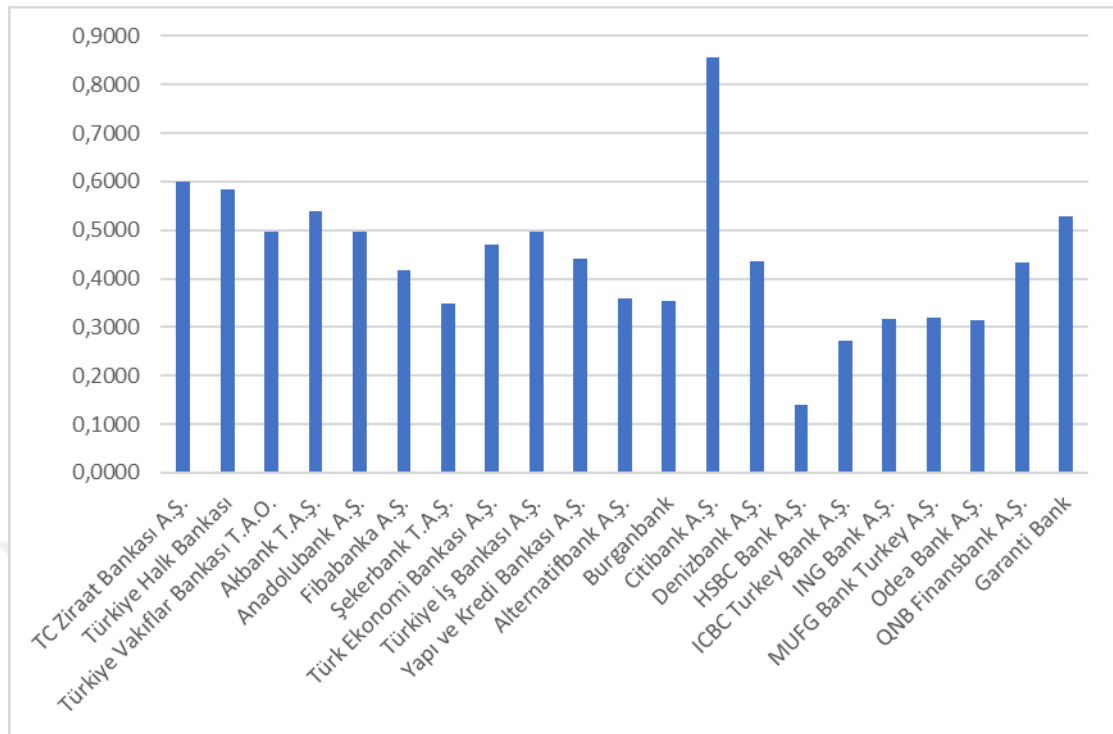
Yukarıdaki tabloya göre bankaların 2013 yılı performansları incelendiğinde en yüksek performansı MUFG Bank Turkey'in gösterdiği, en düşük performansı ise Anadolu Bank'ın gösterdiği görülmektedir. Kamusal sermayeli bankalarda en yüksek performansı Ziraat Bankası gösterirken en düşük performansı T. Vakıflar Bankası göstermiştir. 2013 yılı için 21 bankanın ortalaması 0,399 olarak gerçekleşmiştir. 13 banka sektör ortalamasının altında kalmıştır.

Şekil 3. Bankaların 2014 Yılı Performansları

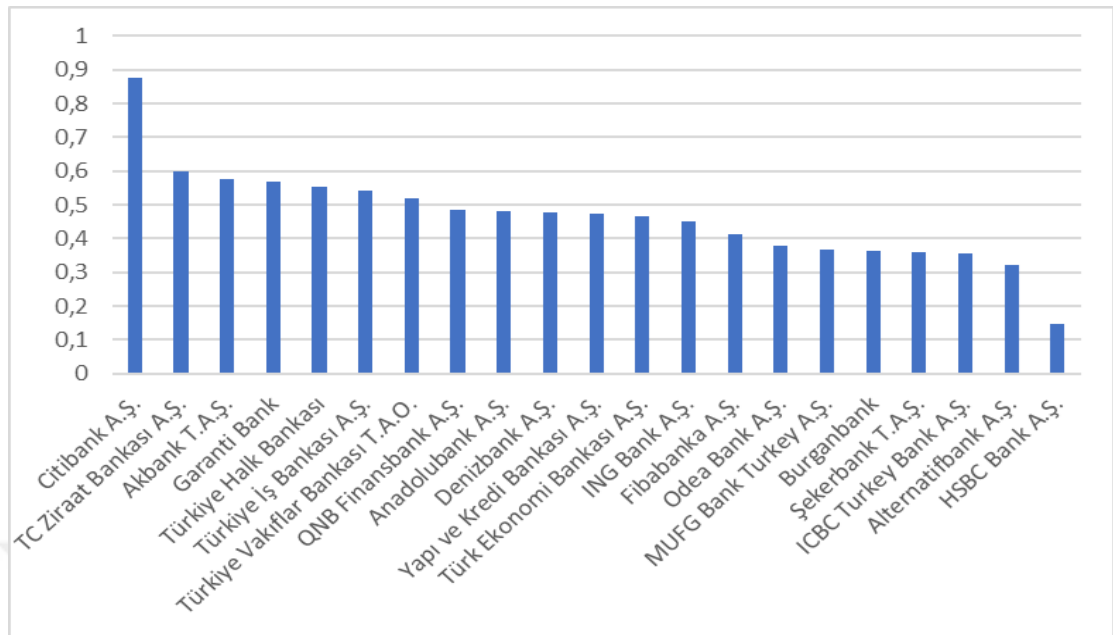
2014 performansı en yüksek olan banka HSBC Bank olurken, ikinci sırada Ziraat Bankası yer almaktadır. En düşük performansı kamusal sermayeli olan Halk Bankası göstermiştir. 2014 yılı için 21 bankanın ortalaması 0,499 olarak gerçekleşmiştir ve 7 banka sektör ortalaması altında kalmıştır.

Şekil 4. Bankaların 2015 Yılı Performansları

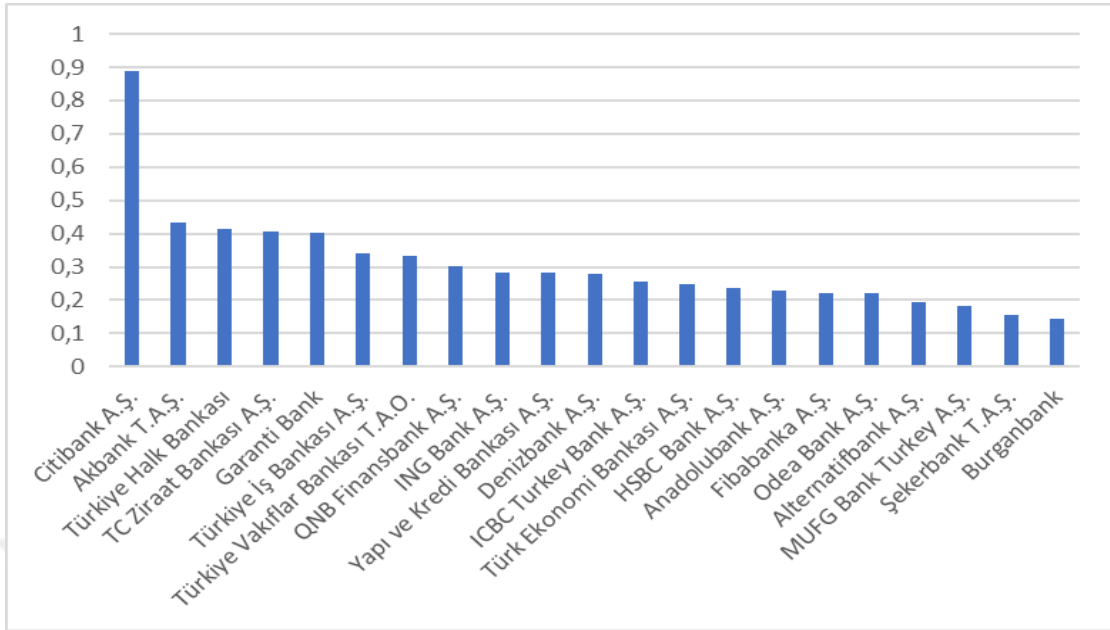
2015 yılı performansı en yüksek olan banka Citibank olurken, En düşük performansı HSBC Bank göstermiştir. Kamusal sermayeli olan bankalar arasında en yüksek performansı Ziraat Bankası gösterirken en düşük performansı Vakıfbank göstermiştir. 2015 yılı için 21 bankanın ortalaması 0,438 olarak gerçekleşmiştir ve 11 banka sektör ortalaması altında kalmıştır.

Şekil 5. Bankaların 2016 Yılı Performansları

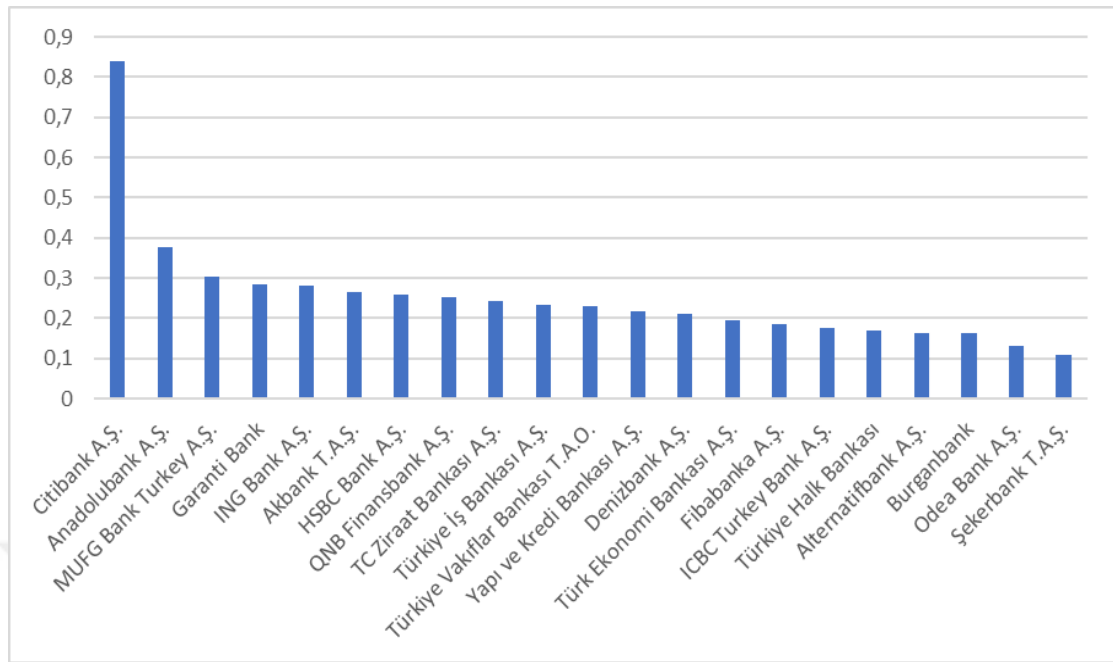
Yukarıdaki tablo incelediğinde bir önceki yıl olan 2015 yılında da en yüksek performansı gösteren Citibank, 2016 yılında da en yüksek performansı göstermiştir. HSBC Bank en düşük performansı sergilerken, kamusal sermayeli bankalar arasında Ziraat Bankası en yüksek performansı sergilemiştir. 2016 yılının sektör ortalaması 0.465 olarak gerçekleşirken, 9 banka ortalama altında kalmıştır.

Şekil 6. Bankaların 2017 Yılı Performansları

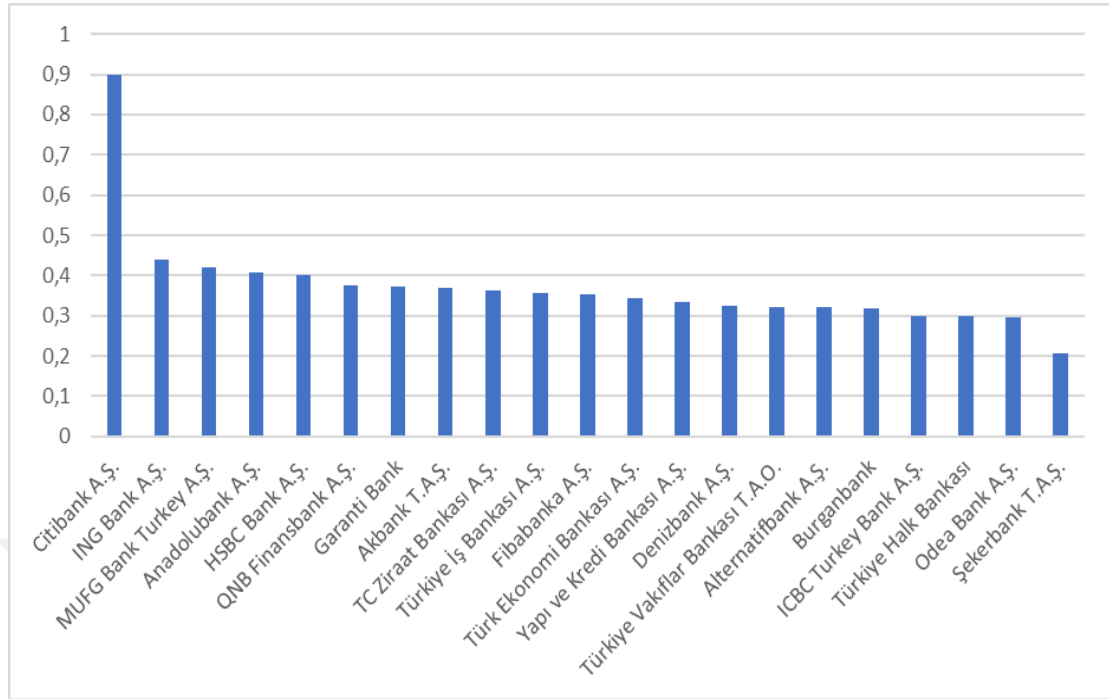
2017 yılı incelediğinde Citibank diğer bankara göre yüksek bir performans sergilemiştir. En düşük performansı Burganbank gösterirken, grup bazlı olarak bakıldığında kamusal sermayeli bankalar arasında Halkbankası en yüksek performansı sergilemiştir. Akbank yıllar itibariyle sektör ortalamasının üzerinde bir performans göstermiş ve 2017 yılı içinde en yüksek ikinci performansı gösteren banka olmuştur. 2017 yılı sektör ortalaması diğer yıllara oranlara negatif bir durum sergilemiş ve 0,306 olarak gerçekleşmiştir. 14 banka sektör ortalamasının altında bir performans sergilemiştir.

Şekil 7. Bankaların 2018 Yılı Performansları

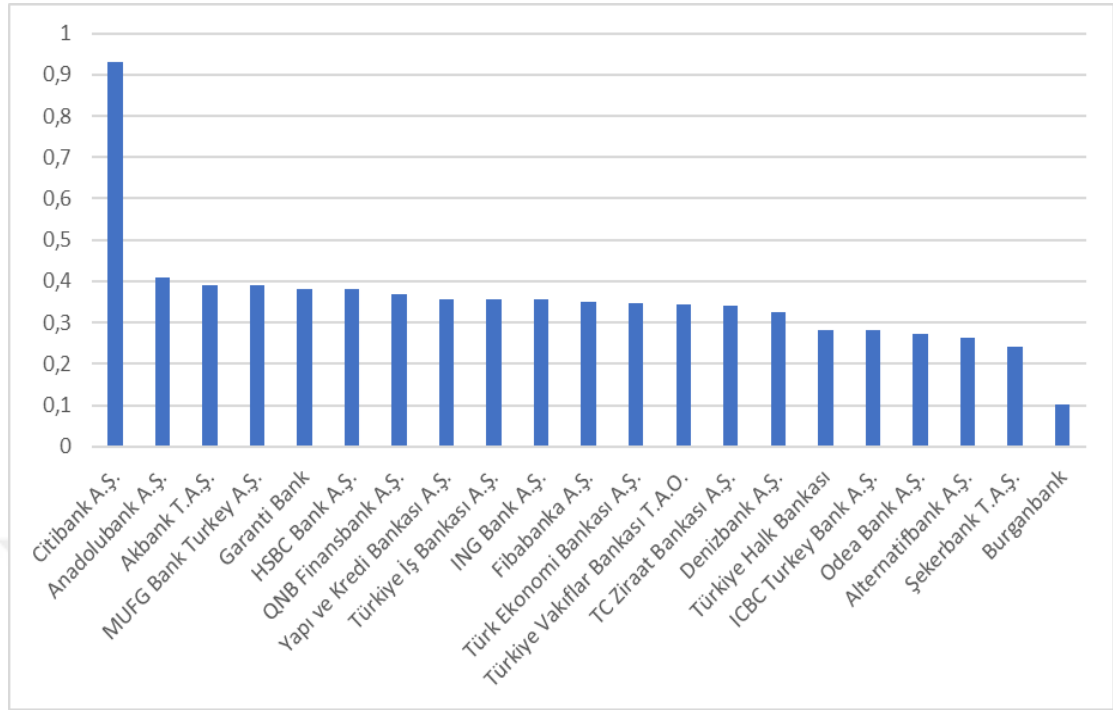
2018 yılına ait tablo incelendiğinde, Citibank 3 dönem üs tüste en yüksek performansı sergileyen banka olmuştur. Yine aynı yıl için Şekerbank en düşük performansı sergilerken grup bazlı olarak bakıldığında kamusal sermayeli bankalar arasında en yüksek performansı gösteren banka Ziraat Bankası olmuştur. Bir önceki yıl en düşük performans gösteren bankalar arasında olan ve sektör ortalamasının altında kalan Anadolu Bank 2018 yılı için en yüksek ikinci performansı gösteren banka olmuştur. 2018 yılı sektör ortalaması bir önceki yıla göre azalış trendi göstererek 0,252 olarak gerçekleşmiştir. 14 banka sektör ortalamasının altında kalmıştır.

Şekil 8. Bankaların 2019 Yılı Performansları

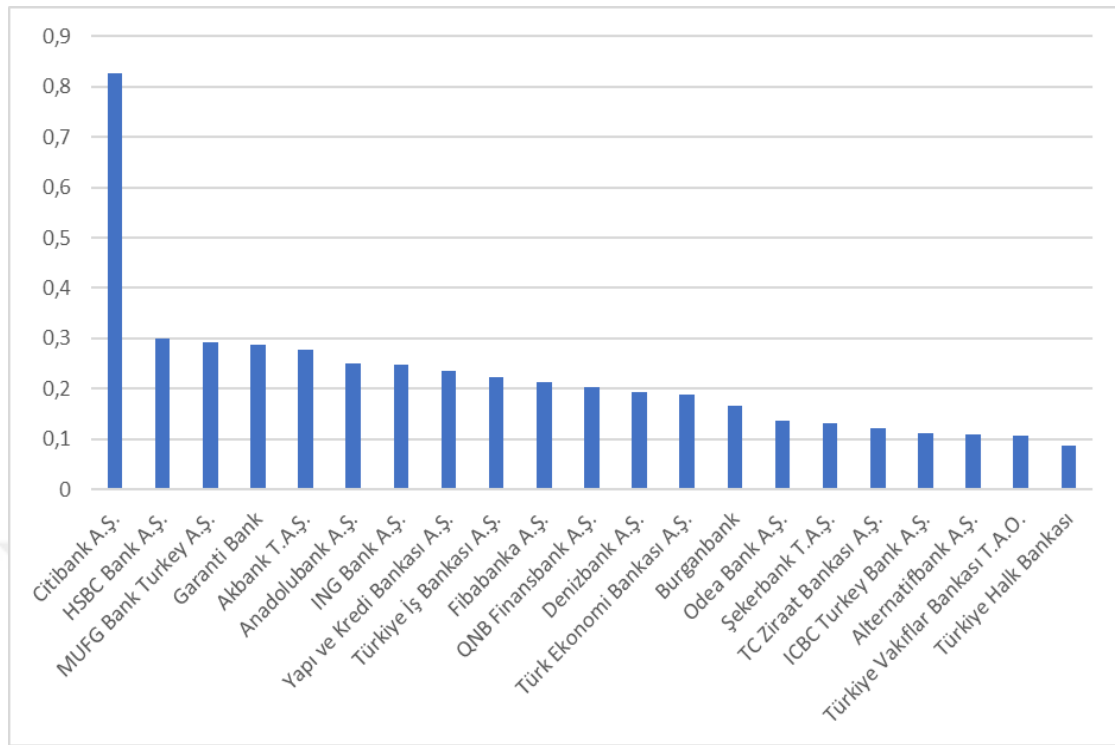
2019 yılına ait tabloya bakıldığında Citibank performans yönünden en yüksek performansı gösteren banka olurken, Şekerbank en düşük performansı sergileyen banka olmuştur. ING Bank, en yüksek performansı sergileyen ikinci banka olurken, Kamusal sermayeli bankalar içinde en yüksek performansı gösteren banka Ziraat Bankası olmuştur. 2019 yılı için sektörün ortalaması 0,372 olarak gerçekleşirken 14 banka sektör ortalamasının altında kalmıştır.

Şekil 9. Bankaların 2020 Yılı Performansları

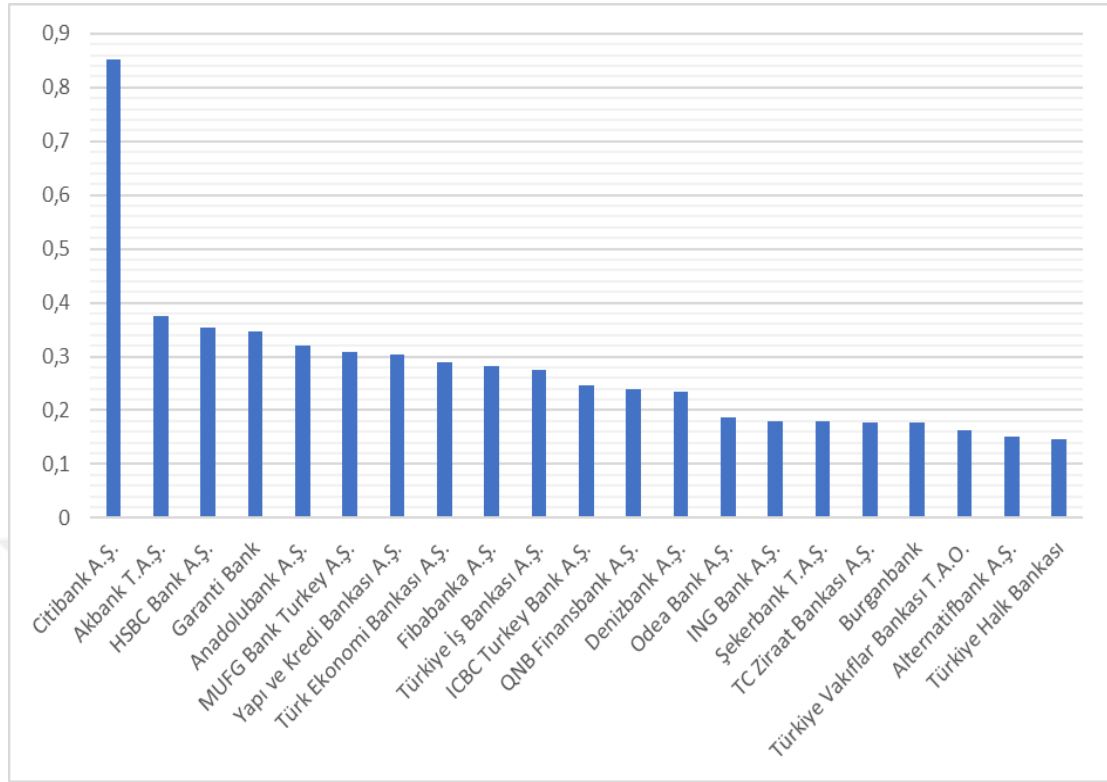
2020 yılı içinde en yüksek performansı bir önceki yılda olduğu gibi yine Citibank göstermiştir. Burganbank en düşük performansı sergileyen banka olurken, Anadolubank en yüksek ikinci performansı sergileyen banka olmuştur. Kamusal sermayeli bankalar arasında en düşük performansı Halk Bankası gösterirken, en yüksek performansı ise Vakıfbank sergilemiştir. 2020 yılı sektör ortalaması 0,355 olarak gerçekleşirken, 11 banka sektör ortalamasının altında kalmıştır.

Şekil 10. Bankaların 2021 Yılı Performansları

Tablo incelendiğinde Citibank 2021 yılı içinde en yüksek performansı göstermeye devam etmiştir. Kamusal sermayeli bankaların 2021 yılında grup olarak bakıldığında performans düşüklüğü gözlerden kaçmamıştır. 2021 yılında en düşük performansı Halk Bankası sergilerken, en düşük performansı sergileyen banka Vakıfbank olmuştur. 2021 yılı için en yüksek performansı sergileyen ikinci banka ise HSBC Bank olmuştur. Sektör ortalaması bir önceki yıla oranla düşmüş ve 0,224 olarak gerçekleşmiştir. 13 banka sektör ortalaması altında kalmıştır. 2022 yılı için sektör ortalaması 0,275 olarak gerçekleşmiş ve 12 banka sektör ortalamasının altında bir performans sergilemiştir

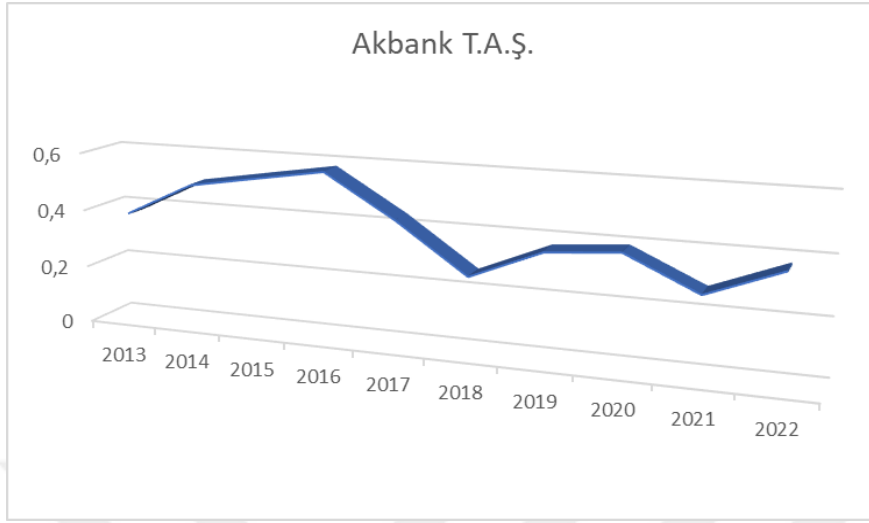
Şekil 11. Bankaların 2022 Yılı Performansları

2022 yılına ait performans tablosu incelendiğinde Citibank son 8 dönem için en yüksek performansı sergileyen banka olmuştur. En düşük performansı ise Halk Bankası gösterirken Ziraat Bankası grup bazında en yüksek performansı gösteren banka olmuştur. Son 2 yılda kamusal sermayeli bankaların performans sırlamasında son sıralarda yer aldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Özel sermayeli bankalar arasında Akbank en yüksek performansı sergileyen ikinci banka olmuştur.

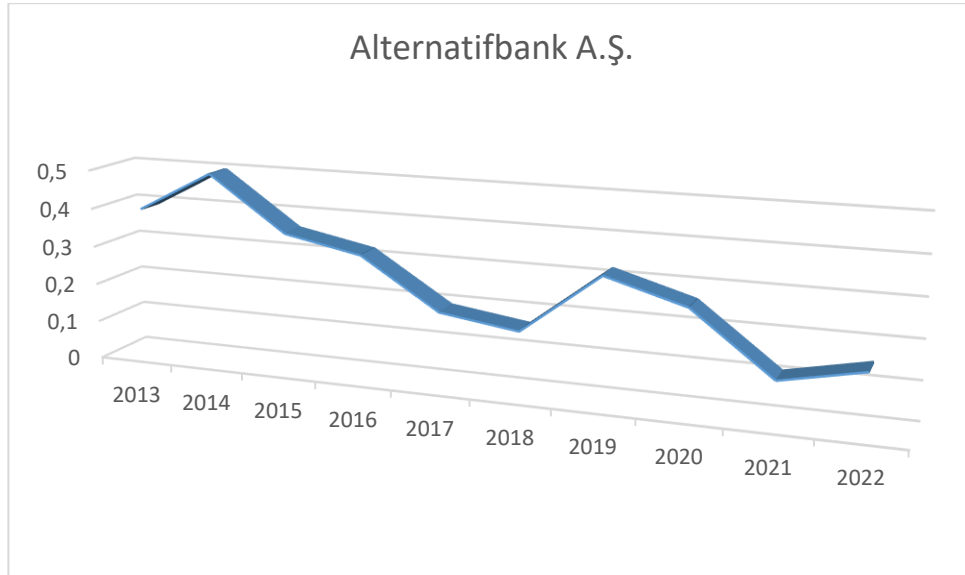
Analize Konu Olan Bankaların Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

Şekil 12. Akbank T.A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

Akbank 2013 yılından 2016 yılına kadar artan bir performans eğilimi gösterirken, 2017 ve 2018 yıllarında azalış trendi içinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu yıllardan sonra tekrar performansı artış göstermiştir.

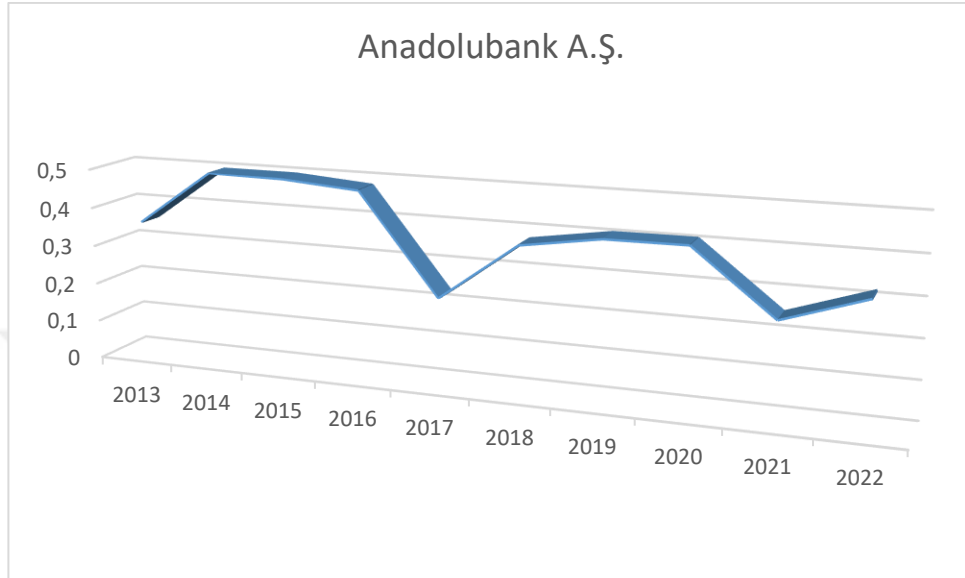
Şekil 13. Alternatifbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

Alternatifbank analiz yılları itibariyle, 2013 yılından 2014 yılına kadar gösterdiği artış eğilimi, 2014 yılından itibaren negatif bir seyir izlemiş ve 2018 yılına kadar bu negatif

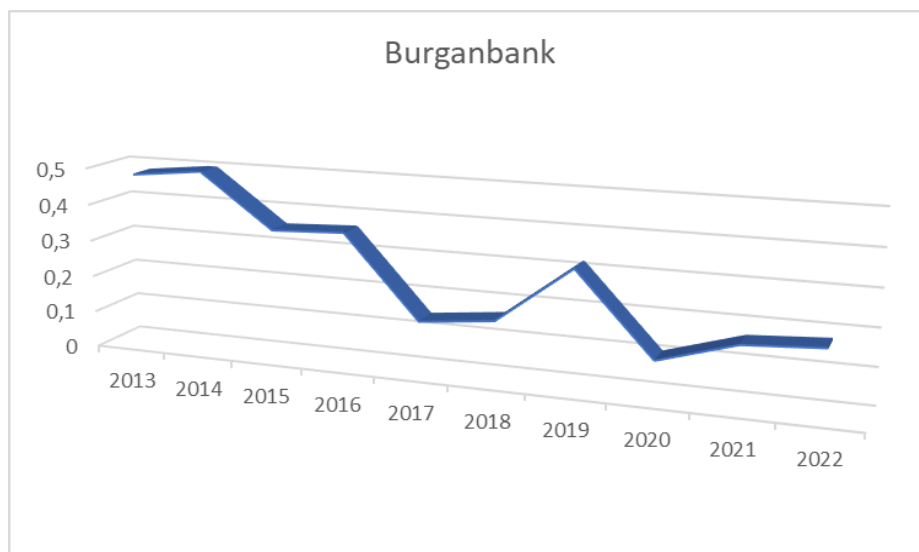
düşüş eğilimi devam etmiştir. 2019 yılında pozitif bir artış göstermiş fakat diğer yıllar düşüş eğilimine girmiştir.

Şekil 14. Anadolubank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

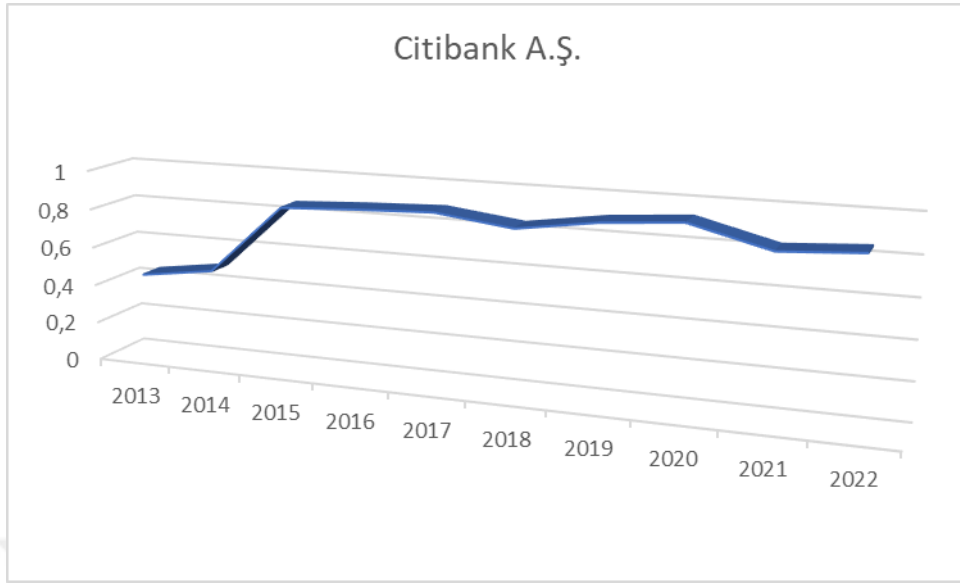
Anadolubank analiz yılları itibariyle, 2013 yılında başlayan pozitif artış eğilimi 2016 yılına kadar devam etmiş, bu yıldan itibaren inişli çıkışlı bir performans sergilemiştir.

Şekil 15. Burganbank Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

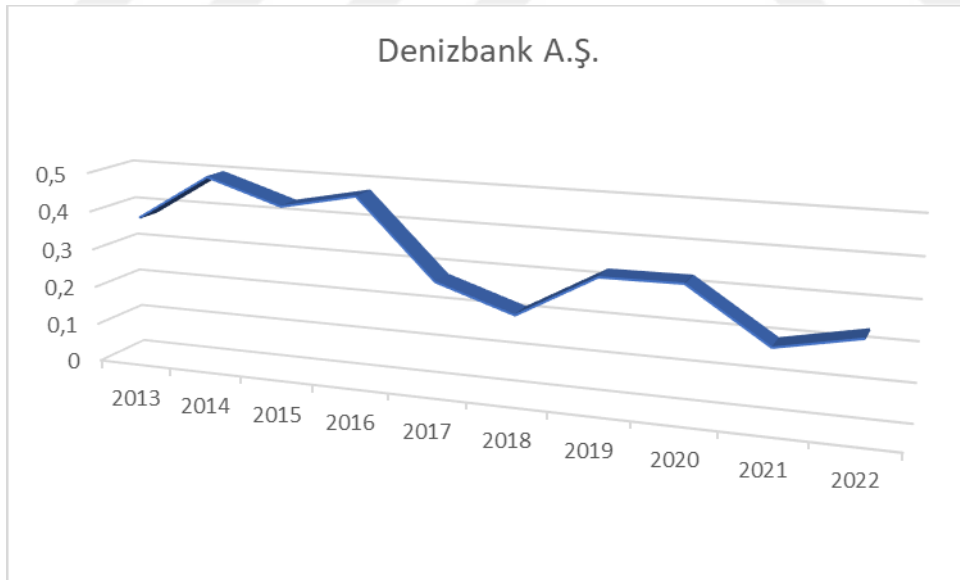
Burganbank 2013 yılından 2017 yılına kadar performans açısından azalış trendi içerisinde. Analiz yılı sonuna kadar azalış trendi devam etmiştir.

Şekil 16. Citibank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

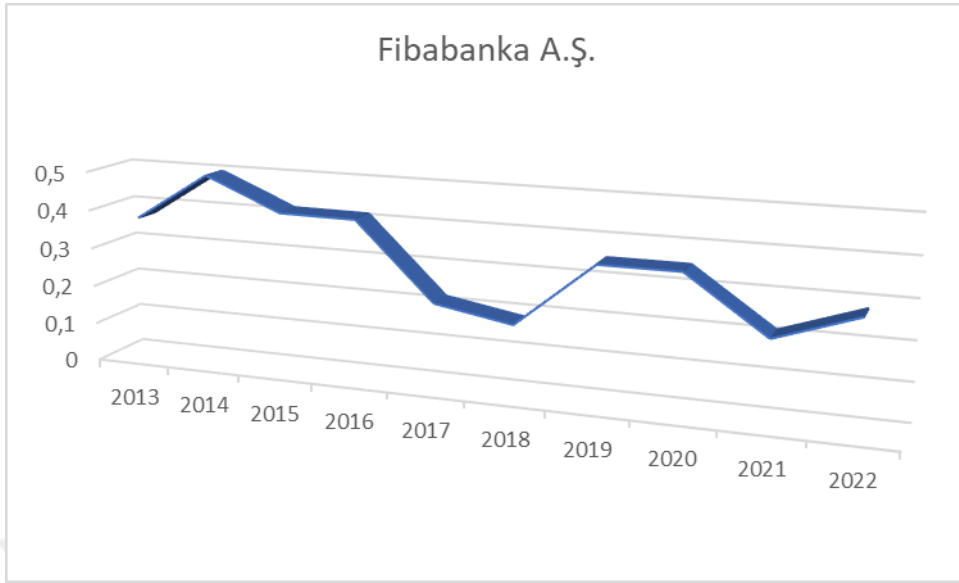
Citibank'ın 2013 yılında başlayan artış trendi 2022 yılına kadar devam etmiş olup analiz dönemlerimizin sekiz döneminde en yüksek performansı gösteren banka olmuştur.

Şekil 17. Denizbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

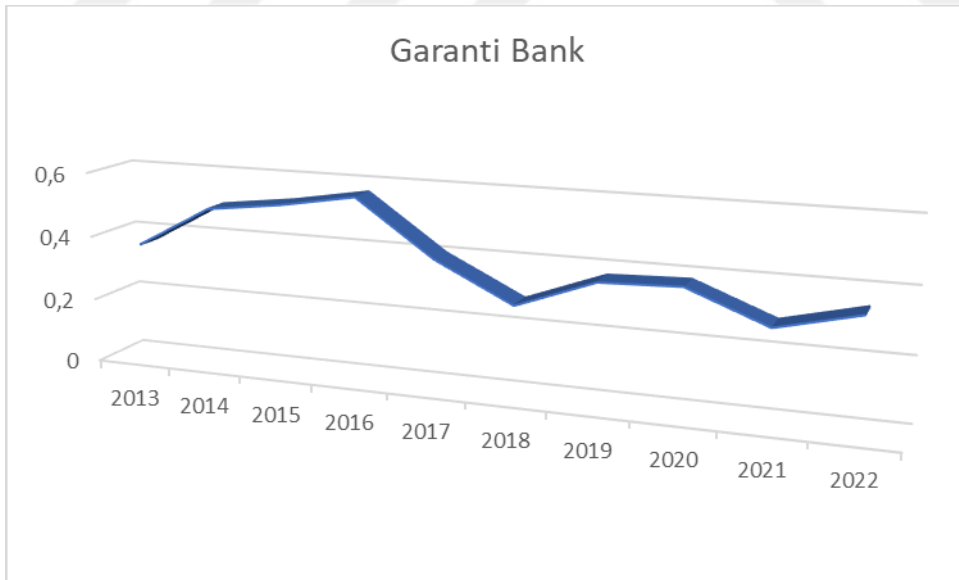
Denizbank yıllar itibariyle performans açısından azalış eğilimi göstermiştir. 2015 ile 2018 yılları arasında negatif bir görünüm sergilemiştir.

Şekil 18. Fibabanka A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

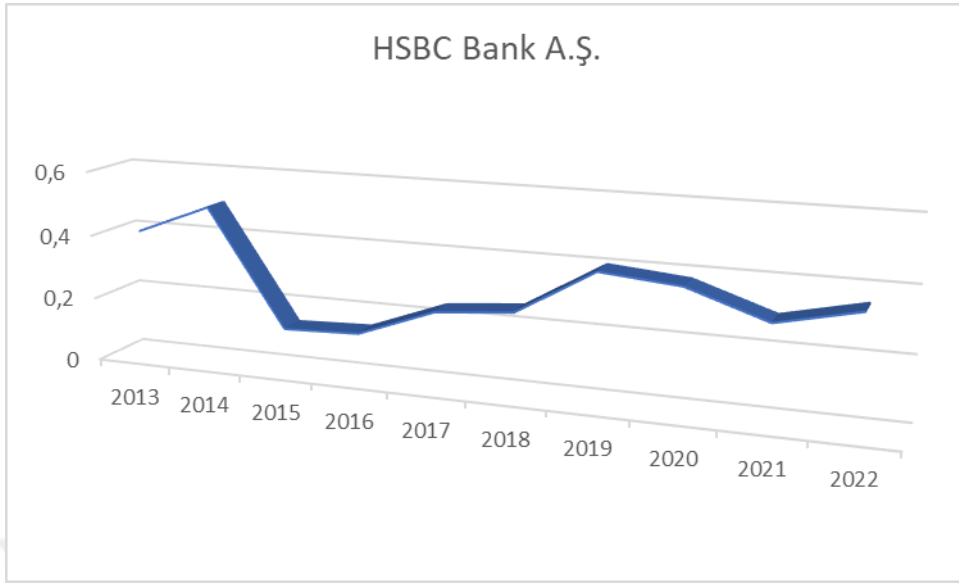
Fibabanka 2013 yılından 2018 yılına kadar azalış trendi göstermiş olup, 2018 yılından 2020 yılına kadar düşük seyirli performans artışı göstermektedir.

Şekil 19. Garanti Bank Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

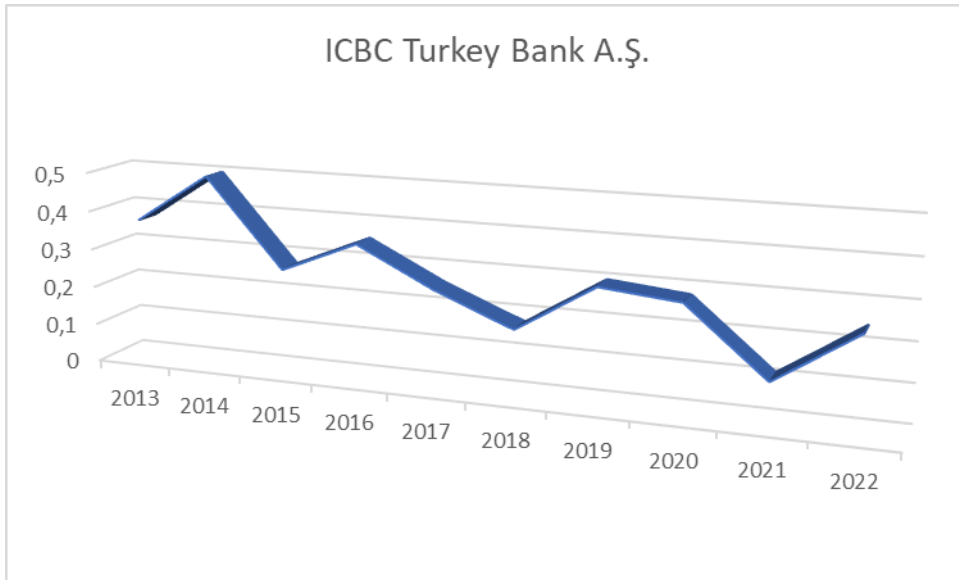
Garanti Bankası yıllar itibariyle incelendiğinde analiz dönemi başlangıç yılı olan 2013 yılından 2016 yılına kadar artış göstermiştir. 2017 2018 yılında düşüş sergilemiş, daha sonraları ise neredeyse yatay bir seyir izlemiştir.

Şekil 20. HSBC Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

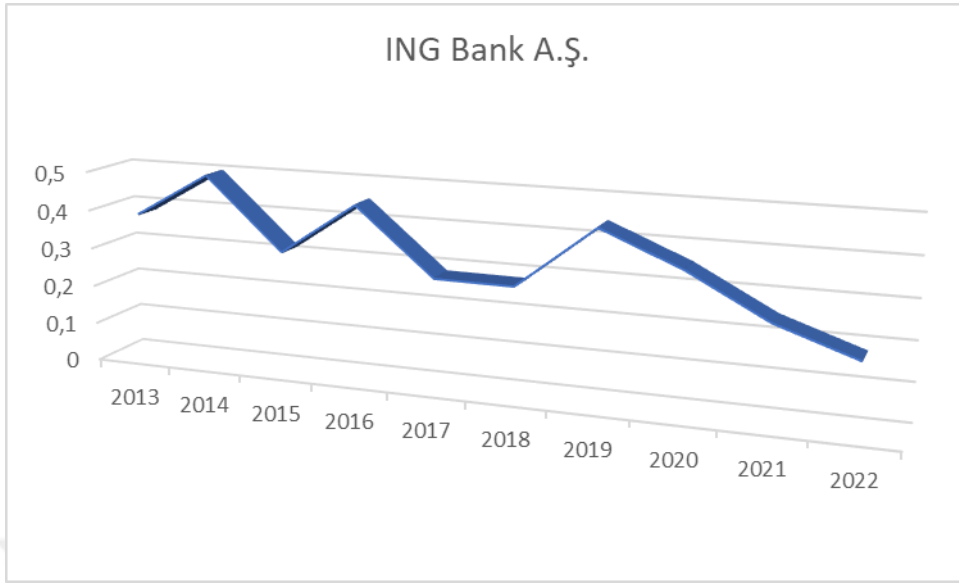
HSBC bank 2013 yılında artış eğilimi gösterirken 2014 2015 yılları arasında düşüş eğilimine girmiştir. Analiz yılının sonuna kadar ise azalıp artan bir performans sergilemiştir.

Şekil 21. ICBC Turkey Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

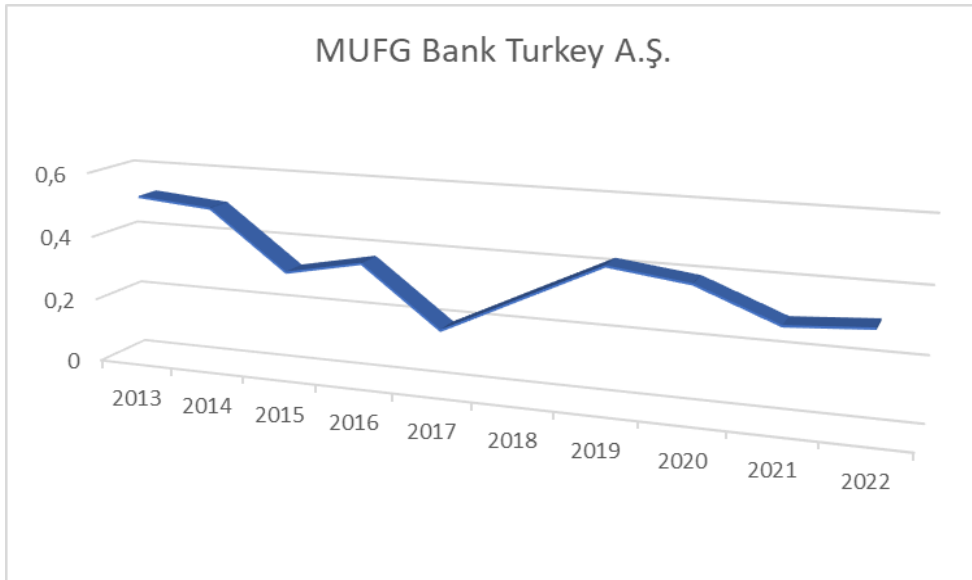
ICBC Turkey Bank analiz yılları itibariyle artış ve azalış performansı göstermiştir. En yüksek performansı 2014 yılında göstermiştir. Son yılda ise performans artışı görülmektedir.

Şekil 77. ING Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

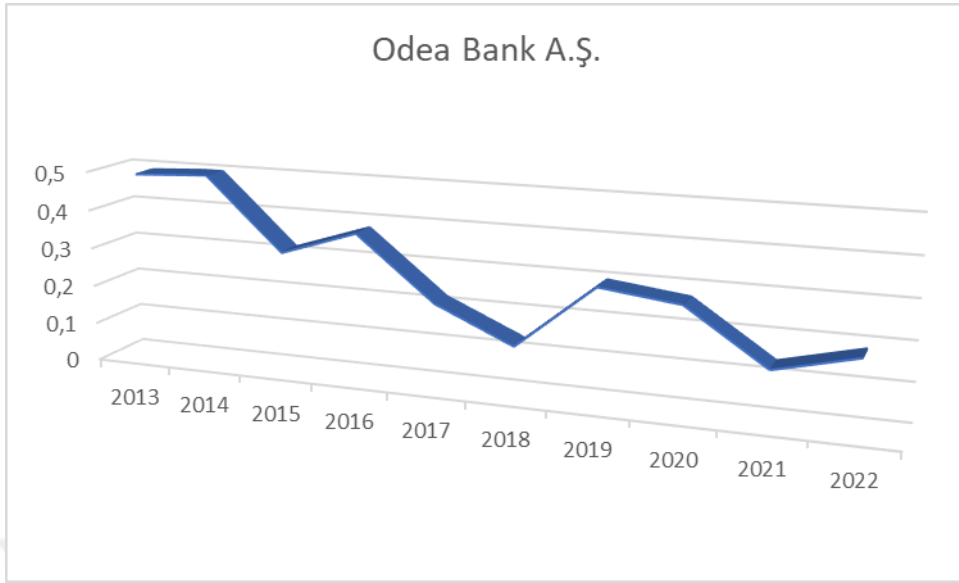
ING bank 2013 yılından 2019 yılına kadar artıp azalan bir eğilim gösterirken 2019 yılından sonra düşüş trendine girmiş ve performans açısından sert bir düşüş göstermektedir.

Şekil 23. MUFG Bank Turkey A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

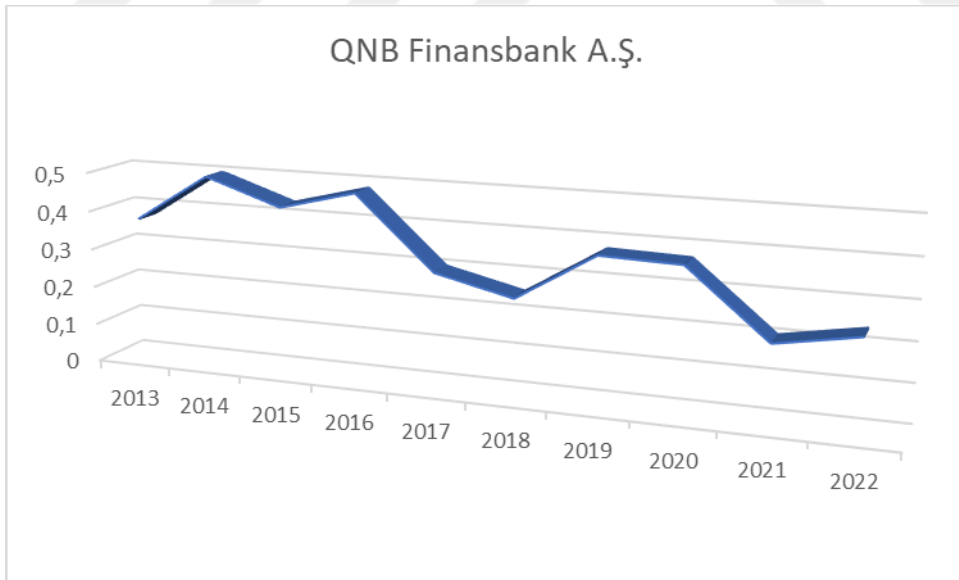
MUFG Bank Turkey 2013 yılından analiz yılının sonuna kadar düşük seyirli bir performans göstermiştir. 2017 yılına kadar performansı sürekli düşmüş, bu yıldan sonra yükseliş ivmesi kazansa da 2019 yılından sonra tekrar düşüş eğilimine girmiştir.

Şekil 24. Odea Bank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

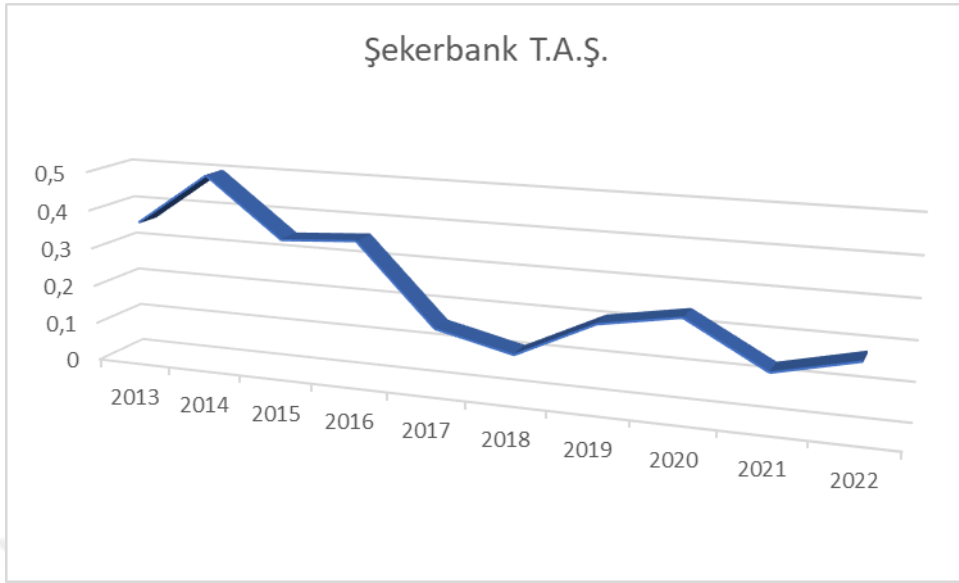
Odea Bank analiz yılları arasında azalan, yıllar içerisinde artan azalan bir eğimle kademeli bir performans düşüşü sergilemiştir.

Şekil 25. QNB Finansbank A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

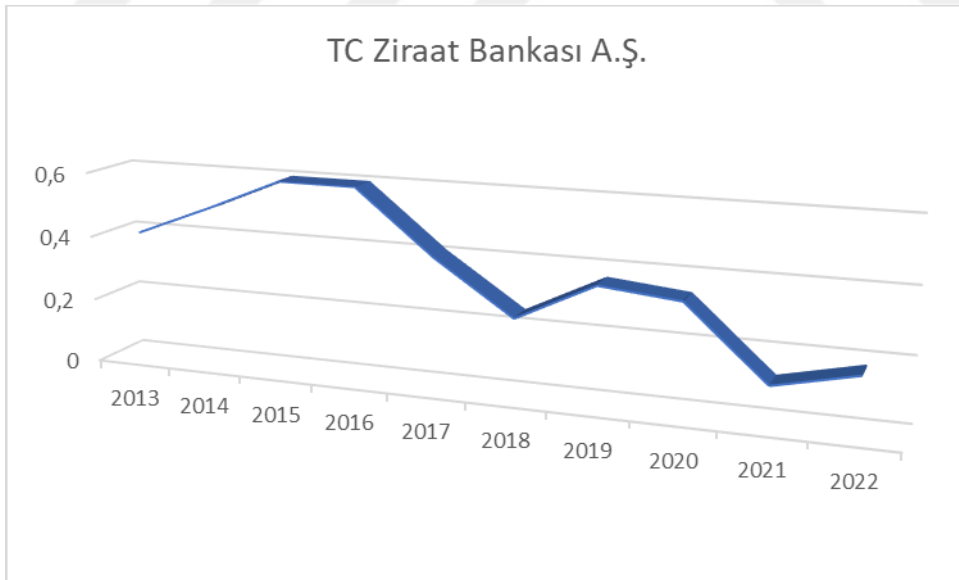
QNB Finans bank 2013 yılından 2014 yılına kadar performans artışı göstermiş olup 2016 yılına kadar yatay bir seyir izlemiştir. 2018 yılına kadar performans düşüklüğü göstermiştir.

Şekil 26. Şekerbank T.A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

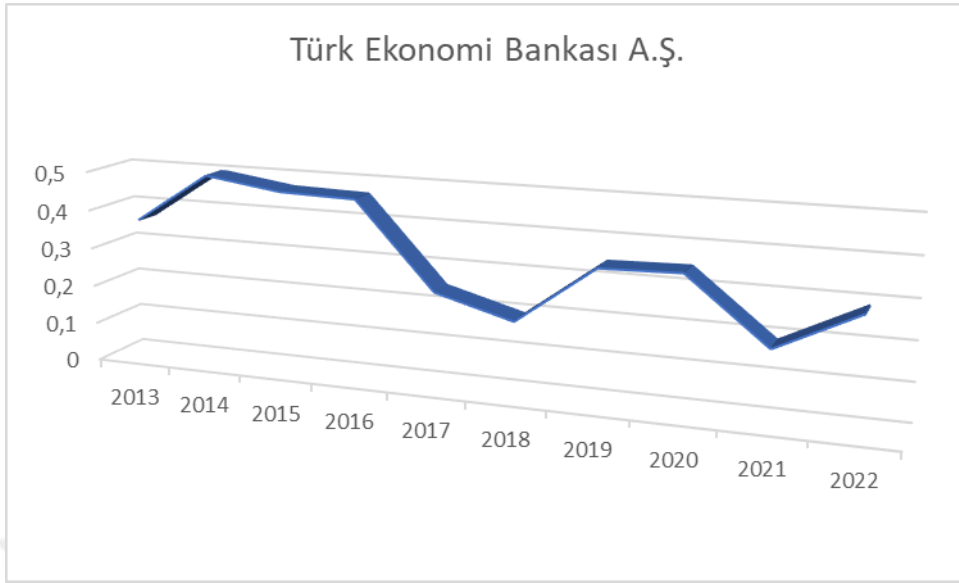
Şekerbank 2013 2014 yılları arasında artan bir eğim gösterirken diğer yıllar arasında düşük performans sergilemiştir.

Şekil 27. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

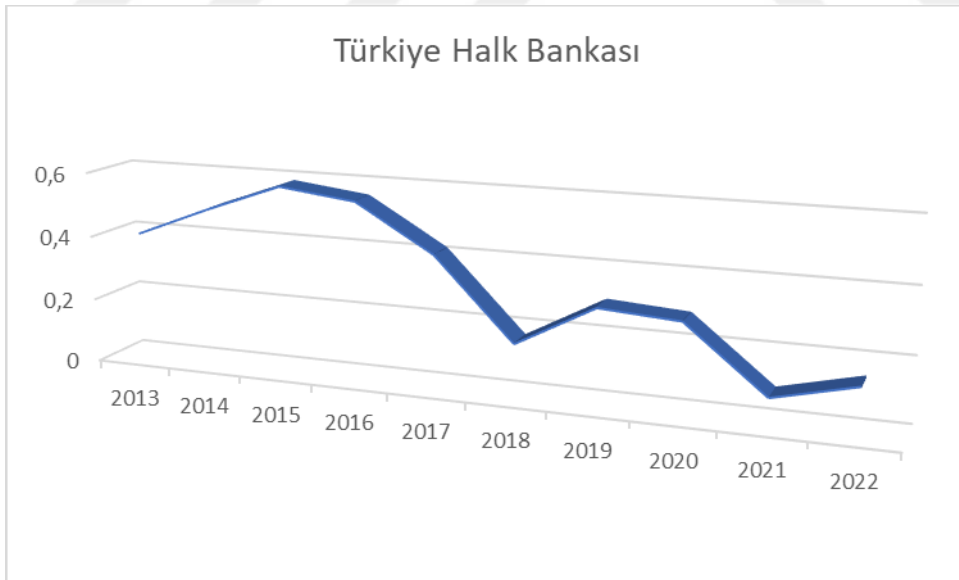
Ziraat Bankası analiz yılı başlangıcı olan 2013 yılından 2017 yılına kadar performans artışı göstermiş olup daha sonra ki yıllarda ise düşük performans sergilemiştir.

Şekil 28. Türk Ekonomi Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

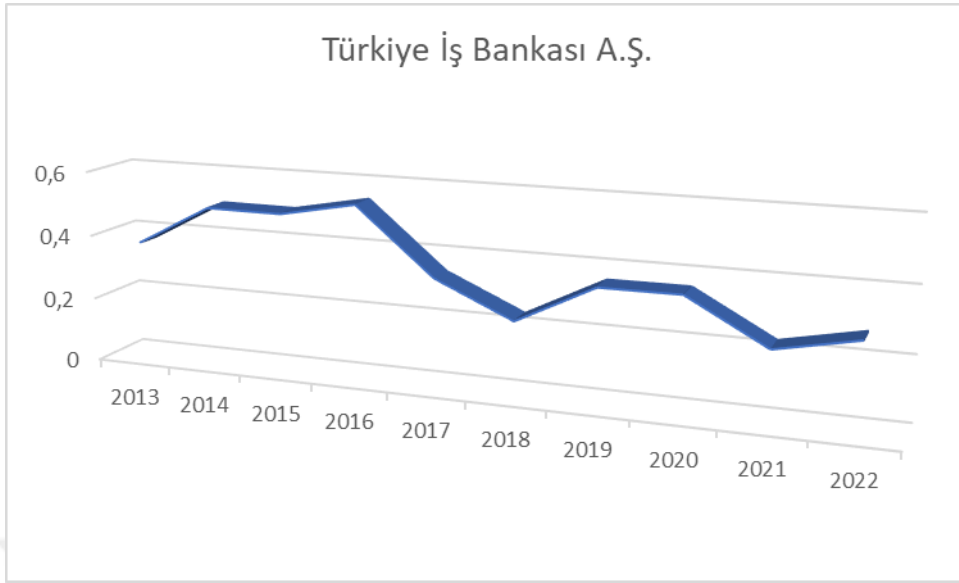
Türk Ekonomi bankası 2014 yılında performans artışı göstermiş olup diğer analiz yıllarında ise kademeli bir şekilde performans düşüklüğü göstermiştir.

Şekil 29. Türkiye Halk Bankası Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

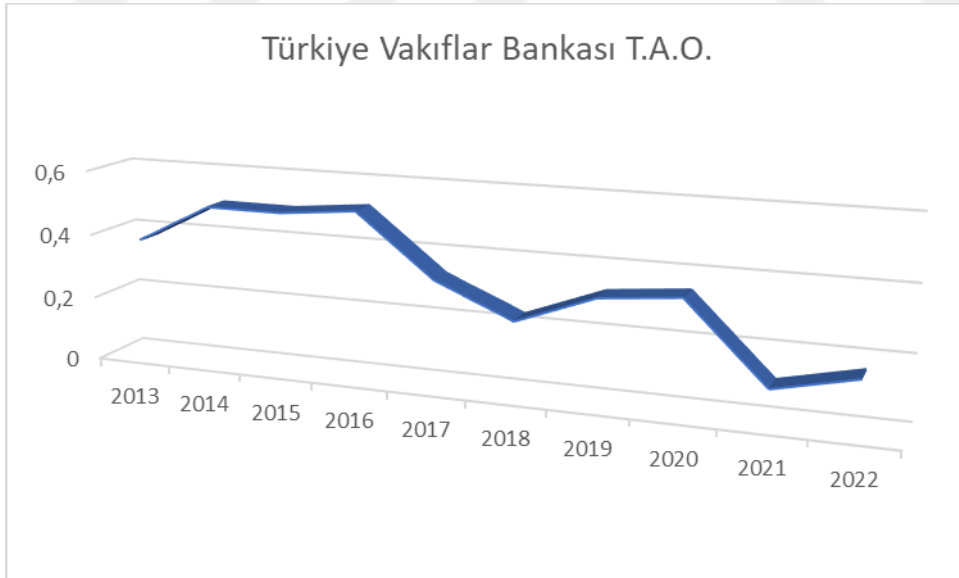
Türkiye Halk bankası 2016 yılına kadar artan bir performans eğilimi gösterirken daha sonraki yıllarda azalan bir performans eğilimi göstermiştir.

Şekil 30. Türkiye İş Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

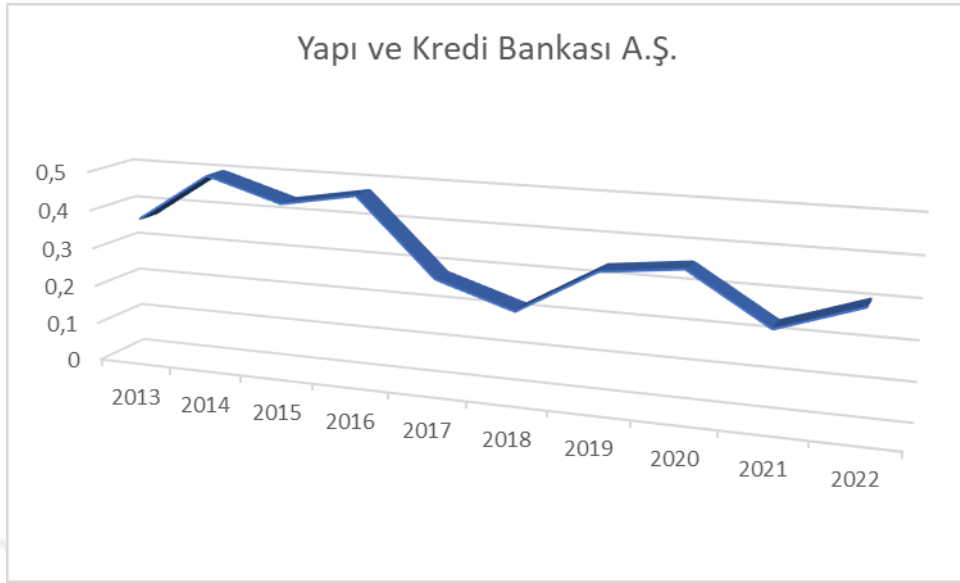
Türkiye İş bankası 2017 yılına performans artışı sergilerken diğer yıllarda kademeli olarak performans düşüşü sergilemiştir.

Şekil 31. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

Türkiye Vakıflar Bankası, 2016 yılına kadar performans artışı gerçekleştirirken, 2016 yılından sonra azalan bir performans eğilimi göstermiştir. Kamusal sermayeli bankalar arasında yıllar itibariyle en düşük performansı gösteren ikinci banka olmuştur.

Şekil 32. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yıllık Bazda Değerlendirilmesi

Yapı ve Kredi bankası 2017 yılına kadar artan bir performans eğilimi gösterirken, bu yıldan itibaren düşük bir performans sergilemiştir.

SONUÇ

Bankacılık sektörü finansal piyasaların en önemli aktörü konumundadır. Bu nedenden dolayı bankaların finansal performanslarının düzenli ve sürekli olarak ölçülmesi gerekmektedir. Küresel çapta meydana gelen ve birçok sektörü etkileyerek tüm dünyada yaşanan ekonomik krizler bankacılık sektörünü önemli ölçüde etkilemektedir. Bankacılık sektöründe yaşanan krizler ekonomik birimleri bir domino etkisiyle olumsuz yönde etkilemektedir. Bundan dolayı bankacılık sektörünün gözlenmesi büyük önem arz etmektedir. Bankalar meydana gelen krizlere çok çabuk tepki vermekte ve krizlerden olumsuz olarak etkilenmektedir.

Bankalar arasında yaşanan amansız rekabette bankaları krizler kadar etkilemektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı bankaların performanslarının ölçümünün yapılması önem arz etmektedir. Performans ölçümleri yapılarak yaşanan rekabete karşı ve karşılaşılabilecek risk ve krizlere karşı önceden tedbir alınabilmektedir. Performans ölçümleri sonrasında, bankalar ilgili performanslarını analiz ederek geçmiş dönemlerde yaşanan ve bankayı olumsuz etkileyen kararları tekrar gözden geçirebilmektedirler. Yine bankalar performans analizlerini inceleyerek ileriye yönelik plan yapabilmekte ve karar alabilmektedirler.

Çalışmamız üç kısımdan oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci kısım Türk Bankacılık sektörü, ikinci kısım karar verme süreci ve çok kriterli karar verme süreci ve çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSİS tekniği değerlendirilmiş ve anlatılmış olup üçüncü kısımda da performans analizi yapılmıştır. Bu bağlamda 2022 yılı sonu itibariyle Türk bankacılık sektöründeki kamusal sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları, TMSF'ye devredilen mevduat bankaları, Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar, Türkiye'de şube açan yabancı sermayeli bankalar, kamusal, özel sermayeli ve yabancı kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere 51 adet banka içinden toplam 27 adet kamusal sermayeli mevduat bankaları, özel sermayeli mevduat bankaları ve Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar bulunmaktadır. Hem sektörel büyüklükleri ve yaygın şube ağları ile aktif büyüklüklerine göre sektörü temsil kabiliyetlerinin fazla olduğu kanaatiyle kamusal ve özel sermayeli mevduat bankaları ile Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar analiz için tercih edilmişlerdir. Anılan 27 adet bankadan da verilerine tam olarak ulaşılabilen 21 adedinin 2013-2022 yılları finansal performanslarının karşılaştırılması TOPSIS tekniğiyle yapılarak, bu karşılaştırmaya ait elde edilen sonuçlarla ilgili yorumlar yapılmıştır.

Analizimize konu olan bankalar; T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. Vakıflar Bankası, Mufg Bank Turkey, Odea Bank, Burganbank, Citibank, HSBC Bank, Alternatifbank,

ING Bank, Akbank, Denizbank, Fibabanka, QNB Finansbank, Yapı Ve Kredi Bankası, ICBC Turkey Bank, Türkiye İş Bankası, Türk Ekonomi Bankası, Garanti Bankası, Şekerbank, AnadoluBank şeklindedir.

Türk Bankacılık sektörüne yönelik yapılan genel değerlendirme neticesinde; 2022 Aralık yılı itibariyle toplam krediler 7 trilyon 576 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Tüketici kredileri 1 trilyon 84 milyar TL düzeyinde gerçekleşirken, kredi kartları 673 milyar TL, işletme kredileri 1 trilyon 36 milyar TL ve taksitli ticari krediler ise 992 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörün toplam kredi büyüklüğünün 5 trilyon 109 milyar TL'si Türk parası kredilerinden oluşurken 2 trilyon 467 milyar TL'si yabancı para kredilerinden oluşmaktadır.

Bankaların kaynak yapılarının en büyük kalemi olan mevduat ise Aralık 2022 itibariyle, 8 trilyon 861 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörün 2022 yılı aktif büyüklüğü 14 trilyon 347 milyar TL düzeyindedir. Sektörün Aralık 2022 toplam özkaynak büyüklüğü 1 trilyon 405 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. 2022 sermaye yeterliliği rasyosu %19 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmamızın 2013-2022 yıllarını kapsamasının ana nedeni günümüze en yakın son 10 yılı ilgilendiren dönemler olmasıdır. 2019 yılında başlayan ve dünya genelinde tüm ekonomileri etkileyen Corona virüs salgını sonrası bankaların nasıl bir performans sergilediği de analizimiz sonuçlarında da görülecektir.

Bankaların performans ölçümleri için 10 adet rasyo seçilmiştir. Bu rasyolar literatür taramasında en çok kullanılan rasyolar dikkate alınarak belirlenmiştir. Rasyo oranları belirlendikten sonra bankaların 10 adet rasyoları hazır duruma getirilmiştir. Bankaların bu rasyoları ile birlikte TOPSİS yönteminin adımları uygulanmaya başlanmıştır. Uygulama sonuçları 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. 0'a yakın olan sonuçlar negatif ideal çözüme, 1'e yakın olan sonuçlar ise de ideal çözüme yakınlığını göstermektedir.

Analiz yıllarının performans puanları değerlendirildiğinde tüm yıllara ait farklı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz yılları itibariyle en yüksek performans puanını Citibank'ın aldığı görülmektedir. Akbank ve AnadoluBank'ın analiz dönemlerinden Citibank'tan sonra en yüksek performans puanını alan bankalar olduğu tespit edilmiştir.

Kamusal sermayeli bankalarda ise en yüksek performansı Ziraat Bankası gösterirken, Halkbank en yüksek ikinci performansı ve en düşük performansı ise Vakıfbank'ın gösterdiği belirlenmiştir.

Yıllar itibariyle birkaç dönem performansını artırsa da en düşük performansı Odea Bank göstermiştir. Kamusal sermayeli bankaların performansları özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankalara oranla görece daha düşük çıkmıştır. Kamusal sermayeli bankalarının performanslarının diğer bankalara göre daha düşük olmasının sebebinin sermaye yeterlilik oranlarının ve karlılık oranlarının düşüklüğünden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yine kamu bankaları 2018 yılına kadar en yüksek performansı gösteren ilk 5 banka içinde yer alırken 2018 yılından itibaren ilk 5 içinde yer alamamışlardır. Analiz sonucuna göre bankaların ulusal ve uluslararası krizlerden etkilendiği ve performanslarında dalgalanmalar yaşadığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan çalışmamızda Türk Bankacılık sektörüne ait birkaç tavsiye getirilebilir. Sektörde veya finansal sistemde meydana gelebilecek krizler, riskler, nakit sıkıntıları gibi problemlerle karşı karşıya kalındığında hangi tedbirlerin alınabileceğinin tespit edilmesi için etkin bir deneyim ve gözetim mekanizmasının var olması gerekmektedir. Bankaların her yıl performans analizlerinin yapılması ve bu analiz sonucuna göre geçmişte yapılan hatalardan ders çıkartılması ve geleceğe yönelik alınacak kararlarda bu analiz sonuçlarına göre hareket etmeleri bankaların faaliyetlerinin devam etmesi için elzem bir konudur. Ayrıca gerek iç denetim gerekse de dış denetim mekanizmalarının işlevselliği sürekli olarak korunarak ortaya çıkması olası riskler belirlenip iyileştirmeler yapılmalı ve önlemler alınması bankanın güvenilirliğini koruyacak ve piyasanın işlerliğini sorunsuz devam ettirecektir.

KAYNAKÇA

- Akarçay, M. (2013). *Türk Bankacılık Sektörü Karlılıklarının Zaman Serisi Analizi ile İncelenmesi 2000-2010*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, Y. (2015). *Oyun Teorisi Yaklaşımı ile Reklam Aracı Seçim Sürecinin Ekonomiye Etkileri: Bulanık TOPSİS Yöntemiyle Vakıf Üniversitelerinin Eğitim Sektörü Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgüç, Ö. *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*, 1. Baskı Gerçek Yayınevi, İstanbul, (1987).
- Akkaya, G. (2004). Finansal Rasyolar Yardımıyla Havayolları İşletmelerinin Performansının Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 19(1): 15-29.
- Akyüz, Y., Bozdoğan, T. Ve Hantekin, E. (2011). TOPSİS Yöntemiyle Finansal Performansın Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(1):73-92.
- Albayrak, Y. E. ve Erkut, H. (2005). Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Dergisi*. 4(6):47-58.
- Aloğlu, Z. T. (2005). *Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Uzmanlık Tezi. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.
- Alpay, M. (2010). *Kredi Değerliliğinin Ölçülmesinde TOPSİS Yöntemi ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altıntaş, H. (2004). Bankacılık Krizleri Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, sayı 22, s. 45.
- Arabacı, N. (2007). *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi Ve Performans Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

- Arabacı, H. (2018). Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi (2000-2016). *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 2 (3), 25-42.
- Arıçelik, G. (2010). *Ticari Bankalarda Performans Ölçümü: Camels Analizine Dayalı Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Arıkan, T. (2011). *Türkiye ‘de Bankacılık Sektörü ve Sektörün Krizlerden Etkilenme Derecelerinin Ölçülmesi: 2000-2008 Yılları Arasında İMKB’de Yer Alan Bankalar Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atan, M. (2002). *Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, N. (2004). *Dünden Bugüne Türkiye’de Bankacılık*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Aydın, N. (2006). *Bankacılık Uygulamaları*. 22/10/2023 tarihinde <http://kdm.anadolu.edu.tr/e-kitaplar.html> adresinden erişildi.
- Aydın, N. (2012). *Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş*. 22/10/2023 tarihinde <http://kdm.anadolu.edu.tr/e-kitaplar.html> adresinden erişildi.
- Aytekin, S. ve Sakarya, Ş. (2013). BİST’ te İşlem Gören Gıda İşletmelerinin TOPSİS Yöntemi ile Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. (21): 30-47.
- Bağcı, H. (2013). *Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS Yöntemi ile Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BDDK, (2002). *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı*. 25/10/2023 tarihinde <https://www.bddk.org.tr/Duyurular/Bankacilik-sektoru-yeniden-yapilandirma-programi/9> adresinden erişildi.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, (2010), Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler:www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapisal_Gelismeler/9886bankacilikta_yapisal_gelismeler_sayi5.pdf, (10/11/2023).

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, (2011), *Türk Bankacılık Sektörü Temel Görünümü*,https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/TBSSGG/14141tbss_genel_gorunumu_2011.pdf,(10/11/2023
- Beycan, M. (2007). *Bankalarda Performans Değerlemesi ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Böker, Z. ve Çetin, O. Sağlık Sektöründe Abc-Ved Ahp Ve Topsıs Yöntemleri Kullanılarak Çok Kriterli Stok Sınıflandırması. *Öneri*. 15, 178-208.
- Budak, S. (2014). *Promethee ve ANP Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri: Ankara Sağlık Bakanlığı Hastanelerinde Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Buluş, A. ve Kabaklarlı, E. (2010). *1929 Ekonomik Buhranı İle Son Dönem Global Krizin Karşılaştırılması*. Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 15/12/2020 tarihinde <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/14822/Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişildi.
- Boyacıoğlu, Acar, M. (2003). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler, Krizlerin Sektör Üzerindeki Etkileri Ve İyileştirici Önlemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9, 2003, 523-538.
- Can, İ. (2006). *Çok Kriterli Karar Verme Süreci için Bir Karar Destek Sistemi Geliştirilmesi ve Savunma Sanayinde Uygulanması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Candemir, G. (2011). *Bankalarda Faiz Oranı Riski Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektörü Deneyimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Coşkun, M. N. Vd. (2012). Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi. 23/10/2023 tarihinde www.tbb.org.tr adresinden erişildi.
- Çağlar, M. (2001). *Batık Bankalar ve Türk Bankacılık Sistemi Mali Bünye Bozuklukları ve Düzenleyici Çalışmalar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

- Çalık, Bildirici, E. (2016). *Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Çankaya, F. Ve Öz, M. (2001). Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi. İstanbul. *Türkiye Bankalar Birliği Yayınları*, 16.
- Çankaya, F. Ve Öz, M. (2001). *Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi: Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 39.10/10/2023 tarihinde [https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=adresinden erişildi](https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=adresinden%20erişildi).
- Çevik, S. (1992). 1980 Sonrası Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü-Yapısal Özellikleri ve AT’na Uyum İmkanları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(1):155-184.
- Demircioğlu, O. (2010). *Kuruluş Yeri Seçiminde Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demireli, E. (2010). TOPSİS Çok Kriterli Karar Verme Sistemi: Türkiye’deki Kamu Bankaları Üzerine Bir Uygulama. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 5(1):101-112.
- Deveci, M. (2019). Türk bankacılık sektöründe mobil bankacılığın bireysel krediler açısından incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Demirel, K ve Al, İ. (2022). Türkiye'nin Makroekonomik Performansının Topsıs Yöntemiyle Değerlendirilmesi: 2002-2019 Dönemi. 4, 202-222.
- Dönmez, Ö. (2015). *Kavram-Teori Ve Politikalar*, Gazi Kitabevi. Ankara,
- Eğilmez, M. (2019). *Ekonominin Temelleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul,
- Erdoğan, O. ve Uslu, A. (2022). Türkiye’deki Kamu ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının CAMELS Yaklaşımı ile Performanslarının Değerlendirilmesi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*. 2, 103-120.

- Eroğlu, N. (2006). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Sorunları ve Çözümüne Yönelik Düzenlemeler*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erol, S. (2010). *Gelişmekte Olan Ülkelere Yabancı Sermayeli Banka Girişlerinde Yerel Faktörlerin Belirleyici Rolü: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Eyceyurt, Batır, T. (2016). *Türkiye’de katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların kârlılık belirleyicileri ve etkinlik yönünden karşılaştırılmaları*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Eyüpgiller, S. Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, (1997).
- Gazibey, Y., Keser, A.ve Gökmen, Y. (2014). Türkiye’de İllerin Sürdürülebilirlik Boyutları Açısından Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 69(3):511-541.
- Genç, T. (2015). *2001 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gök, A. (2011). *Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Küresel Mali Krizin Banka Sektörüne Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündoğdu, A. *Herkesine Göre Finans*, Remzi Kitabevi, İstanbul, (2020).
- Gürdal, H. (2008). *Düşen Enflasyon Süreci ve Türk Bankacılık Sektörü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hacıköylü, B. (2006). *Analitik Hiyerarşi Karar Verme Süreci ile Anadolu Üniversitesi’nde Beslenme ve Barınma Yardımı Alacak Öğrencilerin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İbiş. C. Çatıkkaş, Ö. Ve Çelikdemir, Özgür, N. (2018). *Banka Muhasebesi İlkeler ve Uygulamalar*. 20/10/2023 tarihinde <https://www.tbb.org> adresinden erişildi.

- Kaya, Ö. (2011). *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğin Araştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, F. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. (5. Baskı), Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, (2017).
- Kaygusuz, M. Ersoy, B. ve Bozdoğan, T. (2020). Camels Değerlendirme Sistemiyle Bankaların Finansal Performanslarının Topsis Yöntemiyle Analizi. *Journal of The Human and Social Science Researches*. 1, 67-95.
- Karaatlı, M., Ömürbek, N., ve Köse, G. (2014). Analitik Hiyerarşi Süreci temelli TOPSİS ve VIKOR Yöntemleri ile Futbolcu Performanslarının Değerlendirmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 29(1):25-61.
- Karataş, Y. (2015). *Ticari Bankalarda Karlılığı Belirleyen Faktörler: Türk Ticari Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama*. (yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, E. (1994), “Türkiye Ekonomisi ve Bankacılık Sistemi, 1993”, *Finans Dünyası, Haziran Sayısı*.
- Keskin, E., İnan, E. A., Mumcu, M. Ve Erdönmez, P. (2008). 50.Yılında Türkiye’de Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007. 21/09/2020 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/araştırma> ve yayınlar/kitaplar/kitaplar/55?year= adresinden erişildi.
- Kırbaşlı, M. ve Güzveli, N. Bankacılığa Giriş. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları.
- Konukçu, M. (2008). *Gelişmekte Olan Ükelere Yabancı Banka Katılımı: Türkiye Bankacılık Sektörü Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Koyuncu, O. Ve Özcan, M. (2014). Personel Seçim Sürecinde Analitik Hiyerarşi Süreci ve TOPSİS Yöntemlerinin Karşılaştırılması: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 32(2):195-218.
- Mercan, M. (2008). *Türk Bankacılık Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Performans Gelişimi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve sigortacılık Enstitüsü.

- Mimarbaşı, H. (2011). *Banka Şubelerinin Müşteri Odaklılık Endeksi ve Veri Zarflama Yöntemi Yardımıyla Etkinliklerinin Belirlenmesi: Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mishkin, F. (1986). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*. New York: Little and Brown.
- Mukhtarov, S. (2012). *Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Camels Performans Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Nadirli, N. (2015). *Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler, Kredi Risk Ölçüm Yöntemleri ve Azerbaycan Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nimalathasan, B. (2008). A Comparative Study of Financial Performance of Banking Sector in Bangladesh – An Application of Camels Rating System, *Annals of University of Bucharest. Economic and Administrative Series*, 2, 141-152
- Öçal, T. Ve Çolak, F. *Para ve Banka*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, (2016).
- Öncü, S. ve Aktaş, R. (2007). Yeniden Yapılandırma Döneminde Türk Bankacılık Sektöründe Verimlilik Değişimi, *Yönetim ve Ekonomi*, 14 (1), 249.
- Özakdağ, S. (2009). *Yabancı Sermaye, Türkiye’de Sermaye Yatırımları ve Yabancı Sermayeli Bankalar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Özdemir, A. (2006). *Bankacılık Reformu Öncesi ve Sonrası Türk Bankacılık Sistemi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdenkaya, G. (2013). *Bankacılık Sektöründeki Birleşme ve Devirlerin Türk Bankacılık Sektörü Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, N. (2011). Kriz Döneminde Küresel Perakendeci Aktörlerin Performansların TOPSİS Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*. 25(2): 151-162.

- Özkan, Ö. (2007). *Personel Seçiminde Karar Verme Yöntemlerinin İncelenmesi: AHP, Electre ve TOPSİS Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, L. (2011). *Bankacılık Sektöründe Uluslararasılaşmanın Banka Performansı Üzerine Etkileri ve Türkiye Uygulaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Özkan, T. (2020). Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Performans Ölçmede TOPSIS Yönteminin Kullanımı: Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama. *Journal of Finance Letters*. 16, 47-64.
- Özkay, Ö. (2006). *Çokuluslu Bankaların 2001 Krizi Sonrasında Türk Bankalarına Yönelik Olarak Artan İlgisi ve Bu Durumun Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Olası Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- Özgül, Ö. (2006). *Bir İşletme için TOPSİS ve Ahp Yöntemleri ile Erp Yazılımının Seçimi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Polatoğlu, M. G. (2019). Atatürk Dönemi'nde Maden Ve Enerji Alanında Kurulan Ve Sonraki Dönem Türkiye Sanayisine Katkı Sağlayan Bir İktisadî Devlet Teşekkülü: Etibank. *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 38(66), 444-478.
- Sakarya, B. (2011). *Bankacılık Sektöründe Sermaye Düzenlemelerinin Makroekonomik Etkileri: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sakarya, Ş. Ve Akkuş, H. (2015). Finansal Performansın Ölçülmesinde Geleneksel Oranlar ile Nakit Akım Oranlarının Karşılaştırmalı Analizi: Bist Çimento Şirketleri Üzerine TOPSİS Yöntemi ile Bir Uygulama. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*. 17(1): 109-123.
- Sakarya, Ş. ve Aksu, M. (2020). Ulaşım Sektöründeki İşletmelerin Finansal Performanslarının Geliştirilmiş Entropi Temelli TOPSIS Yöntemi İle Değerlendirilmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 13, 21-40. ,

- Sakarya, Ş. ve İlkdoğan, (2022). Bist Bilişim Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Performanslarının Nakit Akış Oranları Kapsamında Critic Temelli Topsıs Yöntemi İle Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırma Dergisi*. 1, 421-445..
- Saydar, Ö. (2011). *Banka Değerlemesi ve Banka Değerini Belirleyen Faktörlerin Analizi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Solak, S. (2010). *Türk Ticari Bankacılık Sektörünün 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası Camels Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Subaşı, H. (2011). *Çok Kriterli Karar Vermede Kullanılan TOPSİS ve AHP Yöntemlerinin Karşılaştırılması ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sümer, G. (2016). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve ab bankacılık sistemi ile karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Şahin, G. (2010). *Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamalarının Mevduat Bankaları Finansal Etkinliği Üzerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şamiloğlu, F., Tükenmez, M. ve Bağcı, H. (2013). Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Karlılık Performanslarının TOPSİS yöntemi ile Karşılaştırılması. *17. Finans Sempozyumu Kitabı* (ss. 263-280), Düzenleyen Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü. Muğla. 23-26 Ekim 2013.
- Şen, S. (2014). *Farklı Ağırlıklandırma Tekniklerinin Denendiği Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Mali Performans Değerlendirmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- TBB, (2008). *Bankalarımız Kitabı*. TBB Yayınlar, İstanbul, (1958-2007).
- Temur, A. (2022). Borsa İstanbul Turizm Endeksi (Xtrzm) Firmalarının Entropi Temelli Aras, Copras Ve Topsıs Yöntemleri İle Finansal Performans Analizi. 4, 183-212.

- Toprak, M. ve Demir O. (2006). Türk Bankacılık Sektörü: Sorunlar Krizler ve Arayışlar. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2).
- Tunalı, H. 2007). *Kasım ve Şubat 2001 Krizleri Sonrasında Türk Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutcuoğlu, R. S. (2010). *Dünyada Ve Türkiye’de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri Ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Türkmen, S. ve Çağıl, G. (2012). İmkb’ye Kote Bilişim Sektörü Şirketlerinin Finansal Performanslarının TOPSİS Yöntemi İle Değerlendirilmesi. *Maliye Finans Yazıları Dergisi*. (95): 59-78.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. 24/11/2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden erişildi.
- Uçarkaya, S. (2006). *Kamu Bankalarının Bankacılık Sistemindeki Rolü*. (Uzman Yeterlilik Tezi). Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.
- Uluyol, O. (2019). 1980-2000 Döneminde Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 17, 73 – 107.
- Umarusman, N. (2007). *Çok Amaçlı Karar Problemlerinde Duyarlılık Analizi ve Bulanık Mantık İlişkisi: De Novo Programlama Uygulaması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Urfalıoğlu, E. Ve Genç, T. (2013). Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile Türkiye’nin Ekonomik Performansının Avrupa Birliği Üye Ülkeleri ile Karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 35(2):329-360.
- Usta, Ö. (2011). *İşletme Finansı ve Finansal Yönetim*, Detay Yayıncılık, Ankara,
- Ustaoglu, D. (2014). *Türkiye’ De Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri Ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Uyar, S. (2003). *Türk Bankacılık Krizleri*, Ziraat Matbaacılık A.Ş., Ankara,

- Uysal, M. (2010). *Türkiye’deki Mevduat Bankalarının Camels Performans Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, G. (2008). *Lojistikte Hizmet Sağlayıcısı Seçiminde AHP ve TOPSİS Yöntemlerinin Uygulanması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yardımcı, N. (2006). *Bankacılık Sektöründe Etkinlik Analizi: Türk Bankacılık Sektörü ve Avrupa Birliği’ne Üye Bazı Ülkelerin Bankacılık Sektörlerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yayar, R. Ve Baykara, H. (2012). TOPSİS Yöntemi ile Katılım Bankalarının Etkinliği ve Verimliliği Üzerine Bir Uygulama. *İşletme ve Ekonomi Araştırma Dergisi*.3(4):21-42.
- Yazıcı, M. (2015). *.Bankacılığa Giriş*, (3. Baskı), 214. Beta Yayınları, İstanbul,
- Yazıcı, M. (2018). *Bankacılığa Giriş*, (6. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul,
- Yetiz, A. (2009). *Ofis Mobilyaları Ve Ofis Mobilyalarının Tasarımını Etkileyen Ergonomi Faktörünün İncelenmesi Adana’da Bir Banka Örneği*. (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(2), 107-117.
- Yükçü, S. ve Atağan, G. (2010). TOPSİS Yöntemine Göre Performans Değerleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. (45):28-35.
- Zarakolu, A. (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık. *Türkiye Bankalar Birliği Yayın No:6*.